

Η ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΣΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ
ΣΚΗΝΙΚΟ

ΘΕΟΔΩΡΑ Δ. ΚΑΥΚΟΥΛΑ

Πτυχίο Οικονομικής Επιστήμης Πανεπιστημίου Πειραιά

Υποβληθείσα για το Μεταπτυχιακό Δίπλωμα
στη Διοίκηση Επιχειρήσεων

Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων
Πανεπιστήμιο Πειραιώς

2002

ΑΦΙΕΡΩΣΗ

Στους γονείς μου Δημήτρη και Σοφία

«Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου πολλές οικονομίες εξελίχθηκαν ραγδαία, κυρίως αυτές της Ευρώπης και των ΗΠΑ. Είναι λοιπόν καιρός να συμπεριλάβουμε σε αυτές στις οικονομίες και άλλα κράτη καθώς και όλα τα μέρη της κοινωνίας.»

Mr Mike Moore, Director General of the WTO: "the issues before the WTO are so crucial that all parts of society must be involved. I warmly welcome this and any other parliamentary initiative to narrow the gap between policy-markets and citizens as regards the future of the world trading system. I look forward to an opportunity to address the Assembly on the issues."

Η ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΣΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ

ΣΚΗΝΙΚΟ

ΘΕΟΔΩΡΑ Δ. ΚΑΥΚΟΥΛΑ

Σημαντικοί Όροι : Ευρωπαϊκή Εμπορική Πολιτική, εμπορικές σχέσεις, εμπορικό δίκαιο, εμπορικές συμβάσεις, εμπορικοί συμψηφισμοί, διακρατικοί μηχανισμοί, στρατηγική διάδραση, στρατηγική των παιγνίων, ανταγωνισμός, προστατευτισμός.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της εργασίας είναι να γίνει μια αναφορά στην εμπορική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να γίνει κατανοητός ο τρόπος λειτουργίας της στο σύγχρονο παγκόσμιο περιβάλλον, όπως αυτό διαμορφώνεται από την τάση της παγκοσμιοποίησης. Η εργασία χωρίζεται σε τρία μέρη. Στο πρώτο μέρος εξετάζεται η διαμόρφωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γενικά, και πως αυτή ανταποκρίνεται στις εμπορικές απαιτήσεις με βάση τις διαμορφωμένες αρχές και τα άρθρα της. Στο δεύτερο μέρος γίνεται μια αναφορά στη διαμόρφωση του παγκόσμιου εμπορίου όπως αυτό έχει διαμορφωθεί ως σήμερα, με βάση τις αρχές που το διέπουν. Αναφέρονται τα διεθνή όργανα καθώς και οι σχέσεις των σημαντικότερων κρατών μεταξύ τους. Στο τρίτο και τελευταίο μέρος αναφέρονται οι βασικές θεωρίες του εμπορίου και πως διαμορφώνεται η εμπορική πολιτική από την στρατηγική των παιγνίων στο διεθνές περιβάλλον. Η εργασία τέλος καταλήγει στην άποψη ότι η Ευρώπη σαν εμπορικός μηχανισμός διαμορφώνεται συνεχώς και έχει την τάση να επιβληθεί παγκοσμίως και να ηγηθεί σημαντικών εμπορικών οργανισμών.

Η εργασία αναφέρεται μόνο στον τομέα που αφορά την διαμετακόμιση προϊόντων και στην ελευθερία ανταγωνισμού και όχι σε θέματα που αφορούν την κυκλοφορία προσώπων, κεφαλαίων, υπηρεσιών και δικαστικών αποφάσεων. Επιπλέον η στρατηγική των παιγνίων και όλες οι θεωρίες εξετάζονται από την καθαρά θεωρητική τους διάσταση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ & Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ

1. Εισαγωγή

Λέγοντας εμπορική πολιτική συνάγονται και εννοούνται πολλά και συγχρόνως ανόμοια πράγματα. Ως εμπορική πολιτική εννοούμε, την πολιτική η οποία συμπεριλαμβάνει όλους τους φορείς ή τις επιχορηγήσεις οι οποίοι επιβάλλονται σε προϊόντα τα οποία μια χώρα εμπορεύεται με τον υπόλοιπο κόσμο. Επίσης, συμπεριλαμβάνονται και οι κανονισμοί οι οποίοι είναι σχετικοί με το εμπόριο (όπως ποσοστό εισαγόμενων προϊόντων, σύνορα χωρίς δασμούς, αντισταθμιστικοί δασμοί) καθώς και τα εμπορικά μέτρα για τις ξένες επενδύσεις, γνωστά ως TRIMS. Αυτός ο ορισμός, μπορεί να επεκταθεί έτσι ώστε να συμπεριλάβει μέτρα προνομιακής χρηματοδότησης, όπως πίστωση εξαγωγικών επιχορηγήσεων καθώς επίσης και πολιτικές κρατικών προμηθειών.

Το αποτέλεσμα της εμπορικής πολιτικής είναι να μεταβάλλει τον καταμερισμό των αποθεμάτων ο οποίος θα προέκυπτε σε διαφορετική περίπτωση από το ελεύθερο εμπόριο. Κατά συνέπεια, τα αγαθά και οι συντελεστές της παραγωγής διαμοιράζονται μεταξύ των εταίρων και φυσικά μέσα στην εγχώρια οικονομία. Αυτό βέβαια μπορεί να είναι και συνέπεια και άλλων εγχώριων πολιτικών, αλλά η εμπορική πολιτική εφαρμόζεται μόνο σε περιπτώσεις που αφορούν μη εγχώρια προϊόντα, υπηρεσίες ή επενδύσεις. Η μορφή της πολιτικής που μπορεί να εφαρμοστεί είναι αυτή του φιλελευθερισμού ή του

προστατευτισμού¹. Αυτό όμως εξαρτάται από τις ιδιαίτερες συνθήκες που επηρεάζουν την οικονομία της χώρας.

Σήμερα, η ευρωπαϊκή κοινότητα και οι διευρύνσεις την έχουν αναδείξει σε σημαντικό εμπορικό και οικονομικό παράγοντα στον παγκόσμιο χώρο, εφόσον επηρεάζει περίπου το 1/5 του παγκόσμιου εμπορίου. Οι εμπορικές της συναλλαγές αντιπροσώπευαν το 1989 το 15% των παγκόσμιων εξαγωγών, σε σχέση με 12% για τις ΗΠΑ και 9,1% για την Ιαπωνία. Επιπρόσθετα, η Ευρώπη αποτελεί τον μεγαλύτερο εισαγωγέα γεωργικών προϊόντων, ενώ οι εξαγωγές της αποτελούν από 80% μεταποιημένα αγαθά ποιότητας. Στο Διεθνές Νομισματικό Σύστημα ελέγχει περίπου το 1/2 των συναλλαγματικών αποθεμάτων σε παγκόσμιο επίπεδο ενώ το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της είναι το μεγαλύτερο στον κόσμο.

Οι δύο βασικότερες φάσεις ανάπτυξης που πέρασε η Ευρωπαϊκή Κοινότητα είναι δύο. Πιο αναλυτικά αυτές έχουν ως εξής:

1958-1972: Σ'αυτή την φάση η Κοινότητα προσπαθεί να έχει μία ενιαία στάση στις διαπραγματεύσεις της με τρίτες χώρες. Η διευθέτηση αυτή υπήρξε αναγκαία αφού η Κοινότητα μέχρι τότε δεν είχε μία ενιαία συνεκτική εμπορική πολιτική απέναντι σε τρίτες χώρες παρόλο που αποτελούσε βασική αρχή της Συνθήκης της Ρώμης. Γενικότερα η στάση της Κοινότητας υπήρξε πολλές φορές απρογραμμάτιστη γεγονός, που οφείλεται στα διαφορετικά συμφέροντα των κρατών μελών. Αυτή η αδυναμία έγινε πολύ έντονη κατά την πρώτη πετρελαϊκή κρίση.

¹ Bhagwati J.: "Protection and Competition in International Trade" London, Basil Blackwell, 1987.

1972-1979: Αποτελεί την δεύτερη φάση και είναι η φάση διεύρυνσης της Κοινότητας. Εδώ δίνεται περισσότερο βάρος στις συμφωνίες που συνάπτει, είτε αυτές έχουν τον χαρακτήρα της εμπορικής σύμβασης, είτε της συμφωνίας σύνδεσης. Παρόλο που η Κοινότητα διακινεί περίπου το 30% περίπου των συναλλαγών της παγκοσμίως, εντούτοις είναι άμεσα εξαρτημένη από το διεθνές εμπόριο όσον αφορά τόσο τον εφοδιασμό της βιομηχανίας της με πρώτες ύλες όσο και στη διάθεση των προϊόντων της στις αγορές των τρίτων χωρών. Κατά την περίοδο αυτή η Κοινότητα

- Διαμορφώνει σφαιρική πολιτική για την Μεσόγειο.
- Με την βοήθεια της Βρετανίας καταρτίζει συμβάσεις με τις χώρες της Αφρικής, Καραϊβικής και Ειρηνικού (συμβάσεις LOME) δημιουργώντας ταυτόχρονα σημαντικά ερείσματα στις περιοχές αυτές.
- Δίνει βάρος στις σχέσεις Βορρά-Νότου και συμμετέχει ενεργά στο Σύστημα Γενικευμένων Προτιμήσεων.
- Αξιοποιεί την ελληνική συμμετοχή για να προωθηθούν οι σχέσεις με τα Βαλκάνια-Μεσόγειο-Αραβικές χώρες.
- Προωθεί και συνάπτει συμφωνία με την COMECON.
- Τέλος εμφανίζει εντονότερη και ουσιαστικότερη συμμετοχή στο πεδίο των διεθνών διαπραγματεύσεων και ιδιαίτερα στην GATT με την ενεργό συμμετοχή της στις διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης.²

Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι οι αρχικοί στόχοι της Ευρώπης υπήρξαν ανέκαθεν η αρμονική ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου και η μείωση των

² Σύμφωνα με τα Άρθρα 18 και 110 της Συνθήκης ως στόχοι της Κοινότητας –μεταξύ άλλων αναφέρονται η αρμονική ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου, η μείωση των τελωνειακών φραγμών και η προοδευτική κατάργηση των περιορισμών στις διεθνείς συναλλαγές βάσει της αρχής της αμοιβαιότητας. Τα κριτήρια τα λαμβάνει υπόψη της η Κοινότητα και αναφέρονται στο άρθρο 29.

περιορισμών στις διεθνείς συναλλαγές³. Παρόλα αυτά πολλές φορές οι στόχοι της εμπορικής πολιτικής δεν αντιστοιχούν στους βασικούς στόχους που θέσπισε η Συνθήκη της Ρώμης. Ο επηρεασμός που δέχεται η είναι πολύ μεγάλος και προέρχεται από παράγοντες που διαμορφώνουν το διεθνές εμπόριο. Τέτοιοι παράγοντες μπορεί να είναι οι αποφάσεις διεθνών οργανισμών, οι διεθνείς διαπραγματεύσεις, μεταβολή στη δομή, στις μεθόδους του διεθνούς εμπορίου όσο και στις εξελίξεις στο εσωτερικό της Κοινότητας. Επίσης τέτοιες μεταβολές μπορεί να είναι αποτέλεσμα ραγδαίων πολιτικών και οικονομικών εξελίξεων που παρατηρούνται στο διεθνή χώρο. Οι ραγδαίες μεταβολές στις χώρες της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης και η επιθυμία αναγκαιότητας της Κοινότητας να διαδραματίσει κυρίαρχο ρόλο στην βοήθεια ανοικοδόμησης των χωρών αυτών, επέδρασε σημαντικά στον επανασχεδιασμό της Κοινοτικής πολιτικής.

Ήδη η Ευρώπη έχει εναρμονιστεί νομοθετικά και εφαρμόζει τα αποτελέσματα των συμφωνιών των Γύρων διαπραγματεύσεων. Με αυτό τον τρόπο έχει αυξηθεί σημαντικά η προβλεψιμότητα και η διαφάνεια της ευρωπαϊκής εμπορικής πολιτικής.

Με την σειρά της η Κοινότητα πιέζει για νομοθετική ρύθμιση και των άλλων κρατών μελών του ΠΟΕ προκειμένου να ευθυγραμμιστούν με τα αποτελέσματα του Γύρου της Ουρουγουάης.

Τέλος, η ίδια πιέζει προς την ουσιαστική ανάληψη των υποχρεώσεων των τρίτων χωρών ως ισότιμων εταίρων στον ΠΟΕ, καθώς επίσης και για

³ Άρθρο 110 και 18

ουσιαστικό άνοιγμα των αγορών τους στα πλαίσια των διεργασιών για περαιτέρω φιλελευθεροποίηση του διεθνούς εμπορίου.

Επιπρόσθετα αξίζει να σημειωθεί η ελευθερία των δικαστικών αποφάσεων και η δυνατότητα διεθνούς δικαιοδοσίας σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις που συμβλήθηκε με την Συνθήκη των Βρυξελλών.

2. Αρχές που Διέπουν την Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δημιούργησε μία ιδιαίτερη έννομη τάξη η οποία και ενσωματώθηκε, στα νομικά συστήματα των κρατών μελών και φυσικά δεσμεύει τα δικαστήριά τους. Θα πρέπει βέβαια να διευκρινιστεί, ότι στην έννομη αυτή τάξη συμπεριλαμβάνονται οι Συνθήκες περί ιδρύσεως των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και αφορά την πρωτογενή κοινοτική νομοθεσία που δημιουργήθηκε άμεσα από τα κράτη μέλη, υπάγονται ακόμη οι άγραφες πηγές, όπως το έθιμο και τέλος, μερικές βασικές αρχές που διέπουν ολόκληρη την φιλοσοφία της Κοινότητας. Στην νέα έννομη τάξη, δεν υπόκεινται μόνο τα κράτη μέλη, αλλά και οι ιδιώτες, οι οποίοι έχουν εξασφαλισμένα δικαιώματα και υποχρεώσεις.

Σε αυτό όμως το σημείο ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν μερικές βασικές διατάξεις και αρχές που διέπουν την έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και φυσικά επηρεάζουν και τις εμπορικές σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών και είναι οι ακόλουθες:

2.1 Η Αρχή της Αναλογικότητας⁴

Αυτή η αρχή προέρχεται από το γερμανικό Δίκαιο (Verhältnismässigkeit) και αφορά κυρίως το οικονομικό δίκαιο, όπου η Ευρωπαϊκή Ένωση προκειμένου να επιτύχει συγκεκριμένο οικονομικό σκοπό, προβαίνει στην λήψη ορισμένων μέτρων που επιβάλλουν βάρη στους ιδιώτες. Σύμφωνα με αυτή την αρχή⁵, οι πράξεις των οργάνων δεν πρέπει να υπερβαίνουν τα όρια του κατάλληλου και αναγκαίου από αυτό που επιδιώκεται. Αν δύναται βέβαια η δυνατότητα επιλογής, τότε προβλέπεται, ότι επιλέγεται εκείνη η αρχή όπου έχει τα λιγότερα επαχθή αποτελέσματα και φυσικά τα προξενούμενα μειονεκτήματα δεν πρέπει να είναι λιγότερα από τους επιδιωκόμενους σκοπούς⁶.

2.2 Η Αρχή της Νομικής Βεβαιότητας⁷

Αποτελεί μια από τις πιο βασικές αρχές του κοινοτικού δικαίου. Σύμφωνα με αυτή την αρχή, η συμπεριφορά και η δραστηριότητα της Κοινότητας και των κρατών μελών, πρέπει να δημιουργούν στους ιδιώτες βεβαιότητα γύρω από το νομικό καθεστώς που ισχύει και διέπει στην συγκεκριμένη περίπτωση τις συναλλαγές. Σύμφωνα με το ΔΕΚ⁸, κάθε πραγματική κατάσταση πρέπει κανονικά, ελλείψει αντίθετης διάταξης, να εξετάζεται υπό το φως των νομικών

⁴ The Principal of Proportionality

⁵ ΔΕΚ 114/76 Συλλ. 1977, 1211επίσης 116/76 Συλλ. 1977, 1247

⁶ Για παράδειγμα στην υπόθεση του αποβουτυρωμένου γάλακτος η Κοινότητα με τον 563/76 κανονισμό του Συμβουλίου για να μειώσει τα αποθέματα του αποβουτυρωμένου γάλακτος, υποχρέωσε τους κτηνοτρόφους να χρησιμοποιούν στις ζωτροφές ορισμένη ποσότητα αποβουτυρωμένου γάλακτος αντί σόγιας. Παράλληλα επέβαλε εισφορά επί του αποβουτυρωμένου γάλακτος τόσο ώστε η τιμή του έγινε τριπλάσια της τιμής της σόγιας.

⁷ The Principal of Legal certainty

⁸ Υπόθεση 10/78, Συλλ. 1978, 1915

κανόνων που υπάρχουν κατά το χρονικό διάστημα που έλαβε χώρα αυτή η κατάσταση.

Μία άλλη αρχή του κοινοτικού δικαίου μέσα στα πλαίσια της αρχής της νομικής βεβαιότητας, είναι η αρχή των *κεκτημένων δικαιωμάτων*⁹. Προβλέπεται δηλαδή, ότι η κατάργηση νομικών μέτρων, τα οποία έχουν αναγνωρισθεί στους ιδιώτες ως δικαιώματα ή ωφελήματα, είναι αντίθετη προς τις γενικές αρχές του δικαίου¹⁰.

Σύμφυτη της αρχής της νομικής βεβαιότητας είναι η αρχή *της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του ιδιώτη*¹¹. Σύμφωνα με αυτή την αρχή, μια έννομη κατάσταση, την διατήρηση της οποίας μπορούσε δικαιολογημένα να προσδοκεί ο ιδιώτης, δεν μπορεί να μεταβάλλεται αιφνιδίως με νέα μέτρα που υιοθετούνται από την Κοινότητα ή κράτη μέλη. Δεν αποτελεί δε δικαιολογημένη εμπιστοσύνη του ιδιώτη, η αιφνίδια απόφαση ενός κράτους μέλους να συμμορφωθεί προς την κοινοτική νομοθεσία, όταν επί μακρό χρονικό διάστημα την παραβίαζε, έστω και αν η Κοινότητα ουδέν έπραττε επί αυτού. Δεν αποτελεί επίσης δικαιολογημένη εμπιστοσύνη, η εντύπωση του ιδιώτη που δημιουργήθηκε από μία υπόσχεση εκπροσώπου της ΕΟΚ ή από μια απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, αφού αυτή δεν είναι δεσμευτική επί των κοινοτικών οργάνων.

⁹ Vested Rights.

¹⁰ ΔΕΚ 159/82, Συλλ 1983,2711

¹¹ Legitimate Expectations ΔΕΚ υπόθεση 112/77, Torfer κατά της Επιτροπής, Συλλ.1978, 1019, επίσης υποθέσεις 205-215/82, 1983,2669.

2.3 Η Αρχή της Ισότητας- Απαγόρευσης των Διακρίσεων¹²

Απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω ιθαγένειας¹³ εντός του πεδίου εφαρμογής της συνθήκης. Επίσης, απαγορεύεται κάθε διάκριση μεταξύ των παραγωγών ή μεταξύ των καταναλωτών της Κοινότητας και καθιερώνεται η αρχή της ισότητας των αμοιβών μεταξύ των ανδρών και γυναικών για όμοια εργασία¹⁴. Όλες αυτές οι διατάξεις, περί ισότητας σε συγκεκριμένους τομείς, αποτελούν σύμφωνα με το ΔΕΚ, απλώς εξειδικευμένη διατύπωση της γενικής αρχής της ισότητας και μη διακρίσεων που κυριαρχεί και διέπει ολόκληρο το κοινοτικό δίκαιο, σε όλους τους επιμέρους τομείς. Η αρχή αυτή εφαρμόζεται στην μεταχείριση των κρατών μελών, στην διαχείριση των διαφόρων επαγγελματικών τάξεων, στην μεταχείριση των υπαλλήλων της Κοινότητας¹⁵, στη μεταχείριση των θρησκευτικών δογμάτων και στη μεταχείριση των ευρωπαϊών πολιτών σε θέματα φορολογικά¹⁶, κοινωνικά κ.τ.λ.

Το δικαστήριο τέλος εδέχθη, ότι η αρχή της ισότητας πρέπει να συμβαδίζει με την αρχή της νομιμότητας, υπό την έννοια, ότι ουδείς δύναται να απαιτεί μεταχείριση ίδια με κάποια άλλη περίπτωση όταν η τελευταία στηρίζεται σε παράνομη διάταξη που θεσπίστηκε προς όφελος ενός άλλου προσώπου¹⁷.

¹² The Principle of equality and non-discrimination.

¹³ Άρθρο 7 ΣυνθΕΚ.

¹⁴ Άρθρο 119 ΣυνθΕΚ.

¹⁵ ΔΕΚ υπόθεση Sabbatini, 20/71, Συλλ. 1972, 345,21/74. Syll. 1975, 221.

¹⁶ ΔΕΚ, υποθέσεις 81,82 και 146/79, Sorasio κατά της Επιτροπής Συλλ. 1976,1589.

2.4 Η Αρχή της Επικουρικότητας

Η αρχή της επικουρικότητας¹⁸ εισήχθη με γερμανική πρωτοβουλία. Σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, η παρέμβαση των κοινοτικών αρχών δικαιολογείται, όταν οι στόχοι της συγκεκριμένης δράσης δεν μπορούν να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη μέλη ή μπορούν να επιτευχθούν καλύτερα σε κοινοτικό επίπεδο¹⁹. Υπό την έννοια αυτή, πρέπει να περιορίζεται στο απολύτως αναγκαίο και δεν μπορεί να έχει σαν αποτέλεσμα την αυτονομία που έχουν οι ιδιωτικοί φορείς.

2.5 Η Αρχή της Ελεύθερης Οικονομικής Δραστηριότητας

Η ελεύθερη άσκηση οικονομικής δραστηριότητας συγκαταλέγεται μεταξύ των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου, δεν αποτελεί όμως απόλυτο δικαίωμα, αλλά πρέπει να λαμβάνεται υπόψη σε σχέση με την κοινωνική λειτουργία. Επομένως, είναι πιθανό να τεθούν περιορισμοί στην ελεύθερη άσκηση οικονομικής δραστηριότητας ιδίως στα πλαίσια κοινής οργανώσεως αγοράς, υπό την προϋπόθεση ότι οι περιορισμοί αυτοί ανταποκρίνονται σε σκοπούς γενικού συμφέροντος που επιδιώκει η Κοινότητα και δεν αποτελούν υπέρμετρη και υπερβολικά επαχθή επέμβαση θίγουσα αυτή την αρχή.

¹⁷ ΔΕΚ υπόθεση 134/84, Συλλ. 1985, 2225.

¹⁸ Π. Δ. Δαγτόγλου, Βασικά στοιχεία της Συνθήκης του Μάαστριχ, σελ. 32,33.

2.6 Αρχή της Διαφάνειας

Οι πράξεις των κοινοτικών οργάνων, πρέπει να είναι διαρθρωμένες και συντεταγμένες κατά τρόπο σαφή ώστε να επιτρέπει στον κοινό αναγνώστη να αντιληφθεί όλες τις συνέπειες ιδίως όσον αφορά την αναδρομική τους εφαρμογή.

2.7 Αρχή της Αγαστής Συνεργασίας

Πρόκειται για μια αρχή η οποία εξασφαλίζει τις σχέσεις μεταξύ των οργάνων της Κοινότητας και των κρατών μελών και κυρίως διέπει τις αποφάσεις των κρατών μελών που διατυπώνει κατά τις διαπραγματεύσεις συμφωνιών. Η αρχή αυτή δεν επηρεάζει την επιλογή της νομικής βάσεως των κοινοτικών νομικών πράξεων και κατά συνέπεια τη νομική διαδικασία που πρέπει να ακολουθείται για την έκδοσή τους.

2.8 Η Αρχή της Οικονομικής και Κοινωνικής Συνοχής

Αποτελεί έναν από τους βασικούς σκοπούς της Κοινότητας και αποτελεί βασική ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου, στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα. Επιπλέον, η οικονομική και κοινωνική συνοχή είναι αποτέλεσμα πολιτικών και δράσεων της Κοινότητας.

¹⁹ 3B ΣυνθΕΚ..

2.9 Η Αρχή της Ισοδυναμίας

Η αρχή της ισοδυναμίας προϋποθέτει ότι, ο επίμαχος κανόνας εφαρμόζεται αδιακρίτως στις προσφυγές που στηρίζονται σε παράβαση του κοινοτικού δικαίου και σε εκείνες που στηρίζονται σε μη τήρηση του εσωτερικού δικαίου, εφόσον πρόκειται για φόρους ή τέλη του ίδιου είδους.

3. Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο

Το ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο είναι κατά κανόνα γραπτό δίκαιο και διακρίνεται στο πρωτογενές και στο δευτερογενές κοινοτικό δίκαιο²⁰. Στην πρώτη κατηγορία, ανήκουν οι ιδρυτικές συνθήκες των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ενώ στην δεύτερη κατηγορία ανήκουν οι κοινοτικές πράξεις που θεσπίζονται από τα κοινοτικά όργανα. Παρακάτω, αναλύονται οι δύο προαναφερθήσασες κατηγορίες αναλυτικά.

3.1 Πρωτογενές Κοινοτικό Δίκαιο

3.1.1. Ιδρυτικές Συνθήκες

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι τρεις ιδρυτικές συνθήκες των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ήτοι περιλαμβάνει την Συνθήκη των Παρισίων , 18 Απριλίου 1951, με την οποία ιδρύθηκε η ΕΚΑΧ, και οι δύο Συνθήκες της Ρώμης, της 25 Μαρτίου

1957, με τις οποίες ιδρύθηκαν η ΕΟΚ και η ΕΚΑΕ. Εκτός από αυτές τις συνθήκες υπάρχουν και συμπληρωματικές συνθήκες οι οποίες συμπλήρωσαν ή τροποποίησαν τις παραπάνω. Αναλυτικά:

- Η σύμβαση περί ορισμένων κοινών οργάνων που υπογράφηκε στη Ρώμη στις 25 Μαρτίου 1957.
- Η συνθήκη περί ιδρύσεως ενιαίου Συμβουλίου και ενιαίας Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, γνωστή ως συνθήκη συγχωνεύσεως, που υπογράφηκε στις Βρυξέλλες στις 8 Απριλίου 1965.
- Η συνθήκη περί τροποποίησης ορισμένων διατάξεων περί προϋπολογισμού των συνθηκών ιδρύσεως των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και περί ιδρύσεως του Συμβουλίου και της Επιτροπής που υπογράφηκε στο Λουξεμβούργο στις 22 Απριλίου 1970.
- Η συνθήκη περί τροποποίησης ορισμένων διατάξεων του πρωτοκόλλου περί του καταστατικού της Ευρωπαϊκής Τραπεζής Επενδύσεων, που υπογράφηκε στις Βρυξέλλες στις 10 Ιουλίου 1975.
- Η συνθήκη περί προσχωρήσεως της Δανίας, του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.
- Η συνθήκη περί τροποποίησης ορισμένων δημοσιονομικών διατάξεων περί προϋπολογισμού των συνθηκών ιδρύσεως των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και περί ιδρύσεως του Συμβουλίου και της Επιτροπής που υπογράφηκε στο Βρυξέλλες στις 22 Ιουλίου 1975.
- Η απόφαση της 21^{ης} Απριλίου 1970 περί αντικαταστάσεως των συνεισφορών των κρατών μελών από ίδιους πόρους της Κοινότητας.
- Η συνθήκη προσχωρήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα που υπογράφηκε στην Αθήνα τον Μάιο του 1980.

²⁰ Π. Ι. Κανελλόπουλου, Εισαγωγή στο Δίκαιο της ΕΕ, σελ. 167.

- Η συνθήκη περί προσχωρήσεως της Ισπανίας και της Πορτογαλίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.
- Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη που άρχισε να ισχύει την 1 Ιουλίου 1987.
- Η συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (συνθήκη Μάαστριχ) που υπογράφηκε στις 7 Φεβρουαρίου 1992.

Στις παραπάνω κατηγορίες περιλαμβάνονται επίσης τα παραρτήματα και τα πρωτόκολλα που συνοδεύουν τις πιο πάνω συνθήκες

Οι ιδρυτικές συνθήκες αποτελούν τον καταστατικό χάρτη των ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, αποτελούν δηλαδή το Σύνταγμα κάθε μια από τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Επιπλέον με τις συνθήκες συνιστώνται οι Ευρωπαϊκές Κοινότητες, ορίζεται η αποστολή αυτών, καθορίζονται τα όργανά τους και παρέχεται η εξουσία στα τελευταία να ενεργούν για την επίτευξη του σκοπού των Κοινοτήτων²¹.

3.1.2. Δευτερεύουσες Συμβάσεις

Μέρος του πρωτογενούς κοινοτικού δικαίου αποτελούν και οι μεταξύ των κρατών συναπτόμενες συμβάσεις. Οι συμβάσεις αυτές άλλοτε προβλέπονται από τις ιδρυτικές συνθήκες και άλλοτε δεν προβλέπονται. Κατά την διάρκεια έναρξης της πρώτης πενταετίας και από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης, οι τρόποι και οι διαδικασίες συνδέσεως των εδαφών και των χωρών με την Κοινότητα καθορίζονται από την σχετική σύμβαση εφαρμογής που προσαρτάται

²¹ Άρθρο Ν ΣυνθΕΕ.

στην συνθήκη²². Επιπλέον τα κράτη μέλη διεξάγουν μεταξύ τους διαπραγματεύσεις²³ για να εξασφαλίσουν προς όφελος των υπηκόων τους την προστασία των προσώπων, την κατάργηση της διπλής φορολόγησης, των αμοιβαίων αναγνωρίσεων των εταιριών κτλ.

Παρόμοιες συμβάσεις δύναται να υπογραφούν μεταξύ των κρατών μελών της Κοινότητας και επί θεμάτων που δεν υπάρχει σχετική πρόβλεψη στην συνθήκη.

3.1.3. Πράξεις των Μονίμων Αντιπροσώπων των Κρατών Μελών.

Όταν οι μόνιμοι αντιπρόσωποι των κρατών μελών συνεδριάζουν αντικαθιστώντας τους Υπουργούς των χωρών τους και ασχολούνται με κοινοτικά θέματα, τότε οι αποφάσεις τους αποτελούν κοινοτικές πράξεις. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις όπου οι μόνιμοι αντιπρόσωποι των κρατών μελών συνεδριάζουν όχι ως μέλη του συμβουλίου, αλλά ως εκπρόσωποι των κρατών μελών. Στις περιπτώσεις αυτές, πρόκειται για διακρατική σύσκεψη που δεν προβλέπεται από την συνθήκη²⁴. Οι αποφάσεις αυτές δύναται να χαρακτηριστούν ως είτε ως διεθνείς συμφωνίες μεταξύ των κρατών μελών, είτε ως συμφωνίες που δεν έχουν νομική δεσμευτικότητα, είτε τέλος ως συμφωνίες επί θεμάτων επί των οποίων η συνθήκη δίδει στα κράτη μέλη την εξουσία συνάψεως παρόμοιων συμφωνιών.

²² Άρθρο 136 ΣυνθΕΚ.

²³ Άρθρο 220 Συνθ ΕΚ.

²⁴ Άρθρο 11 Συνθήκη Συγχωνεύσεως.

Οι πράξεις των μονίμων αντιπροσώπων αποτελούν σήμερα παραδειγματική πρακτική και παρά τις επιφυλάξεις που έχουν διατυπωθεί ως προς την νομιμότητά του αποτελούν πρωτογενή πηγή του κοινοτικού δικαίου²⁵.

3.2. Δευτερογενές Κοινοτικό Δίκαιο²⁶

Σε αυτή την μορφή υπάγονται κατά κύριο λόγο οι πράξεις των κοινοτικών οργάνων όπου είναι ο Κανονισμός, η Οδηγία, η Απόφαση²⁷, η Σύσταση και η Γνώμη²⁸. Από αυτές τις κατηγορίες μόνο οι τρεις πρώτες έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα για τα κράτη μέλη και τους ιδιώτες ενώ οι συστάσεις και οι γνώμες δεν έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα.

3.2.1. Κανονισμοί²⁹

Ο κανονισμός είναι νομοθετικού χαρακτήρα κοινοτική πράξη, με την οποία κατά τρόπο γενικό και αφηρημένο ρυθμίζονται οι σχέσεις μεταξύ της Κοινότητας και των κρατών μελών καθώς και των ιδιωτών. Ο Κανονισμός εκδίδεται α. από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο από κοινού με το Συμβούλιο β. από το Συμβούλιο γ. από την Επιτροπή, στις περιπτώσεις όπου παρέχεται η ειδική εξουσιοδότηση.

Ο κανονισμός έχει γενική ισχύ³⁰. Τούτο σημαίνει ότι έχει γενικό και αφηρημένο χαρακτήρα και δεν αφορά συγκεκριμένα περιπτώσεις και συγκεκριμένα

²⁵ Π. Δ, Δαγτόγλου, σελ.27-28.

²⁶ D Curtin, The constitutional structure of the Union: a Europe of bits and pieces. CML Rev.Vol. 30, No 1,1993.

²⁷ Άρθρα 189 ΕΟΚ και 161 ΕΚΑΕ.

²⁸ Άρθρο 14 ΕΚΑΧ.

²⁹ Regulation, Règlement.

πρόσωπα. Η γενική ισχύ σημαίνει ότι ο κανονισμός ισχύει σε όλη την κοινοτική επικράτεια, δηλαδή σε όλα τα κράτη μέλη. Βέβαια προβλέπονται και περιπτώσεις που ο κανονισμός να μην αφορά συγκεκριμένα κράτη³¹.

Επίσης, ο κανονισμός είναι δεσμευτικός ως προς όλα τα μέρη του³². Αυτό έχει την έννοια ότι ολόκληρο το κείμενο του κανονισμού δεσμεύει τόσο την Κοινότητα όσο και τα κράτη μέλη και τους ιδιώτες.

Περαιτέρω, ο κανονισμός ισχύει άμεσα σε κάθε κράτος μέλος υπό την έννοια ότι ο κανονισμός από την έκδοση του έχει άμεση εφαρμογή εντός της εθνικής έννομης τάξης των κρατών μελών³³. Σύμφωνα λοιπόν με την νομολογία του ΔΕΚ όχι μόνο δεν απαιτείται η λήψη μέτρων από τα εθνικά νομοθετικά όργανα, αλλά παρόμοια εθνικά μέτρα απαγορεύονται. Εξαιρέση αποτελούν οι περιπτώσεις όπου οι εθνικές αρχές λαμβάνουν περαιτέρω μέτρα για να διευκολύνουν την εφαρμογή των διατάξεων αυτών.

Τέλος, οι κανονισμοί πρέπει να αιτιολογούνται και να γίνεται αναφορά στις προτάσεις ή στις γνώμες οι οποίες απαιτούνται σύμφωνα με την συνθήκη³⁴. Κάθε κανονισμός πρέπει να περιέχει την αιτιολογία εκδόσεως τους και τον σκοπό για τον οποίο εκδόθηκε. Η αναφορά της αιτιολογίας διευκολύνει επίσης το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Κοινωνική και Οικονομική Επιτροπή προκειμένου να εκφέρουν την γνώμη τους. Παράλειψη αναφοράς αιτιολογίας ή

³⁰ Άρθρο 189 & 2 Συνθ. ΕΚ.

³¹ Ο Κανονισμός π.χ. που ρυθμίζει τις ενισχύσεις των παραγωγών ροδακίνων δεν εφαρμόζεται στην Δανία διότι δεν υπάρχει παραγωγή του ανωτέρω προϊόντος. Το γεγονός αυτό δεν θίγει την ισχύ και το κύρος του κανονισμού.

³² Άρθρο 189 Συνθ. ΕΟΚ.

³³ Υποθέσεις 50/76, Συλλ. 1977, 137 (gn;vmh toy Γ.Ε. Caportorti), 94/77, Συλλ. 1978/99 (γνώμη του Γ. Ε. Warner).

³⁴ Άρθρο 190 Συνθ. ΕΚ.

της προτάσεως ή γνώμης άλλων οργάνων είναι δυνατό να οδηγήσει στην ακύρωση του κανονισμού στα πλαίσια της αίτησης ακυρώσεως³⁵.

3.2.2. Οδηγίες³⁶

Οδηγία είναι η έννομη πράξη που εκδίδεται: α. από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο από κοινού με το Συμβούλιο, β. από το Συμβούλιο, γ. από την Επιτροπή. Με το σύνολο των νομοθετικών ρυθμίσεων της οδηγίας επιδιώκεται από την Κοινότητα η επίτευξη ενός αποτελέσματος³⁷. Τα κράτη οφείλουν εντός της προθεσμίας που θέτει η οδηγία να προσαρμόσουν την νομοθεσία τους ώστε να επιτευχθεί ο επιδιωκόμενος σκοπός. Τα μέσα και ο τύπος με τον οποίο θα επιτευχθεί το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα δεν ορίζεται από τις διατάξεις της οδηγίας αλλά αφήνεται στην επιλογή των εθνικών αρχών. Θα μπορούσε να λεχθεί ότι η οδηγία είναι εντολή της κοινότητας προς τα κράτη μέλη για την λήψη ορισμένων νομοθετικών μέτρων. Τα κράτη μέλη οφείλουν να προσαρμόσουν την εθνική τους νομοθεσία σύμφωνα με τις ρυθμίσεις που περιέχονται σε αυτή. Επιπλέον, η οδηγία απευθύνεται σε κράτη μέλη ένα ή περισσότερα και όχι σε ιδιώτες.

Αν το κράτος μέλος παραλείψει, παρά την πάροδο της προθεσμίας, να λάβει τα αναγκαία νομοθετικά μέτρα, τότε σύμφωνα με την νομολογία οι διατάξεις της οδηγίας αποκτούν άμεση ισχύ,³⁸ υπό την έννοια ότι οι ιδιώτες δύναται να

³⁵ Άρθρο 173 Συνθ. ΕΚ.

³⁶ Directive, directives.

³⁷ Για παράδειγμα με την οδηγία 89/646 του συμβουλίου ΕΟΚ επιδιώκεται η δημιουργία κοινής αγοράς στον τραπεζικό τομέα μεταξύ των κρατών μελών.

³⁸ Υπόθεση Ratti , 148/78, Συλλ. 1979,1629.

προσφύγουν στα εθνικά δικαστήρια και να ζητήσουν έννομη προστασία ως προς τα περιεχόμενα προς αυτούς από την οδηγία δικαιώματα³⁹.

Τέλος, η οδηγία πρέπει να περιέχει την αιτιολογία και να αναφέρει τις προτάσεις και τις γνώμες που απαιτούνται από την συνθήκη για την έκδοσή της.

3.2.3. Αποφάσεις⁴⁰

Οι αποφάσεις είναι το τρίτο είδος κοινοτικών πράξεων⁴¹. Λαμβάνονται από το Κοινοβούλιο από κοινού με το Συμβούλιο ή την Επιτροπή και είναι νομικώς δεσμευτικές ως προς τα μέρη τους για τους αποδέκτες τους. Οι αποφάσεις δύναται να απευθύνονται σε κράτη μέλη, οπότε μπορεί να έχουν κανονιστικό χαρακτήρα, δηλαδή νομοθετικό, και αποτελούν πηγή κοινοτικού δικαίου. Επίσης οι αποφάσεις δύναται να απευθύνονται σε κράτη μέλη και να έχουν διοικητικό και όχι νομοθετικό περιεχόμενο. Τέλος, οι αποφάσεις μπορεί να απευθύνονται σε ιδιώτες οπότε πρόκειται για ατομικές (διοικητικές) πράξεις⁴².

Οι αποφάσεις όπως οι κανονισμοί και οι οδηγίες πρέπει περιέχουν αιτιολογία και πρέπει να αναφέρουν τις προτάσεις ή γνώμες που απαιτούνται από την συνθήκη⁴³.

³⁹ Άρθρο 169 Συνθ. ΕΟΚ.

⁴⁰ Decision, Décision.

⁴¹ Άρθρο 189 ΣυνθΕΚ.

⁴² Π.Δ. Δαγτόγλου 477επ., 494 επ.

⁴³ ΔΕΚ υπόθεση Velasco κατά της Επιτροπής, 246/86, Συλλ.1989,2194.

3.2.4. Συστάσεις⁴⁴, Γνώμες⁴⁵

Οι συστάσεις και οι γνώμες είναι κοινοτικές πράξεις που διατυπώνονται από το Κοινοβούλιο από κοινού με το Συμβούλιο, το Συμβούλιο ή την Επιτροπή και δεν έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα⁴⁶. Με την σύσταση γίνεται ουσιαστικά μια υπόδειξη προς τα κράτη μέλη ή τους ιδιώτες να ακολουθήσουν ορισμένη συμπεριφορά ή να προβούν σε συγκεκριμένη ενέργεια. Η παράλειψη συμμόρφωσης προς την σύσταση δεν έχει καμία συνέπεια.

Με τις γνώμες κατά κανόνα η Επιτροπή προβαίνει στην εκτίμηση καταστάσεων ή συνθηκών γύρω από τις κοινοτικές υποθέσεις και εκφράζει την άποψη της επί συγκεκριμένων θεμάτων.

4. Τα Όργανα της Κοινότητας

4.1. Εισαγωγή

Η πραγματοποίηση του έργου στην Κοινότητα εξασφαλίζεται⁴⁷ από:

- το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
- το Συμβούλιο
- την Επιτροπή
- το Δικαστήριο
- το Ελεγκτικό Συνέδριο

⁴⁴ Recommendation, recommandations.

⁴⁵ Opinion, Avis.

⁴⁶ § 5 άρθρου 189 Συνθ ΕΚ

⁴⁷ Άρθρο 4 ΣυνθΕΚ

Από τα όργανα αυτά τα τρία πρώτα είναι τα πολιτικά όργανα της κοινότητας με τα οποία ασκείται η νομοθετική και εκτελεστική εξουσία της. Το τέταρτο είναι το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων το οποίο αποτελεί το δικαιοδοτικό όργανο και το οποίο εξασφαλίζει την τήρηση του κοινοτικού δικαίου. Το τελευταίο όργανο, τα Ελεγκτικό Συνέδριο, εξασφαλίζει τον έλεγχο των λογαριασμών της Κοινότητας, τις δαπάνες και με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται η ομαλή εκτέλεση του κοινοτικού προϋπολογισμού και η σωστή διαχείριση των κοινοτικών κονδυλίων.

Τα όργανα εξετάζονται παρακάτω αναλυτικά:

4.2. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο⁴⁸

Πρόκειται για καθαρά πολιτικό όργανο της Κοινότητας⁴⁹ και αποτελείται από τους αντιπροσώπους των λαών των κρατών μελών. Οι αντιπρόσωποι αυτοί εκλέγονται σε όλες τις κοινοτικές χώρες με άμεση καθολική ψηφοφορία, που διεξάγονται σε όλες ταυτόχρονα. Παρά το γεγονός αυτό όμως, το Κοινοβούλιο δεν έχει την αυτονόητη για κάθε εθνική βουλή αρμοδιότητα. Ο ρόλος του είναι καθαρά συμβουλευτικός και μόνο με την Συνθήκη του Μάαστριχ συμφωνείται να ασκεί και ελεγκτικές εξουσίες. Σύμφωνα λοιπόν με την Συνθήκη, οι αρμοδιότητες του Κοινοβουλίου είναι:

- Η συμμετοχή στην άσκηση της νομοθετικής εξουσίας της Κοινότητας.
- Η έγκριση στον προϋπολογισμό της Κοινότητας.
- Η άσκηση ελέγχου επί των δραστηριοτήτων των οργάνων της Κοινότητας.

⁴⁸ European Parliament, Parlement Européen.

- Η συμμετοχή στην διαδικασία διεύρυνσης⁵⁰ της Ένωσης και σύναψης συμφωνιών σύνδεσης με τρίτες χώρες.
- Η ανάληψη πολιτικών πρωτοβουλιών.

4.3. Το Συμβούλιο⁵¹

Το Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων είναι κατεξοχήν κοινοτικό όργανο λήψης αποφάσεων. Αποτελείται από έναν αντιπρόσωπο κάθε κράτους μέλους σε υπουργικό επίπεδο ο οποίος είναι εξουσιοδοτημένος να δεσμεύει την κυβέρνηση του κράτους μέλους που αντιπροσωπεύει⁵². Η προεδρία ασκείται διαδοχικώς από κάθε κράτος μέλος του συμβουλίου για περίοδο έξι μηνών. Στις περιπτώσεις που στην ημερήσια διάταξη του συμβουλίου είναι εγγεγραμμένα προς συζήτηση θέματα γενικής φύσεως, τότε τα κράτη μέλη αντιπροσωπεύονται από τους Υπουργούς Εξωτερικών. Όταν συζητούνται εξειδικευμένα θέματα, τότε τα κράτη μέλη αντιπροσωπεύονται από τους καθ' ύλην αρμόδιους υπουργούς.

Κατά την διάρκεια προεδρίας κάθε κράτος μέλος δύναται να προωθήσει τα θέματα που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για τα εθνικά του συμφέροντα ή εξυπηρετούν τις δικές τους επιλογές. Θεμιτό είναι λοιπόν να υπερασπιστούν τα εθνικά τους συμφέροντα και να επιδιώκεται η ικανοποίησή τους.

Μερικές βασικές αρμοδιότητες που έχει το Συμβούλιο είναι :

⁴⁹ Άρθρο 137 ΣυνθΕΚ.

⁵⁰ Άρθρο 237 της Συνθήκης.

⁵¹ Conseil.

⁵² Άρθρο 146 ΣυνθΕΚ.

- Η διασφάλιση και ο συντονισμός της γενικής οικονομικής πολιτικής των κρατών μελών.⁵³
- Η εξουσία λήψεως εμπορικών ή άλλων συμφωνιών.⁵⁴
- Η ανάθεση στην Επιτροπή με τις πράξεις που εκδίδει, αρμοδιότητες εκτέλεσης των κανόνων που θεσπίζει.

4.3.1. Επιτροπή Μόνιμων Αντιπροσώπων (COREPER)

Επειδή οι Υπουργοί, μέλη του Συμβουλίου, δεν είναι δυνατόν να διαμένουν στις Βρυξέλλες για μεγάλα χρονικά διαστήματα, επινοήθηκε η Επιτροπή Μόνιμων Αντιπροσώπων. Πρόκειται για επιτροπή που αποτελείται από τους μόνιμους αντιπροσώπους σε βαθμό Πρέσβη, η οποία έχει σαν σκοπό να προετοιμάζει και να υποβοηθάει τις εργασίες του Συμβουλίου καθώς και να εκτελεί τις εντολές που της αναθέτει το τελευταίο. Συγκεκριμένα, κάθε θέμα πριν συζητηθεί από το Συμβούλιο έρχεται για προετοιμασία στο COREPER. Αν μετά από συζητήσεις επιτευχθεί ομοφωνία των μελών του, τότε το συγκεκριμένο θέμα εισάγεται για ψήφιση στο Συμβούλιο.

4.4. Η Επιτροπή⁵⁵

Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων είναι κατεξοχήν κοινοτικό όργανο, το όργανο το οποίο εκπροσωπεί προστατεύει και προάγει τα κοινοτικά

⁵³ Άρθρο 56, παρ. 2 ΣυνθΕΚ.

⁵⁴ Άρθρο 228 ΣυνθΕΚ.

⁵⁵ Commission Commission, Kommission, η σύνθεση, συγκρότηση και λειτουργία της Επιτροπής διέπεται από το άρθρο 9-19 της Συνθ. Συγχ.

συμφέροντα και επιδιώκει την πραγμάτωση των κοινοτικών στόχων χωρίς να λαμβάνει υπόψη τα κατ' ιδίαν συμφέροντα και τις κατ' ιδίαν επιδιώξεις των εθνικών κυβερνήσεων των κρατών μελών. Το κάθε κράτος διορίζει έναν Επίτροπο, τα δε πέντε μεγάλα κράτη μέλη διορίζουν από δύο. Η θητεία τους διαρκεί πέντε έτη και δύναται να ανανεωθεί.

Βασικές αρμοδιότητες της Επιτροπής είναι να:

- Μεριμνά για την εφαρμογή της Συνθήκης και των διατάξεων που θεσπίζονται δυνάμει αυτής, από τα κοινοτικά όργανα.
- Διατυπώνει συστάσεις ή γνώμες επί θεμάτων που αποτελούν αντικείμενο της συνθήκης.
- Έχει η ίδια εξουσία λήψεως αποφάσεων και συμπράττει στη διαμόρφωση των πράξεων του Συμβουλίου και του Κοινοβουλίου κατά τις διατάξεις της συνθήκης.
- Ασκεί τις αρμοδιότητες που της αναθέτει το Συμβούλιο για την εκτέλεση των κανόνων που το τελευταίο θεσπίζει.

4.5. Το Δικαστήριο^{56 57}

Το Δικαστήριο⁵⁸ των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων είναι το μοναδικό δικαιοδοτικό όργανο που ιδρύθηκε το 1952 με την Συνθήκη της ΕΚΑΧ και κατέστη κοινό και ενιαίο όργανο των τριών Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΕΚΑΧ, ΕΟΚ, ΕΚΑΕ). Το ΔΕΚ αποτελείται από δεκατρείς δικαστές και επικουρείται στο έργο του, από έξι

⁵⁶ The Court of Justice of the European Communities, Cour de justice des communautés.

⁵⁷ Άρθρο 4, 137επ.ΕΟΚ, 3,107, επ.ΕΚΑΕ, 7,20,,26 ΕΚΑΧ, ν.1681/1987 «κύρωση Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης και σχετικών δηλώσεων που περιλαμβάνονται στην τελική πράξη».

⁵⁸ Άρθρο 164-192, ΣυνθΕΚ.

Γενικούς Εισαγγελείς⁵⁹. Οι δικαστές ορκίζονται, ότι θα ασκούν τα καθήκοντα τους αμερόληπτα σύμφωνα με την συνείδηση τους και ότι θα τηρούν μυστικές τις συζητήσεις του Δικαστηρίου. Αν και δεν υποδεικνύεται από τα κράτη μέλη δεν πρέπει να μεροληπτούν υπέρ του κράτους καταγωγής τους, διότι δεν αποτελούν εθνικούς αλλά κοινοτικούς δικαστές⁶⁰.

Οι αρμοδιότητες του Δικαστηρίου αφορούν την εξεύρεση και επίλυση:

- των διαφορών μεταξύ των Κοινοτήτων ή των κοινοτικών οργάνων και των κρατών μελών,
- των διαφορών μεταξύ κοινοτικών οργάνων,⁶¹
- των διαφορών μεταξύ των κρατών μελών,⁶²
- των διαφορών μεταξύ των Κοινοτήτων και των ιδιωτών,⁶³
- των διαφορών σχετικά με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων.⁶⁴

4.6. Το Ελεγκτικό Συνέδριο⁶⁵

Η ανάγκη χρήσης διαχείρισης του κοινοτικού χρήματος, πίστης εκτέλεσης του κοινοτικού προϋπολογισμού και δημοσιονομικής πειθαρχίας επέβαλε από την Κοινότητα την ίδρυση ενός ιδιαίτερου οργάνου επιφορτισμένου με την αποστολή αυτή⁶⁶. Τα μέλη διορίζονται από το Συμβούλιο ομοφώνως κατόπιν διαβουλεύσεως με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και για περίοδο έξι ετών. Τα

⁵⁹ Άρθρο 165-166 ΣυνθΕΚ.

⁶⁰ Άρθρο 6 Πρωτ, ΟΔΕΟΚ.

⁶¹ Άρθρο 173, 175 ΣυνθΕΚ.

⁶² Άρθρο 170 ΣυνθΕΚ.

⁶³ Άρθρο 173, 175 ΣυνθΕΚ.

⁶⁴ Άρθρο 180 ΣυνθΕΚ.

⁶⁵ Court of Auditors. Άρθρο 4 ΣυνθΕΚ.

μέλη του Ελεγκτικού Συνεδρίου απολαύουν των προνομίων και ασυλιών των δικαστών του ΔΕΚ.

Το Ελεγκτικό Συνέδριο έχει τις κάτωθι αρμοδιότητες⁶⁷:

- Ελέγχει τους λογαριασμούς του συνόλου των εσόδων και των εξόδων της Κοινότητας.
- Ελέγχει τη νομιμότητα και την κανονικότητα της πραγματοποιήσεως των εσόδων και των εξόδων.
- Καταρτίζει ετήσια έκθεση με το κλείσιμο κάθε οικονομικού έτους και δημοσιεύεται στην εφημερίδα της κυβερνήσεως.
- Προβαίνει οποτεδήποτε κρίνει σκόπιμο σε παρατηρήσεις επί ειδικών θεμάτων που έχουν σχέση με τα με τα δημοσιονομικά και οικονομικά θέματα.

4.7. Επικουρικά Όργανα της Κοινότητας

4.7.1. Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή^{68 69}

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, είναι το κοινοτικό όργανο το οποίο εκπροσωπεί τις οργανωμένες παραγωγικές και κοινωνικές τάξεις, καθώς και την κοινή γνώμη των κρατών μελών. Αποστολή του είναι να επικουρεί το Συμβούλιο και την Επιτροπή κατά την άσκηση των καθηκόντων τους⁷⁰.

⁶⁶ Άρθρο 188^Α ΣυνθΕΚ.

⁶⁷ Άρθρο 188Γ ΣυνθΕΚ.

⁶⁸ Economic & Social Committee.

⁶⁹ Άρθρο 4, 193 επ. ΕΟΚ, 3, 165 ΕΚΑΕ, 7 ΕΚΑΧ, ν. 136/1969 β.δ. 607/1969, ν.δ. 310/1974, ως και την ΥΑ 1096 (Πρωθυπουργού) της 14/17 Ιουνίου 1978 «περί συστάσεως και λειτουργίας Συμβουλίου Κοινωνικής και Οικονομικής Πολιτικής».

⁷⁰ Άρθρο 4 παρ. 2 ΣυνθΕΚ.

Τα καθήκοντα της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής είναι συμβουλευτικά και δεν δεσμεύουν το Συμβούλιο ή την Επιτροπή⁷¹. Ειδικότερα:

- Το Συμβούλιο και η Επιτροπή οφείλουν να ζητήσουν την γνώμη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής στις περιπτώσεις που προβλέπεται από την Συνθήκη.
- Το Συμβούλιο και η Επιτροπή έχουν την ευχέρεια να ζητήσουν την γνώμη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής σε κάθε περίπτωση που το κρίνουν σκόπιμο, έστω και αν δεν προβλέπεται από τις διατάξεις της συνθήκης.
- Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή δύναται να λαμβάνει διατυπώνει γνώμη στις περιπτώσεις που το θεωρεί σκόπιμο⁷².
- Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή λειτουργεί στα πλαίσια της ΕΚ και της ΕΚΑΕ. Στα πλαίσια της ΕΚΑΧ υπάρχει ένα αντίστοιχο όργανο, η Συμβουλευτική Επιτροπή,⁷³ που αποτελείται από ογδόντα τέσσερα μέλη παραγωγούς, εργαζομένους, καταναλωτές και εμπόρους άνθρακα και χάλυβα.

4.7.2. Η Επιτροπή των Περιφερειών

Η Επιτροπή των Περιφερειών αποτελεί νέο σχετικά κοινοτικό όργανο⁷⁴. Αποτελείται από αντιπροσώπους των οργανισμών της τοπικής αυτοδιοίκησης και περιφερειακής διοίκησης και έχει συμβουλευτικό χαρακτήρα.

⁷¹ Άρθρο 4 παρ. 2 και 193 παρ. 1 ΣυνθΕΚ.

⁷² Άρθρο 198 ΣυνθΕΚ.

⁷³ Άρθρο 18 ΣυνθΕΚΑΧ.

⁷⁴ Άρθρο 198Α ΣυνθΕΚ.

Τα καθήκοντα της Επιτροπής των Περιφερειών συνίσταται στο να εκφέρει την γνώμη της προς το Συμβούλιο και την Επιτροπή στις περιπτώσεις που προβλέπονται από την Συνθήκη ΕΚ ή σε κάθε περίπτωση που τα δύο αυτά όργανα κρίνουν σκόπιμο να ζητήσουν την γνώμη της⁷⁵. Η Επιτροπή των Περιφερειών δύναται να εκφέρει την γνώμη της ακόμα και αν δεν προβλέπεται από την Συνθήκη.

4.7.3. Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων⁷⁶

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, είναι το χρηματοπιστωτικό μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα ίδρυμα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για μακροπρόθεσμες αναπτυξιακές χρηματοδοτήσεις⁷⁷. Η Τράπεζα έχει νομική προσωπικότητα⁷⁸ και εδρεύει στο Λουξεμβούργο.

Η Τράπεζα έχει ως σκοπό στην ισόρροπη και απρόσκοπτη ανάπτυξη της κοινής αγοράς για το συμφέρον της Κοινότητας προσφεύγοντας στην Κεφαλαιαγορά και στους ίδιους πόρους. Για το σκοπό αποβλέπει στο κέρδος, διευκολύνει με την παροχή δανείων και εγγυήσεων την χρηματοδότηση όπως:

- Σχεδίων που αποβλέπουν στην αξιοποίηση των λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών.
- Σχεδίων που αποσκοπούν στον εκσυγχρονισμό ή στη μετατροπή ή την δημιουργία νέων και δεν δύναται να καλυφθούν από τα διαθέσιμα κάθε κράτους μέλους μέσα χρηματοδοτήσεως.

⁷⁵ Άρθρο 126 παρ. 4 σε θέματα παιδείας και νεότητας, 128 παρ.5 σε θέματα πολιτισμού, 129 παρ.4 σε θέματα υγείας, 129Δ σε θέματα Διευρωπαϊκών Δικτύων κτλ.

⁷⁶ Banque européenne d'investissement.

⁷⁷ Ίδρυση με την συνθήκη της Ρώμης, άρθρο 129.

- Σχεδίων κοινού ενδιαφέροντος για περισσότερα κράτη μέλη που λόγω της εκτάσεως ή της φύσεως της δεν δύναται να καλυφθούν πλήρως από τα διαθέσιμα σε κάθε κράτους μέλους μέσα χρηματοδοτήσεως.
- Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων ως πιστωτικό ίδρυμα χορηγεί δάνεια και όχι επιχορηγήσεις προς τα κράτη μέλη της Κοινότητας και προς τους ιδιώτες. Τέλος δύναται να χορηγήσει πιστώσεις προς τα τρίτα κράτη που συνεργάζεται.

5. Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Εμπορικό Δίκαιο

5.1. Εισαγωγή

Για να μπορέσει η Ευρωπαϊκή Ένωση να ακολουθήσει ένα σχεδιασμό κατάλληλης στρατηγικής, πρέπει να διαμορφώσει και το κατάλληλο νομοθετικό πλαίσιο όσον αφορά το εμπορικό δίκαιο. Μία βασική έννοια που έχει διαμορφωθεί είναι αυτή της κοινής αγοράς⁷⁹, όπου εννοείται ένας ενιαίος οικονομικός χώρος στον οποίον κυκλοφορούν ελεύθερα αγαθά και υπηρεσίες, στο πλαίσιο ενός κοινού δικαίου ανταγωνισμού. Η εσωτερική αγορά⁸⁰, η οποία περιλαμβάνει *«ένα χώρο χωρίς εσωτερικά σύνορα, μέσα στον οποίο εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, των προσώπων και των κεφαλαίων»* αποτελεί μέρος της κοινής αγοράς⁸¹. Έναντι των τρίτων χωρών, η Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης προβλέπει εκτός από το κοινό

⁷⁸ Άρθρο 198Δ παρ1 ΣυνθΕΚ.

⁷⁹ Άρθρο 2 ΣυνθΕΚ. Πρβλ. άρθρο 2 παρ. 1 ΣυνθΕΚΑΧ και 2 στοιχ. ζ και 92 επ. ΣυνθΕΚΑΕ. (Common market, Marché Commun, Gemeinsamer Market).

⁸⁰ Internal Market, Marché Intérieur, Binnenmarkt.

⁸¹ Άρθρο 3 ΣυνθΕΚ, η ανάγκη δημιουργίας μιας κοινής αγοράς, inter alia.

δασμολόγιο και την δημιουργία μιας κοινής εμπορικής πολιτικής έναντι των τρίτων χωρών⁸².

Γενικότερα στις ενδοκοινοτικές σχέσεις, η ελευθερία κυκλοφορίας εμπορευμάτων διασφαλίζεται με την διαμόρφωση μίας ενιαίας τελωνειακής ένωσης μεταξύ των κρατών μελών και ειδικότερα με την διαμόρφωση ή κατάργηση:⁸³

- α) της ενιαίας τελωνειακής ένωσης,
- β) της ποσοτικών περιορισμών,
- γ) την ρύθμιση των κρατικών εμπορικών μονοπωλίων,
- δ) των φορολογικών διακρίσεων, εις βάρος των προϊόντων των άλλων κρατών μελών,
- ε) και των διακρίσεων εκ μέρους των κρατικών εμπορικών μονοπωλίων ως προς τους όρους εφοδιασμού και διαθέσεως μεταξύ των υπηκόων των κρατών μελών.

Εκείνο που πρέπει να καταστήσουμε κατανοητό είναι ότι η εμπορική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν μπορεί να καταστεί επαρκής αν δεν διασφαλίζεται ταυτόχρονα πνεύμα ελευθερίας ανταγωνισμού. Το πνεύμα ελευθερίας ανταγωνισμού αφορά:

- α) την απαγόρευση των ανταγωνιστικών συμπράξεων,
- β) την απαγόρευση κατάχρησης της δεσπόζουσας θέσης,
- γ) την διοικητική και δικαστική προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού,
- δ) το ειδικό καθεστώς για τις δημόσιες ή προνομιούχες επιχειρήσεις σε κατάσταση ανταγωνισμού,

⁸² Άρθρο 37 ΣυνθΕΚ.

⁸³ Άρθρο 9 και 30 ΣυνθΕΚ.

- ε) το ειδικό καθεστώς για τις κρατικές ενισχύσεις,
- στ) την απαγόρευση του ντάμπινγκ (αντι-ντάμπινγκ),

Τα παραπάνω σημεία εξετάζονται παρακάτω αναλυτικά⁸⁴.

5.2. Ελεύθερη Κυκλοφορία Εμπορευμάτων

Όσον αφορά τον όρο εμπορεύματα, σύμφωνα με τις στις διατάξεις περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, υπάγονται όλα τα εμπορεύσιμα είδη⁸⁵. Ο κανόνας αυτός ισχύει κατ' αρχήν με μεμονωμένες απλώς εξαιρέσεις, για τα βιομηχανικά και τα γεωργικά προϊόντα – δηλαδή για τα προϊόντα εδάφους της κτηνοτροφίας και της αλιείας⁸⁶, καθώς και τα προϊόντα της πρώτης μεταποίησης.

Εμπορεύματα, σύμφωνα με τις διατάξεις περί ελεύθερης κυκλοφορίας εμπορευμάτων, είναι και τα υποκείμενα σε κρατικό μονοπώλιο, είτε προέρχονται από κράτος μέλος είτε από Τρίτη μεν χώρα, αλλά βρίσκονται σε ελεύθερη κυκλοφορία σ' ένα κράτος μέλος⁸⁷. Εμπορεύματα, είναι και τα αποτυπώματα ήχων (δίσκοι, μαγνητοταινίες –«κασέτες») έστω και αν περιέχουν προστατευόμενα μουσικά έργα⁸⁸.

⁸⁴ Αξίζει να σημειωθεί ότι προκειμένου να υπάρξει μια ισόροπη ανάπτυξη μεταξύ των κρατών μελών προβλέπεται η ανάπτυξη και η βελτίωση των συνθηκών εργασίας καθώς και η διαφύλαξη του περιβάλλοντος –σύμφωνα με το άρθρο 117 και το άρθρο 130γ της Συνθήκης αντίστοιχα- τα οποία όμως που δεν αναφέρονται στην παρούσα εργασία.

⁸⁵ ΔΕΚ 80 και 71/77, *Commissionaires*, Reunis, Συλλ. 1978, 927 (946).

⁸⁶ ΔΕΚ 3,4,6/76, *Kramer*, Συλλ. 1976, 1279.

⁸⁷ Άρθρο 9 παρ. 2 και 10 Συνθήκης.

⁸⁸ ΔΕΚ 55 και 57/80, *Musik-Vetrieb membran*, Συλλ. 1981, 147 (161).

Σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις, δεν αποτελούν εμπορεύματα⁸⁹ τα μέσα πληρωμής. Οι διατάξεις αυτές δεν ισχύουν για τα επάργυρα κέρματα, όπου αποτελούν νόμιμο μέσο πληρωμής σ' ένα κράτος μέλος ή για χρυσά κέρματα (π.χ. το νοτιοαφρικανικό Krugerrand) όπου κατασκευάζονται σε τρίτη χώρα, αλλά κυκλοφορούν ελεύθερα σε ένα κράτος μέλος. Το αντίθετο ισχύει για κέρματα όπου δεν είναι νόμιμο μέσο πληρωμής, η απαγόρευση της εξαγωγής τους μπορεί όμως να αποτελεί επιτρεπόμενη εξαίρεση για λόγους δημόσιας τάξης⁹⁰.

Όσον αφορά την εισαγωγή και της εξαγωγή των εμπορευμάτων, αυτή ορίζεται ως η οριστική διάβαση των συνόρων. Η απλώς προσωρινή αποστολή ενός εμπορεύματος προς παροχή μιας ορισμένης υπηρεσίας (π.χ. επισκευή μηχανήματος) δεν αποτελεί εξαγωγή και η επιστροφή του δεν αποτελεί εισαγωγή, αλλά υπάγεται στις διατάξεις περί υπηρεσιών⁹¹.

Επειδή όλοι οι εισαγωγικοί και εξαγωγικοί δασμοί και οι επιβαρύνσεις ισοδύναμου αποτελέσματος, καθώς και όλοι οι περιορισμοί εισαγωγών και εξαγωγών και τα μέτρα ισοδύναμου αποτελέσματος όφειλαν να καταργηθούν ως το τέλος της μεταβατικής περιόδου, οι γνήσιοι τελωνειακοί έλεγχοι έχασαν ουσιαστικά τον δικαιολογητικό λόγο ύπαρξής τους στο πλαίσιο του ενδοκοινοτικού εμπορίου. Το Δικαστήριο θεωρούσε ήδη από το 1979 τους συνοριακούς ελέγχους μόνο τότε ως δικαιολογημένους όταν ήταν απαραίτητοι α) για την εφαρμογή των εξαιρέσεων του άρθρου 36 ΣυνθΕΟΚ, β) για την είσπραξη των εσωτερικών φόρων του άρθρου 95 ΣυνθΕΟΚ, γ) για την διεξαγωγή ελέγχων διαβάσεως και δ) για την συγκέντρωση πλήρων και

⁸⁹ Άρθρο 30 και 37 ΣυνθΕΚ.

⁹⁰ Άρθρο 36 ΣυνθΕΚ.

ακριβών στατιστικών στοιχείων. Αυτοί οι υπολειπόμενοι έλεγχοι πρέπει κατά το δυνατόν να διευκολύνονται, ώστε το ενδοκοινοτικό εμπόριο να κινείται υπό συνθήκες κατά το δυνατόν παρόμοιες προς εκείνες της εσωτερικής αγοράς.

Άλλωστε το Δικαστήριο τονίζει ότι η κατάργηση των δασμών και των επιβαρύνσεων ισοδύναμου αποτελέσματος μεταξύ των κρατών μελών αποτελεί θεμελιώδη αρχή της κοινής αγοράς και ισχύει για όλα τα προϊόντα και εμπορεύματα ώστε, κάθε εξαίρεση που άλλωστε θα έπρεπε να ερμηνεύεται στενά, οφείλει να ορίζεται σαφώς και ρητώς⁹².

Βέβαια τα εμπόδια που πρέπει να αντιμετωπιστούν είναι φυσικά (έλεγχος στα σύνορα), τεχνικά (διαφορετικές προδιαγραφές) και δημοσιονομικά (μεγάλες διαφορές στους συντελεστές του φόρου προστιθέμενης αξίας και ποικίλοι ειδικοί φόροι)

5.2.1. Τελωνειακή Ένωση (Άρθρα 9-11, 12-29 ΣυνθΕΚ)

5.2.1.1. Εισαγωγή

Το πρώτο ουσιαστικό βήμα για την επίτευξη της Κοινής Αγοράς, είναι η τελωνειακή ένωση⁹³. Τελωνειακή ένωση, είναι η συγχώνευση των

⁹¹ Άρθρο 59 επ. ΣυνθΕΚ.

⁹² ΔΕΚ C-426/92, Deutsches Milch-Kontor, Συλλ. 1994, 1-2757 (σκέψη 51) με παραπομπή στην ΔΕΚ 90/63 και 91/63, Επιτροπή κατά Λουξεμβούργου και Βελγίου, Συλλ. 1964, 1329, 1347 και ΔΕΚ 80/87, Commissionaires Reunis, Συλλ. 1978, 927 (σκέψη 24).

⁹³ Πρβλ. τον ορισμό της τελωνειακής ένωσης στη γνωμοδότηση του Διεθνούς Διακαστηρίου της Χάγης (1951) για την συμφωνία της γερμανοαυστριακής συνθήκης περί τελωνειακής ένωσης με της Συνθήκη του Σαιν Ζερμαίν (Δημοσιεύματα του Διεθνούς Δικαστηρίου, σειρά A/B άρ 41, 1931, σελ 18): «Οι προϋποθέσεις της τελωνειακής ένωσης είναι ενιαίο τελωνειακό νόμοι και ενιαίο δασμολόγιο, ενιαία τελωνειακά σύνορα και ενιαία τελωνειακή περιοχή έναντι τρίτων κρατών, ελευθερία κυκλοφορίας εμπορευμάτων μεταξύ των συμβαλλόμενων κρατών, κατανομή των εξόδων από τους τελωνειακούς δασμούς σύμφωνα με ορισμένη κλίμακα». Κατά το άρθρο XXIV παρ.8 στοιχ. Α της GATT αρκεί για τη σύσταση τελωνειακής ενώσεως η αντικατάσταση δύο ή περισσότερων τελωνειακών περιοχών από μία μοναδική τελωνειακή περιοχή, η κατάργηση των δασμών και των άλλων περιοριστικών του εμπορίου διατάξεων (με τις εξαιρέσεις των άρθρων XI –XV και XX της GATT) και βασικά όμοια δασμολόγια και άλλες διατάξεις σχετικά με το εξωτερικό εμπόριο των κρατών της τελωνειακής ένωσης.

τελωνειακών εδαφών ομάδας κρατών σε ένα ενιαίο τελωνειακό έδαφος, χωρίς εσωτερικούς δασμούς και με κοινό εξωτερικό δασμολόγιο⁹⁴. Αυτό αφορά την κατάργηση των δασμών μεταξύ των κρατών μελών, αλλά δεν θίγει τα εθνικά δασμολόγια έναντι τρίτων χωρών.

Η τελωνειακή ένωση πρέπει να είναι εννοιολογικά, αντικειμενικά και χωρικά πλήρης. Εννοιολογικά πλήρης σημαίνει⁹⁵ την κατάργηση των εσωτερικών (ενδοκοινοτικών) όσο και την πρόβλεψη ενιαίων εξωτερικών δασμών καθώς και όλων των φορολογικών επιβαρύνσεων ισοδύναμου αποτελέσματος μεταξύ των κρατών μελών καθώς και την υιοθέτηση κοινού εξωτερικού δασμολογίου στις σχέσεις με τρίτες χώρες.

Όταν λέμε ότι πρέπει να είναι αντικειμενικά πλήρης⁹⁶, σημαίνει ότι πρέπει να εκτείνεται στο σύνολο των προϊόντων και εμπορευμάτων προελεύσεως, δηλαδή τόσο των κρατών μελών όσο και των τρίτων χωρών. Η τελωνειακή ένωση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, δεν αφορά τα προϊόντα στα οποία αναφέρονται οι Συνθήκες της ΕΚΑΧ και της ΕΚΑΕ. Για τον άνθρακα και τον χάλυβα η συνθήκη της ΕΚΑΧ δεν προβλέπει κοινό εξωτερικό δασμολόγιο, αν και έχει καθοριστεί από το Συμβούλιο κατώτεροι και ανώτεροι δασμολογικοί συντελεστές για τον άνθρακα και χάλυβα⁹⁷. Επίσης σύμφωνα με την Συνθήκη της ΕΚΑΧ προβλέπεται κατάργηση των ενδοκοινοτικών δασμών και θέσπιση

⁹⁴ Ο ορισμός αυτός της τελωνειακής ένωσης προβλέπεται από την γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης (1951) για την συμφωνία της γερμανοαυστριακής συνθήκης περί τελωνειακής ένωσης με την συνθήκη του Σαιν Ζερμαίν. Κατά την συνθήκη της GATT αρκεί για την σύσταση τελωνειακής ένωσης η αντικατάσταση δύο ή περισσότερων τελωνειακών περιοχών από μία μοναδική τελωνειακή περιοχή, η κατάργηση των δασμών και των άλλων περιορισμών των εμπορικών διατάξεων.

⁹⁵ Άρθρο 9 παρ.1 ΣυνθΕΚ.

⁹⁶ ΔΕΚ 266/81, 510, Συλλ. 1983, 731.

⁹⁷ Άρθρο 72 ΣυνθΕΚΑΧ.

κοινού εξωτερικού δασμολογίου για προϊόντα που σχετίζονται με την πυρηνική ενέργεια⁹⁸.

Τέλος, όταν λέμε ότι η τελωνειακή ένωση είναι χωρικά πλήρης, εννοούμε ότι το τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας περιλαμβάνει το σύνολο των εδαφών των κρατών μελών με μεμονωμένες εξαιρέσεις ιστορικής συνήθως, αλλά και οικονομικής ή λαογραφικής σημασίας. Τέτοια παραδείγματα είναι το νησί Χέλγκολαντ της Γερμανίας, τα υπερπόντια εδάφη της Γαλλίας και επιπλέον, εν όψει των διεθνών συμβάσεων, μερικές περιοχές που δεν ανήκουν στην επικράτεια των κρατών μελών, όπως το Μονακό και ο Άγιος Μαρίνος⁹⁹.

Από τον κανόνα της χωρικής καθολικότητας της τελωνειακής ένωσης μπορούν να εξαιρεθούν, με οδηγίες του Συμβουλίου, οι λεγόμενες ελεύθερες ζώνες, σε ορισμένες λιμένες, που χρησιμοποιούνται για την αδασμολόγητη εναπόθεση ή και επεξεργασία διαμετακομισμένων transit εμπορευμάτων αλλοδαπής προελεύσεως και προορισμού¹⁰⁰. Ως «ελεύθεροι λιμένες» στην Ελλάδα έχουν συσταθεί δύο ελεύθερες ζώνες, στον Πειραιά και την Θεσσαλονίκη¹⁰¹.

Το Δικαστήριο τονίζει την ενότητα του τελωνειακού εδάφους της Κοινότητας που παραβιάζεται από την είσπραξη δασμών κατά την εισαγωγή εμπορευμάτων στην συνολική επικράτεια ή και σε μία περιφέρεια ενός κράτους μέλους.

⁹⁸ Άρθρο 3 του Τελωνειακού Κώδικα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (καν. 2913/92 του Συμβουλίου, ΕΕ L 302. σελ.1.

⁹⁹ Custom territory, territoire douanier, Zollgebiet.

¹⁰⁰ Οδηγία του Συμβουλίου 69/75/ΕΟΚ, ΕΕ 1969 L 58/11 όπως τροποποιήθηκε με τις πράξεις προσχωρήσεως και την οδηγία του Συμβουλίου 76/634/ΕΟΚ, ΕΕ 1976 L 223 σελ. 17.

¹⁰¹ Οδηγία του Συμβουλίου 69/75/ΕΟΚ, ΕΕ 1969 L 58/11.

Προκειμένου να εξασφαλιστούν αυτές οι συνθήκες, τα κράτη μέλη διακήρυξαν την ανάγκη διαμόρφωσης μίας τέτοιας πολιτικής «προς το κοινό συμφέρον, στην αρμονική ανάπτυξη του παγκόσμιου εμπορίου, στην προοδευτική κατάργηση των περιορισμών στις διεθνείς συναλλαγές και στον περιορισμό των τελωνειακών φραγμών»

Η Κοινότητα έχει ως τώρα συμβάλει διεθνώς στην ελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου, τόσο μέσα από το πλαίσιο της GATT¹⁰² (από 1.1.1995 του Οργανισμού Παγκόσμιου Εμπορίου-WTO) όσο και στο πλαίσιο διασκέψεως των Ηνωμένων Εθνών για Εμπόριο και Ανάπτυξη (UNCTAD)¹⁰³ με αξιόλογα αποτελέσματα προβαίνοντας επανειλημμένα σε σημαντική μείωση του Κοινού Δασμολογίου. Πολύ περισσότερο βέβαια από τις μειώσεις αυτές, προχώρησε το σύστημα γενικευμένων δασμολογικών προτιμήσεων για τις αναπτυσσόμενες χώρες¹⁰⁴. Αυτό το σύστημα το εισήγαγε πρώτη η ΕΟΚ το 1971 και το ανανεώνει η Κοινότητα κάθε χρόνο, απαλλάσσοντας έτσι η Κοινότητα τα βιομηχανικά προϊόντα των τρίτων χωρών από κάθε δασμό¹⁰⁵. Μάλιστα το σύστημα των γενικευμένων δασμολογικών προτιμήσεων επεκτάθηκε το 1992 σε δώδεκα διαδοχικά κράτη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, της Αλβανίας και των τριών βαλτικών χωρών –Εσθονία, Λεττονία και Λιθουανία.

¹⁰² Προπάντων στις διεθνείς εμπορικές και τελωνειακές διαπραγματεύσεις που είναι γνωστές ως Dillon Round, Kennedy Round, Tokyo Round, Uruguay Round.

¹⁰³ United Nations Conference on Trade and Development.

¹⁰⁴ Scheme of generalized tariff preferences, Système des preferences généralisées, Schema allgemeiner Zollpräferenzen

¹⁰⁵ Κανονισμός του Συμβουλίου 3322/80/ΕΟΚ περί της ονοματολογίας των δασμολογικών προτιμήσεων και τον κανονισμό της Επιτροπής 3749/83/ΕΟΚ περί του καθορισμού της προελεύσεως εμπορευμάτων κατά την εφαρμογή των δασμολογικών προτιμήσεων.

5.2.1.2. Ενδοκοινοτικοί δασμοί¹⁰⁶

Η Συνθήκη ορίζει την σταδιακή κατάργηση των υφιστάμενων δασμών, δηλαδή των φόρων που επιβάλλονται κατά τη διάβαση των συνόρων και αφορούν την εισαγωγή, την εξαγωγή ή την διαμετακόμιση εμπορευμάτων. Η άρση αυτή των ενδοκοινοτικών δασμών, αποτελεί θεμελιώδη αρχή της Κοινής Αγοράς¹⁰⁷. Η απαγόρευση γίνεται με την λεγόμενη ρήτρα ακινητοποιήσεως -standstill clause- που αφορά, τόσο την εισαγωγή νέων όσο και την αύξηση των υφιστάμενων δασμών ή ισοδύναμων επιβαρύνσεων¹⁰⁸. Η ρήτρα αυτή έχει άμεση ενέργεια, θεμελιώνει δηλαδή, όχι μόνο τις υποχρεώσεις των κρατών μελών, αλλά και δικαιώματα των ιδιωτών που τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να προστατεύσουν. Η απαγόρευση του άρθρου 12 είναι γενική και απόλυτη, αφορά δηλαδή δασμούς όλων των ειδών καθώς και όλων των εμπορευμάτων ή προϊόντων.

Επιπλέον, υπάρχει ειδική ρύθμιση όσον αφορά τους ταμειυτικούς δασμούς ή δασμούς με ταμειυτικό χαρακτήρα¹⁰⁹ (άρθρο 17). Τέτοιοι δασμοί είναι αυτοί που δεν αποσκοπούν κατά πρώτο λόγο στην προστασία των εσωτερικών προϊόντων από τον εξωτερικό ανταγωνισμό (προστατευτικοί δασμοί¹¹⁰), αλλά έχουν ως κύριο σκοπό την αύξηση των κρατικών εσόδων. Πρόκειται συνήθως για δασμούς για αποκλειστικώς εισαγόμενα προϊόντα μαζικής κατανάλωσης π.χ. πετρέλαιο ή σε είδη πολυτελείας. Οι ταμειυτικοί δασμοί αν και πρέπει να καταργηθούν, ωστόσο προβλέπεται ότι μπορούν να αντικατασταθούν με

¹⁰⁶ Custom duties, droits de douane, Zölle.

¹⁰⁷ ΔΕΚ 80 και 81, Commissionaires Réunion, Συλλ. 1978,927 (946) .

¹⁰⁸ Πρβλ. άρθρο 37 παρ. 2 ΣυνθΕΚ.

¹⁰⁹ Customs duties of a fiscal nature, droits de douane á caractère fiscal, Finanzzölle.

¹¹⁰ Customs duties of a protective nature, droits de douane á caractère protectif, Schutzzölle.

εσωτερικό φόρο που όμως δεν πρέπει να περιέχει διακρίσεις εις βάρος προϊόντων προελεύσεως άλλου κράτους μέλους.

Κύριο μειονέκτημα της νομολογίας είναι ότι επιτρέπει στο κράτος μέλος να κρατήσει τα παράνομα έσοδα και το ενθαρρύνει να επαναλάβει την παρανομία. Επιπλέον, η πράξη αυτή του Δικαστηρίου αφήνει εντελώς απροστάτευτο τον καταναλωτή.

5.2.1.3. Επιβαρύνσεις Ισοδύναμου Αποτελέσματος¹¹¹

Ασυμβίβαστοι με την τελωνειακή ένωση δεν είναι μόνο οι δασμοί, αλλά και όλες οι επιβαρύνσεις που επιβάλλονται από την δημόσια εξουσία ή έχουν περιοριστικά βάρη ισοδύναμα με εκείνα των δασμών. Πιο συγκεκριμένα, απαγορεύεται γενικά και απόλυτα η επιβολή νέων επιβαρύνσεων ισοδύναμου αποτελέσματος με εισαγωγικούς ή εξαγωγικούς ενδοκοινοτικούς δασμούς ή αύξηση των υφιστάμενων¹¹². Ενώ η έννοια του δασμού είναι σχετικώς σαφής και δεδομένη, η έννοια της επιβαρύνσεως ισοδύναμου αποτελέσματος είναι πολύ ευρύτερος και ελαστικός. Περιλαμβάνει οποιαδήποτε μονομερώς επιβαλλόμενη επιβάρυνση του εισαγόμενου ή εξαγόμενου εμπορεύματος, η οποία μπορεί χωρίς να χαρακτηρίζεται δασμός να έχει παρόμοια με τον δασμό προστατευτικά ή ταμειυτικά αποτελέσματα εις βάρος των εμπορευμάτων που περνούν τα σύνορα. Τέτοιες ισοδύναμες επιβαρύνσεις επιβάλλονται συνήθως κατά την εισαγωγή εμπορευμάτων, αλλά απαγορεύονται και καταργούνται και στις περιπτώσεις που αφορούν

¹¹¹ Charges having equivalent effect, taxes d' effect equivalent, Abgaben gleicher Wirkung.

την εξαγωγή. Σ αυτή την περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί ως απαγορευμένη από την συνθήκη επιβάρυνση ισοδύναμου αποτελέσματος με δασμούς:

- αν αποτελεί μέρος μιας γενικής ημεδαπής ρύθμισης των τελών που αφορά συστηματικά όλα τα ημεδαπά και τα εισαγόμενα εμπορεύματα με τα ίδια κριτήρια,
- αν αποτελεί ένα εύλογο στο ύψος αντάλλαγμα, για μια υπηρεσία που παρέχεται πραγματικά και ατομικά στον επιβαρυνόμενο,
- αν εισπράττεται λόγω ελέγχων που διενεργούνται προς εκπλήρωση υποχρεώσεων από το κοινοτικό δίκαιο,

Λέγοντας εισαγωγικό δασμό, εννοούμε την επιβάρυνση η οποία είναι επιβαλλόμενη από τις αρχές του κράτους και κατά την εισαγωγή η αργότερα εισπραττόμενη επιβάρυνση, η οποία θίγει ειδικώς προϊόντα εισαγόμενα από άλλο κράτος μέλος και όχι ομοειδή εθνικά προϊόντα, αυξάνει το κόστος των εισαγόμενων προϊόντων και επομένως έχει τα ίδια αποτελέσματα στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων όπως ένας δασμός¹¹³.

Ισοδύναμη προς εξαγωγικό δασμό είναι οποιαδήποτε μονομερώς επιβαλλόμενη, οπωσδήποτε ονομαζόμενη ή εισπραττόμενη επιβάρυνση, εξαγόμενου εθνικού προϊόντος, έστω και αν το κράτος δεν ωφελείται από την είσπραξή της¹¹⁴.

¹¹² Άρθρο 12 ΣυνθηΚ.

¹¹³ ΔΕΚ 2 και 3/62, Επιτροπή κατά Λουξεμβούργου και Βελγίου Συλλ. 1962 867 (872, 882).

¹¹⁴ ΔΕΚ 63/74, Cadsky, Συλλ. 1975 281 (270).

5.2.1.4. Το Κοινό Δασμολόγιο¹¹⁵

Για την σύσταση της τελωνειακής ένωσης, δεν αρκεί η κατάργηση των εσωτερικών δασμών, αλλά απαιτείται και η αντικατάσταση των κρατικών εξωτερικών δασμών με ενιαίους δασμούς και επομένως την θέσπιση κοινού εξωτερικού δασμολογίου. Το κοινό αυτό δασμολόγιο προβλέπεται ρητώς από την συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και την Συνθήκη της ΕΚΑΕ¹¹⁶, ενώ θεσπίστηκε και το ενοποιημένο δασμολόγιο της ΕΚΑΧ¹¹⁷.

Δασμολόγιο είναι ένα νομοθέτημα που αναφέρονται σε μορφή καταλόγου όλα τα είδη των εμπορευμάτων, καταταγμένα σε δασμολογικές κλάσεις¹¹⁸ σύμφωνα με μία επίσημη ονοματολογία και καθορίζει, με ποσοστό επί τοις εκατό της αξίας του εμπορεύματος, τον δασμολογικό συντελεστή βάσει του οποίου υπολογίζεται ο δασμός που οφείλεται σε κάθε περίπτωση.

Η συνδυασμένη ονοματολογία συμπληρώνεται από το Ολοκληρωμένο Δασμολόγιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (TARIC)¹¹⁹ που τηρείται από την Επιτροπή και αποδίδει την τρέχουσα εκάστοτε κατάσταση της τελωνειακής πολιτικής.

Η δασμολογική κατάσταση συνεχώς νέων και παραλλασσόμενων προϊόντων, παρουσιάζει συχνά άκρως τεχνικά και δυσεπίλυτα προβλήματα που δεν

¹¹⁵ Common customs tariff (CCT), tarif douanier commun(TDC), Gemeinsamer Zolltarif (GZT).

¹¹⁶ Άρθρο 9 παρ.1 και 18 επ. ΣυνθΕΚ.

¹¹⁷ Άρθρο 72 ΣυνθΕΚΑΧ.

¹¹⁸ Tariff headings, position tarifaires, Zollpositionen.

¹¹⁹ Κανονισμός 2658/87 για την δασμολογική και στατιστική ονοματολογία και το κοινό δασμολόγιο.

μπορούν να λυθούν ενιαία χωρίς την συνεργασία των κοινοτικών με τα αρμόδια όργανα των κρατών μελών και τελικά την ενιαία από μέρους της Κοινότητας ερμηνεία των δασμολογικών κλάσεων.

Επιπλέον η θέσπιση του κοινού δασμολογίου δεν αρκεί από μόνη της, αλλά χρειάζεται και η εναρμόνιση του τελωνειακού δικαίου και της τελωνειακής πρακτικής αλλιώς οι εισαγωγές θα συγκεντρώνονται εκεί όπου οι κανόνες είναι ηπιότεροι και οι διαδικασίες απλούστερες.

5.2.2. Ποσοτικοί Περιορισμοί ¹²⁰ (Άρθρα 9-11, 30-36 ΣυνθΕΚ)

5.2.2.1. Εισαγωγή

Η διεθνής κυκλοφορία των εμπορευμάτων δεν εμποδίζεται μόνο από την είσπραξη δασμών, αλλά και από την επιβολή ποσοτικών περιορισμών στο διεθνές εμπόριο. Άλλωστε, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα δεν ολοκληρώνεται μόνο με την ίδρυση μιας τελωνειακής ένωσης, αλλά περιλαμβάνει και την κατάργηση των υφιστάμενων και την απαγόρευση εισαγωγής νέων μη δασμολογικών φραγμών του εμπορίου, δηλαδή ποσοτικών περιορισμών και μέτρων ισοδύναμου αποτελέσματος,¹²¹ κατά την εισαγωγή και εξαγωγή εμπορεύματος μεταξύ των κρατών μελών

Η Συνθήκη απαγορεύει γενικά, ποσοτικούς περιορισμούς επί των εισαγωγών και εξαγωγών καθώς και μέτρα ισοδύναμου αποτελέσματος. Η απαγόρευση αυτή ισχύει όχι μόνο για εθνικά μέτρα αλλά και για μέτρα κοινοτικών οργάνων.

¹²⁰ Quantitative restrictions, restrictions quantitatives, mengenmäßige Beschränkungen.

Επίσης, απαγορεύει στα κράτη μέλη να εισαγάγουν μεταξύ τους νέους ή να εντείνουν τους υφιστάμενους ποσοτικούς περιορισμούς και μέτρα ισοδύναμου αποτελέσματος¹²² (ρήτρα standstill).

5.2.2.2. Ποσοτικοί Περιορισμοί

Ποσοτικός περιορισμός είναι κάθε κρατικό μέτρο που, είτε εμποδίζει κατά ποσότητα και αξία, είτε εντελώς απαγορεύει ή ουσιαστικά αποκλείει την εισαγωγή, εξαγωγή ή διαμετακόμιση ενός εμπορεύματος, του οποίου η πώληση επιτρέπεται σε κράτη μέλη. Στο ελληνικό κείμενο χρησιμοποιείται ο όρος ποσοστώση,¹²³ ως συνώνυμο του ποσοτικού περιορισμού.

Επίσης, αξίζει να παρατηρηθεί ότι η διατύπωση περί ποσοτικού περιορισμού, δεν αρκείται μόνο στην απλή απλώς ερμηνεία του, αλλά και στις πλήρεις απαγορεύσεις εισαγωγής, εξαγωγής ή διαμετακομίσεως που αποτελούν την ακραία μορφή περιορισμού. Έτσι για παράδειγμα, η πλήρης απαγόρευση από ένα κράτος μέλος πορνογραφικών ειδών αποτελεί ποσοτικό περιορισμό¹²⁴.

5.2.2.3. Μέτρα Ισοδύναμου Αποτελέσματος

Μέτρο με ισοδύναμο προς τον ποσοτικό περιορισμό αποτέλεσμα είναι εκείνο που χωρίς να το διακηρύσσει ρητώς επιφέρει ουσιαστικώς την παρακώλυση,

¹²¹ Άρθρο 30,34 παρ. 1 ΣυνθΕΚ.

¹²² Άρθρα 31,32 ΣυνθΕΚ πρβλ. και άρθρα 37 παρ. 2 ΣυνθΕΚ

¹²³ Αυτός ο όρος –ποσοστώση- τονίζει όχι στοιχείο του περιορισμού αλλά το αντίθετο δηλαδή της επιτρεπόμενης ποσότητας ή αξίας των εισαγομένων ή εξαγομένων προϊόντων κατά μια χρονική περίοδο.

¹²⁴ Κατά την έννοια του άρθρου 30 ΣυνθΕΚ.

παρέκκλιση ή τον αποκλεισμό ενός εμπορεύματος του οποίου η πώληση επιτρέπεται σε άλλα κράτη μέλη¹²⁵. Μέτρα που προβλέπουν ελέγχους ή διαδικασίες ειδικώς προορισμένες να περιορίσουν, να καθυστερήσουν ή και να αποκλείσουν την ελεύθερη κυκλοφορία των εισαγόμενων μόνο ή μόνο προοριζόμενων για εξαγωγή εμπορευμάτων, υπάγονται σαφώς στην έννοια του μέτρου ισοδύναμου αποτελέσματος¹²⁶.

Επίσης, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου απαγορεύονται τα εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων. Η ελεύθερη κυκλοφορία μπορεί να υπόκειται σε ορισμένες απαιτήσεις. Τέτοιες απαιτήσεις μπορεί να αφορούν την ονομασία, τη μορφή, τις διαστάσεις, το βάρος, την σύσταση¹²⁷, την παρουσίαση, την ετικέτα, και την συσκευασία. Ακόμη και αν οι διατάξεις αυτές ισχύουν χωρίς διακρίσεις για όλα τα ημεδαπά και τα εισαγόμενα προϊόντα, η εφαρμογή των διατάξεων αυτών δεν δικαιολογείται, για το σκοπό που έγκειται στο γενικό συμφέρον και υπερέρχει των απαιτήσεων της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων.

Τέλος το Δικαστήριο δέχεται¹²⁸ ότι ένας ποσοτικός περιορισμός μπορεί να δικαιολογηθεί από την μακροπρόθεσμη εξυπηρέτηση του κοινού συμφέροντος (αλιευτικοί περιορισμοί προς συντήρηση θαλάσσιων βιολογικών πηγών και εξασφάλιση εφοδιασμού της αγοράς)¹²⁹.

¹²⁵ Βλ. π.χ. ΔΕΚ 42/82, Επιτροπή κατά Γαλλίας (παρεμπόδιση εισαγωγής ιταλικών κρασιών), Συλλ. 1982, 841 και 1983, 197.

¹²⁶ Βλ. π.χ. ΔΕΚ 53/76, Bouhelier (πρόβλεψη ελέγχου μόνο για ρολόγια προορισμένα για εξαγωγή), Συλλ. 1977, 97.

¹²⁷ Στην απόφαση του Δικαστηρίου «Cassis de Dijon» όπου πρόκειται για την κοινοτική νομιμότητα μίας γερμανικής διατάξεως που απαγόρευε γενικά την κυκλοφορία αλκοολούχων ποτών με περιεχόμενο αλκοόλ λιγότερο του 25%. Το Δικαστήριο έκρινε ότι ο περιορισμός αυτός αποτελούσε απαγορευμένο μέτρο ισοδύναμου αποτελέσματος προς τον ποσοτικό περιορισμό αποτελέσματος, διότι έθιγε την εισαγωγή αλκοολούχων ποτών που παράγονται και κυκλοφορούν νόμιμα σε ένα άλλο κράτος μέλος ενώ από την άλλη πλευρά ο σκοπός του μέτρου αυτού θα μπορούσε να επιτευχθεί με λιγότερο επαχθή τρόπο, με αναγραφή δηλαδή του ποσοστού της αλκοόλης στη συσκευασία του ποτού.

¹²⁸ Από την υπόθεση European Case Reports 1979, Cassis de Dijon.

¹²⁹ ΔΕΚ 3,4,6/76, Kramer, Συλλ. 1976, 1279 (1314/5).

Μερικά παραδείγματα που μπορούν να αποτελέσουν μέτρα με αποτέλεσμα ισοδύναμο προς τους ποσοτικούς περιορισμούς και επομένως απαγορεύεται από την Συνθήκη¹³⁰ είναι:

- Οι διοικητικοί έλεγχοι σχετικά με την προέλευση και γνησιότητα εμπορευμάτων.¹³¹
- Οι υγειονομικοί έλεγχοι.¹³²
- Οι περιορισμοί στην καλλιέργεια φυτών που υπόκειται σε οργανισμό αγοράς.¹³³
- Η δυσμενής διάκριση αλλοδαπών προγραμμάτων εκ μέρους κρατικού μονοπωλίου τηλεοπτικού ιδρύματος.¹³⁴
- Ο καθορισμός ελαχίστου ποσοστού αλκοόλ στα ποτά που εμποδίζει την εισαγωγή ποτών που παράγονται και τίθενται νομίμως σε κυκλοφορία σε ένα άλλο κράτος μέλος.¹³⁵
- Η απαγόρευση κυκλοφορίας τεχνουργημάτων από πολύτιμο μέταλλο που δεν αναγράφουν τον χρόνο κατασκευής, τα οποία όμως εισάγονται από άλλα κράτη μέλη, στα οποία ετέθησαν νόμιμα σε κυκλοφορία χωρίς την αναγραφή αυτή.¹³⁶

¹³⁰ Άρθρο 118 ΣυνθΕΚ

¹³¹ Δεκ 41/76 Donckerwolcke, Συλλ. 1977, 1921 52/77, Cayrol, Συλλ. 1977, 2261.

¹³² ΔΕΚ 4/75, Rewe, Συλλ. 1975, 843 104/75, de Peijper, Συλλ. 1976, 613 35/76, Simmenthal, Συλλ. 1976, 1871 46/76, Baubuis, Συλλ. 1977, 1 132/80, United Foods και van den Abeele, Συλλ. 1981, 995. Πρβλ. Πιο πρόσφατα ΔΕΚ C-277/91, C-319/91 Ligur Carni, Δελτίο Νμλγ 36/93 (δημοτικός υγειονομικός έλεγχος).

¹³³ ΔΕΚ 190/73, Van Haaster, Συλλ. 1975, 409.

¹³⁴ ΔΕΚ 155/73 Sacchi, Συλλ. 1974, 409.

5.2.2.4. Εξαιρέσεις

Αντιθέτως, το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν έχουν αποτέλεσμα ισοδύναμου αποτελέσματος και επομένως δεν απαγορεύονται,¹³⁷ οι εθνικές ρυθμίσεις του χρόνου κλεισίματος καταστημάτων,¹³⁸ που ισχύουν για όλους τους επιχειρηματίες οι οποίοι ασκούν δραστηριότητες εντός της εθνικής επικράτειας και αφορούν με τον ίδιο τρόπο την εμπορία των εγχώριων προϊόντων που προέρχονται από άλλα κράτη μέλη.

Επιπλέον, δεν αποτελεί μέτρο ισοδύναμου αποτελέσματος οι εθνικές διατάξεις περί απαγορεύσεως της κυκλοφορίας τεχνουργημάτων από πολύτιμα μέταλλα, που δεν φέρουν σφραγίδα με ένδειξη του βαθμού καθαρότητας του μετάλλου.

Τέλος, αποτελούν για το Δικαστήριο μέτρα ισοδύναμου αποτελέσματος, τα μέτρα που έχουν ως αποτέλεσμα να εμποδίζουν το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών και προβλέπονται στη Συνθήκη ιδίως ως δημοσιονομικά μέτρα.

¹³⁵ ΔΕΚ 120/78, Rewe (Cassis de Dijon), Συλλ. 1979, 649.

¹³⁶ ΔΕΚ C-293/93, Houtwipper, Συλλ. 1994, 1-4249.

¹³⁷ Άρθρο 30 ΣυνθΕΚ.

¹³⁸ ΔΕΚ C-401 /92 και C – 402/92, Trankstation 't Heukske και B.E. Boermans (ώρες λειτουργίας πρατηρίων βενζίνης), Συλλ. 1944, 1-2199 C-69/93 και C-258/93, Punto Casa και PPV (απαγόρευση λειτουργίας καταστημάτων τις Κυριακές και τις εορτές), Συλλ. 1194, I-2355.

5.2.3. Κρατικά Εμπορικά Μονοπώλια ¹³⁹ (Άρθρο 37 ΣυνθΕΚ)

Η έννοια του μονοπωλίου δεν είναι ενιαία. Υπό την οικονομική έννοια, σημαίνει την δεσπόζουσα θέση στην αγορά, την δυνατότητα διακινδυνεύσεως του ελεύθερου ανταγωνισμού. Μονοπώλιο υπό την νομική έννοια, είναι το αποκλειστικό δικαίωμα παραγωγής και εμπορίας ενός προϊόντος ή μίας υπηρεσίας με αποτέλεσμα τον αποκλεισμό κάθε ανταγωνισμού.

Η έννοια του μονοπωλίου στο κοινοτικό δίκαιο είναι ευρύτερη. Ως μονοπώλιο θεωρεί και τον οργανισμό με τον οποίο ένα κράτος μέλος «νομικά ή πραγματικά ελέγχει, διευθύνει ή επηρεάζει αισθήματα, άμεσα ή έμμεσα, τις εισαγωγές ή τις εξαγωγές μεταξύ των κρατών μελών.»

Γενικότερα μπορούμε να πούμε ότι τι κράτος μπορεί να περιορίσει ή να αποκλείσει την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, όχι μόνο μέσα στα πλαίσια της νομοθετικής και της διοικητικής πρακτικής, αλλά και μέσω των κρατικών μονοπωλίων με εμπορικό χαρακτήρα ή συντομότερα των κρατικών εμπορικών μονοπωλίων. Πρέπει να γίνει σαφές, ότι διεθνείς συμβάσεις όπως η GATT, απαγορεύουν στα κρατικά μονοπώλια να προβαίνουν σε δυσμενείς διακρίσεις χωρίς όμως να θίγουν την υπόσταση του ίδιου του μονοπωλίου¹⁴⁰. Στο πλαίσιο της Κοινότητας αυτό δεν είναι αρκετό. Αν η Συνθήκη άφηνε άθικτη την υπόσταση και λειτουργία των εμπορικών μονοπωλίων, θα εξουδετερωνόταν η ενέργεια των διατάξεων περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, αφού η άσκηση αποκλειστικού δικαιώματος εισαγωγής ή

¹³⁹ State monopolies of a commercial character, monopoles nationaux présentant un caractère commercial, staatliche Handelsmonopole

εξαγωγής και ακόμα περισσότερο αγοράς και πωλήσεως, που συνδυάζεται με αποκλειστικό δικαίωμα παραγωγής, θα καθόριζε κατά βούληση την κυκλοφορία των σχετικών προϊόντων.

Για τους λόγους αυτούς η Συνθήκη περιέχει ειδικές διατάξεις στο άρθρο 37 για τα κρατικά μονοπώλια με εμπορικό χαρακτήρα. Η Συνθήκη δεν απαγορεύει τα μονοπώλια αυτά, αλλά επιτάσσει την προοδευτική διαρρύθμιση τους ώστε να μην αντίκειται στις αρχές του κοινοτικού δικαίου.

Οι σχέσεις των άρθρων 37 προς τα άρθρα 92 και 93 (κρατικές ενισχύσεις) διέπονται από το γεγονός ότι όλες οι διατάξεις επιδιώκουν τον ίδιο σκοπό, δηλαδή την αποτροπή χρησιμοποίησης κρατικών μονοπωλίων ή κρατικών ενισχύσεων για την νόθευση του ανταγωνισμού ή την επιβολή διακρίσεων εις βάρος των παραγωγών ή του εμπορίου άλλων κρατών μελών.

Ένα κρατικό μονοπώλιο έχει εμπορικό χαρακτήρα, αν αναφέρεται στην εμπορία οποιωνδήποτε προϊόντων αλλά όχι υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων και των γεωργικών προϊόντων¹⁴¹. Συνήθως όμως, τα κρατικά μονοπώλια γεωργικών προϊόντων αποτελούν συγχρόνως «εθνικές οργανώσεις αγοράς» οπότε δεν υπόκειται στο άρθρο 37, αλλά στις ειδικές διατάξεις περί γεωργίας¹⁴². Το άρθρο 37 ΣυνθΕΚ προϋποθέτει εξάλλου ότι οι εθνικές αρχές είναι σε θέση να ελέγχουν ή να το επηρεάζουν σημαντικά μέσω ενός οργανισμού τον οποίο συνιστούν προς τον σκοπό αυτό ή μέσω ενός μονοπωλίου που παραχωρούν σε ένα άλλο φορέα δικαιωμάτων¹⁴³.

¹⁴⁰ Βλ. άρθρο XVII GATT.

¹⁴¹ Πρβλ. Άρθρο 37 παρ. 4 ΣυνθΕΚ.

¹⁴² Άρθρο 38 επ. ΣυνθΕΚ.

¹⁴³ Όπου αυτό δεν είναι εφαρμοστέο δεν είναι το Άρθρο 37 αλλά το Άρθρο 85 ΣυνθΕΚ.

Από τα κρατικά μονοπώλιο πρέπει να διακρίνεται το δημοσιονομικό μονοπώλιο το οποίο εξαιρείται ως ένα βαθμό από τις διατάξεις περί ανταγωνισμού. Δημοσιονομικό μονοπώλιο με δημοσιονομική αποστολή, π.χ. την είσπραξη και μεταβίβαση στο κράτος ενός φόρου με τον αποκλειστικό σκοπό να εξασφαλίσει μια ιδιαίτερη πηγή εσόδων. Στην πράξη όμως τα περισσότερα εμπορικά μονοπώλια είναι συγχρόνως και δημοσιονομικά μονοπώλια.

Εδώ ισχύει και η ειδική διάταξη που δεν απαγορεύει την χρησιμοποίηση από κρατικό εμπορικό μονοπώλιο πρώτων υλών προελεύσεως άλλου κράτους μέλους, ενώ η απαγόρευση αυτή δεν ισχύει για παρόμοιες πρώτες ύλες ημεδαπής προελεύσεως¹⁴⁴. Σύμφωνα με το ίδιο άρθρο 37 δεν ισχύει για διατάξεις των κρατών μελών και την λειτουργία ενός κρατικού μονοπωλίου, αλλά ο περιορισμός βρίσκεται στην διάθεση και παραγωγή ορισμένων προϊόντων π.χ. αλκοολούχων ποτών άσχετα από την υπαγωγής τους ή μη στο σχετικό κρατικό μονοπώλιο.

Από την άλλη μεριά η απαγόρευση του άρθρου 37 δεν αναφέρεται μόνο στους ποσοτικούς περιορισμούς αλλά σε οποιαδήποτε διάκριση ως προς τους όρους εφοδιασμού και διαθέσεως,¹⁴⁵ δηλαδή στο σύνολο της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

¹⁴⁴ ΔΕΚ 119/ 78 Peureux (αλκοολούχα αποστάγματα).

¹⁴⁵ ΔΕΚ 120/78 Rewe (Cassis de Dijon), Συλλ. 1979,649 (σκέψη 7).

Η Επιτροπή στις συστάσεις που εξέδωσε,¹⁴⁶ αναφέρει χαρακτηριστικές περιπτώσεις διακρίσεων που απαγορεύει το άρθρο 37 και αφορά την εισαγωγή, τον καθορισμό της τιμής στο χονδρικό εμπόριο τους όρους διαθέσεως στο λιανικό εμπόριο και το άνοιγμα νέων αγορών.

Επίσης, αναφέρεται ότι δεν απαγορεύεται σε κράτος μέλος να επιβάλει σε ημεδαπά προϊόντα υπαγόμενα ή μη σε κρατικό εμπορικό μονοπώλιο, υψηλότερες φορολογικές επιβαρύνσεις από εκείνες που επιβάλλονται σε παρόμοια προϊόντα από άλλα κράτη-μέλη¹⁴⁷.

Το άρθρο 37, δεν ισχύει για μέτρα που αφορούν την εισαγωγή των εμπορευμάτων από τρίτες χώρες, γιατί η ρύθμιση της εισαγωγής των προϊόντων αυτών δεν υπάγεται στις διατάξεις περί εμπορικής πολιτικής¹⁴⁸. Από τη στιγμή όμως που προϊόν τρίτης χώρας τίθεται νομίμως σε κυκλοφορία σε κράτος-μέλος, δεν επιτρέπεται πια διάκριση του από προϊόντα προελεύσεως κράτους μέλους.

Η απαγόρευση του άρθρου 86 (αρνητική πιστοποίηση) αναφέρεται και είναι νοητή μόνο στις επιχειρήσεις που έχουν δεσπύζουσα θέση εντός της κοινής αγοράς ή σημαντικού τμήματος της. Τελικώς όμως ισχύει ότι η δεσπύζουσα θέση έχει μόνο η επιχείρηση που θα ήταν αντικειμενικώς ικανή να παρακωλύσει τον ελεύθερο ανταγωνισμό. Σημασία δηλαδή δεν έχει η υποκειμενική πρόθεση αλλά η αντικειμενική ικανότητα. Το συγκεκριμένο άρθρο είναι εφαρμοστέο μόνο όταν η δεσπύζουσα θέση υπάρχει εντός της κοινής αγοράς ή σημαντικού τμήματός της. Το μέγεθος της αγοράς που

¹⁴⁶ Βάσει του άρθρου 37 παρ. 37 παρ. 6 ΣυνθΕΚ.

¹⁴⁷ ΔΕΚ. 36/78 Reueux (γαλλικό μονοπώλιο αλκοολούχων αποσταγμάτων) Συλλ. 1979, 897, (913-914).

δεσπόζει μια επιχείρηση δεν έχει γεωγραφική έννοια, αλλά αναφέρεται στο προϊόν της επιχειρήσεως στην οικεία αγορά. Η αγορά αυτή, περιλαμβάνει όχι μόνο ταυτόσημα αλλά και εύλογα κατά την κρίση εναλλάξιμα προϊόντα. Πότε δυο προϊόντα είναι εναλλάξιμα εξαρτάται από τους όρους υπό τους οποίους ικανοποιούν τις ανάγκες του καταναλωτή.

Είναι βέβαια πάρα πολύ δύσκολο να χαραχθούν τα όρια ανάμεσα στην χρήση και την κατάχρηση και ακόμα δυσκολότερο να παραχθούν οι αποδείξεις της καταχρήσεως στην συγκεκριμένη περίπτωση.

Ως καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης χαρακτηρίστηκαν από το Δικαστήριο π.χ. η επιβολή υπερβολικών και άνισων τιμών, η επιβάρυνση με αδικαιολόγητα υψηλό κόστος, η αδικαιολόγητη άρνηση πωλήσεων, η παράλογη σύνδεση παροχών και όρων συναλλαγών ή η δέσμευση των αποδεκτών, έστω και με δική τους επιθυμία, να ικανοποιούν το σύνολο ή σημαντικό μέρος των αναγκών τους με προϊόντα μιας επιχείρησης με δεσπόζουσα θέση στην αγορά.

Οι έννομες συνέπειες της παραβάσεως της απαγορεύσεως του άρθρου 86 αφορούν κυρώσεις αστικού¹⁴⁹, δημοσίου¹⁵⁰ και ποινικού δικαίου¹⁵¹.

¹⁴⁸ ΔΕΚ 91/78 Hansen Συλλ. 1979 935/956.

¹⁴⁹ Αστικού δικαίου κύρωση έννομη συνέπεια αποτελεί πρώτα η ακυρότητα της δικαιοπραξίας που συγκροτεί μια απαγορευμένη από το άρθρο 86 κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης. Αστικού δικαίου κύρωση αποτελεί και η επιβολή αποζημιώσεως. Εδώ η σχετική διάταξη δεν απορρέει αυτόματα από το άρθρο 86 ΣυνθΕΚ αλλά μπορεί να θεμελιώνεται σε γενική διάταξη του εθνικού δικαίου που επιβάλλει υποχρέωση αποζημίωσης σε όποιον ζημίωσε άλλων παράνομα ή σε ειδική διάταξη που επιβάλλει υποχρέωση αποζημιώσεων στον καταχρώμενο την δεσπόζουσα θέση στην αγορά.

¹⁵⁰ Έννομες συνέπειες δημοσίου δικαίου, αποτελούν οι κυρώσεις του προστίμου και τα χρηματικής ποινής που μπορεί να επιβάλλει η Επιτροπή.

¹⁵¹ Ποινικές κυρώσεις μπορεί και εδώ να προβλέψει μόνο ο νομοθέτης.

5.2.4. Φορολογικές Διακρίσεις (Άρθρα 9-10, 95-99 ΣυνθΕΚ)

Μια διάκριση που πρέπει να γίνει μεταξύ εσωτερικών φόρων και φορολογικές επιβαρύνσεις ισοδύναμου αποτελέσματος είναι ότι, οι πρώτες επιβάλλονται τόσο σε εισαγόμενα προϊόντα όσο και στα εγχώρια, ενώ τα δεύτερα αφορούν αποκλειστικά εισαγόμενα προϊόντα¹⁵².

Επιπλέον, μια χρηματική επιβάρυνση είναι τότε μόνο μέρος μιας γενικής εσωτερικής φορολογίας όταν επιβάλλεται στο εγχώριο και στο παρόμοιο εισαγόμενο προϊόν με το ίδιο ύψος σε παρόμοια βαθμίδα εμπορίου και όταν το φορολογικό πραγματικό είναι το ίδιο και για τα δύο προϊόντα¹⁵³.

Τέλος, επιβάρυνση ισοδύναμου αποτελέσματος αποτελεί και ο εσωτερικός φόρος που επιβάλλεται με τα ίδια κριτήρια τόσο στα εγχώρια, όσο και στα εισαγόμενα προϊόντα του οποίου όμως το έσοδο είναι προορισμένο να χρηματοδοτεί αποκλειστικώς μέτρα που ωφελούν ειδικώς τα εγχώρια προϊόντα¹⁵⁴.

Η Συνθήκη απαγορεύει στα κράτη μέλη να επιβάλουν άμεσα ή έμμεσα στα προϊόντα άλλων κρατών μελών εσωτερικούς φόρους οποιασδήποτε φύσεως μεγαλύτερης από εκείνους που επιβαρύνουν τα ομοειδή προϊόντα¹⁵⁵. Δεν απαγορεύει όμως σε κράτος μέλος να επιβάλει σε ημεδαπά προϊόντα υπαγόμενα ή μη σε κρατικό εμπορικό μονοπώλιο, φορολογικές επιβαρύνσεις

¹⁵² Π.χ. ΔΕΚ 78/76, Steinicke και Weinlig, Συλλ. 1977,595 (614)90/79, Επιτροπή κατά της Γαλλίας Συλλ. 1981, 283 (σκέψεις 12,13).

¹⁵³ ΔΕΚ 132/78 Denkavit (Γαλλίας) συλλ. 1979, 1923 (1934/5).

¹⁵⁴ ΔΕΚ 73/79, Επιτροπή κατά Ιταλίας Συλλ. 1980, 1533 (σκέψη 15, 16) 32/80, Kortmann, Syll. 1981, 251 (σκέψη 18).

¹⁵⁵ Άρθρο 95 παρ. 1 Συνθ ΕΟΚ.

μεγαλύτερες από τις επιβαλλόμενες σε ομοειδή προϊόντα, εισαγόμενα από άλλο κράτος μέλος¹⁵⁶.

Επίσης, απαγορεύει να επιβαρύνουν τα εισαγόμενα προϊόντα με εσωτερικούς φόρους, αν δεν υπάρχουν ούτε ομοειδή εγχώρια προϊόντα, ούτε άλλα προϊόντα που θα μπορούσαν με αυτό τον τρόπο να προστατευθούν¹⁵⁷.

Επιπλέον, απαγορεύει να επιβάλλουν σε εισαγόμενα προϊόντα μη παραγόμενα στην ημεδαπή ειδικούς φόρους (δηλαδή φόρους που παρεκκλίνουν από το φορολογικό σύστημα του κράτους)¹⁵⁸ με αποτέλεσμα την προστασία δραστηριοτήτων που είναι άσχετες προς την παραγωγή του εισαγόμενου προϊόντος ή φόρους με συντελεστή του γενικού φορολογικού συστήματος, ώστε να επιβαρύνουν τα εισαγόμενα προϊόντα σε βαθμό που διακινδυνεύει την ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων εντός της Κοινής Αγοράς¹⁵⁹.

Τέλος, η Συνθήκη απαγορεύει και τις φορολογικές διακρίσεις που επιβαρύνουν ή και ενισχύουν εξαγόμενα εγχώρια προϊόντα όπως για παράδειγμα να προβαίνουν σε επιστροφή φόρων που έχει επιβληθεί άμεσα ή έμμεσα σε προϊόντα προς ένα άλλο κράτος μέλος.

Κατά τα λοιπά το Δικαστήριο δέχεται ότι το κοινοτικό δίκαιο στο σημερινό στάδιο εξέλιξης του, δεν περιορίζει την ελευθερία των κρατών μελών να εισάγουν διαφοροποιημένη φορολόγηση ορισμένων προϊόντων σύμφωνα με

¹⁵⁶ ΔΕΚ 86/78, Peureux (Γαλλικό εμπορικό μονοπώλιο αποστάγματος οίνου) Συλλ. 1979, 897 (913).

¹⁵⁷ ΔΕΚ 27/67 Fink- Frucht, Συλλ. 1968, 333 (346) 31/67, Stier, Συλλ. 1968, 351 (360).

¹⁵⁸ ΔΕΚ 27/67 Fink Frucht Συλλ. 1968,333 (347).

¹⁵⁹ ΔΕΚ 31/67, Stier, Συλλ. 1968, 351 (361) πρβλ. ΔΕΚ 78/76, Steinicke και Weinlig, Συλλ. 1977, 595 (614/5). Βλ. Επίσης ΔΕΚ C-47/88, Επιτροπή κατά Δανίας, Συλλ. 1990, I-4509 (σκέψη 12).

τα αντικειμενικά κριτήρια π.χ. την χρησιμοποιούμενη πρώτη ύλη ή την εφαρμοσμένη διαδικασία παραγωγής¹⁶⁰.

Εν κατακλείδι, το άρθρο 95 θεσπίζει την αρχή της φορολογικής ισότητας εγχώριων και εισαγόμενων από τα άλλα κράτη μέλη προϊόντων. Από την αρχή αυτή απορρέουν συνέπειες για τις φορολογικές απαλλαγές ή εκπτώσεις εις όφελος ορισμένων ειδών ενός προϊόντος ή ορισμένων ομάδων παραγωγής, που επιτρέπονται ακόμα και από το κοινοτικό δίκαιο λόγω ελλείψεως ενοποιήσεως ή εναρμονίσεως των σχετικών διατάξεων των κρατών μελών.

5.3. Ελευθερία Ανταγωνισμού

Η εγκαθίδρυση της κοινής αγοράς και η ανάπτυξη της σε εσωτερική αγορά ή ενιαία αγορά δεν επιτυγχάνεται μόνο με την κατάργηση των κρατικών εμποδίων στην ελεύθερη κίνηση των προσώπων, εμπορευμάτων, υπηρεσιών και κεφαλαίων. Είναι αναγκαία να διασφαλιστεί η κατοχύρωση ενός ελεύθερου και ανόθευτου ανταγωνισμού¹⁶¹. Το συμπέρασμα αυτό στηρίζεται στην άποψη ότι μόνο ο ελεύθερος και ανόθευτος ανταγωνισμός εγγυάται, αφενός την συνεχή προσφορά αγαθών και υπηρεσιών στον καταναλωτή υπό τους ευνοϊκότερους δυνατούς όρους και αφετέρου την τεχνική και οικονομική πρόοδο όπου ωφελεί τον καταναλωτή.

¹⁶⁰ ΔΕΚ 140/79, Chemical Farmaceutici/DAF, Συλλ. 1981, 1 (σκέψη 12).

¹⁶¹ ΔΕΚ 56 και 58/64, Consten/Grunding, Συλλ. 1966,322.

Γενικά, ο ελεύθερος και ανόθευτος ανταγωνισμός αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας¹⁶². Η κατοχύρωση του στις ευρωπαϊκές συνθήκες συνιστά μία από τις θεμελιώδεις αποφάσεις που συγκροτούν το κοινοτικό οικονομικό σύνταγμα.

Ιστορικά ο ελεύθερος ανταγωνισμός κατοχυρώθηκε πρώτα στο πλαίσιο της ΕΚΑΧ (1952) με κύριο σκοπό να αποτρέψει την επανασυγκέντρωση της μεγάλης προπολεμικής ανθρακωρυχίας και χαλυβουργίας της Γερμανίας στην περιοχή του Ρουρ. Πέντε χρόνια αργότερα οι Γερμανοί με δική τους πρωτοβουλία, εισήγαγαν τις βασικές αρχές του ελεύθερου ανταγωνισμού. Ήταν η εποχή όπου οι Γερμανοί είχαν αποδεχθεί το αμερικανικό πρότυπο του αντιμονοπωλιακού δικαίου και υιοθετούν την αρχή ότι ενώ καθένας έχει το δικαίωμα να ασκεί θεμιτό ανταγωνισμό κανείς δεν έχει την αξίωση να προστατευθεί από θεμιτό ανταγωνισμό. Κατά την θεωρία της οικονομικής φιλοσοφίας του φιλελευθερισμού της σχολής του Freiburg¹⁶³, το συμφέρον των καταναλωτών εξασφαλίζεται καλύτερα με έναν ελεύθερο και ανόθευτο ανταγωνισμό, μια οικονομία δηλαδή που είναι απαλλαγμένη από ιδιωτικούς και κρατικούς περιορισμούς και καθοδηγήσεις.

Πρέπει να αναφέρουμε ότι η κατοχύρωση του ελεύθερου και ανόθευτου ανταγωνισμού,¹⁶⁴ δεν αναφέρεται μόνο στις σχέσεις μεταξύ των επιχειρήσεων, αλλά έχει διπλή σημασία δηλαδή άμεση ισχύ ή ενέργεια και υποχρέωση αποχής. Η άμεση ισχύ ή ενέργεια θεμελιώνει δικαιώματα που μπορούν να επικαλούνται οι ιδιώτες και που τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να προστατεύσουν. Η υποχρέωση αποχής αφορά την δυνατότητα τα κράτη μέλη

¹⁶² Άρθρο 3 στοιχ. Ζ ΣυνθΕΚ

¹⁶³ Freiburg Schule: Walter Eucken, Franz Böhm, Wilhelm Röpkе.

να απέχουν από την λήψη ή διατήρηση οποιωνδήποτε μέτρων που θα μπορούσαν να άρουν την πρακτική αποτελεσματικότητα των κανόνων περί ανταγωνισμού που ισχύουν στις επιχειρήσεις.

5.3.1. Απαγόρευση Ανταγωνιστικών Συμπράξεων -Καρτέλ¹⁶⁵

(Άρθρο 85 ΣυνθΕΚ)

Η αντανταγωνιστική σύμπραξη ή καρτέλ, αποτελεί αντικείμενο απαγορεύσεως και θεωρείται ότι διακινδυνεύει τον ελεύθερο ανταγωνισμό. Μια αντανταγωνιστική σύμπραξη μπορεί να έχει την μορφή συμφωνιών μεταξύ επιχειρήσεων¹⁶⁶, αποφάσεων ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένης πρακτικής. Η παράλληλη συμπεριφορά που δεν αποτελεί μορφή σύμπραξης, μπορεί να αποτελεί σπουδαία ένδειξη και να οδηγεί σε ομαλές συνθήκες της αγοράς¹⁶⁷.

Γενικά το άρθρο 85 απαγορεύει την αντανταγωνιστική συμπεριφορά μόνο εφόσον αυτή μπορεί να επηρεάσει (δύναται να επηρεάσει) το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών. Αυτό σημαίνει, ότι δεν απαιτείται απόδειξη υπάρχοντος ήδη επηρεασμού, αλλά η απλή πιθανολόγηση ενδεχόμενου επηρεασμού αρκεί για να θεωρηθεί αυτοδικαίως άκυρη η σύμπραξη. Δηλαδή είναι αυτόματη και δεν εξαρτάται από την ρητή διαπίστωση της από την Επιτροπή ή άλλο όργανο. Άλλωστε, η απαγόρευση του άρθρου 85 δεν εξαρτάται από την

¹⁶⁴ Άρθρο 85 και 86 ΣυνθΕΚ.

¹⁶⁵ Cartel, entente, Kartell

¹⁶⁶ Concerted Practices, pratiques concertées, aufeinander abgestimmte Verhaltenweisen.

¹⁶⁷ ΔΕΚ 49/69, BASF, Συλλ. 1972, 712 (σκέψεις 22, 23).

προηγούμενη έκδοση άλλων κοινοτικών ή εθνικών κανονισμών δικαίου ή διοικητικών αποφάσεων, αλλά έχει άμεση ισχύ και ενέργεια.

Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι η απαγόρευση αντιανταγωνιστικών συμπράξεων αποτελεί μια διακρατική ρήτρα¹⁶⁸. Αυτό σημαίνει ότι δεν αρκεί η σύμπραξη επιχειρήσεων διαφορετικής εθνικότητας, αρκεί αντιθέτως η σύμπραξη επιχειρήσεων της ίδιας εθνότητας εφόσον μπορούν να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών. Επιπλέον, δεν αρκεί ο επηρεασμός μιας ομάδας χωρών, αρκεί όμως και ο επηρεασμός σε δύο μόνο κράτη. Παράλληλα με αυτή την ρήτρα ισχύουν και παράλληλες απαγορεύσεις για τις συμπράξεις και από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (WTO).

Επιπλέον, ισχύει και η «ρήτρα αποτελέσματος¹⁶⁹» όπου δεν απαιτείται αντιανταγωνιστική πρόθεση, αλλά αρκεί το αντιανταγωνιστικό αποτέλεσμα. Η Συνθήκη αναφέρει τουλάχιστον πέντε περιπτώσεις παρεμποδίσσεως, περιορισμού ή νοθεύσεως του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς που αφορούν:

- τον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό των τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή των όρων συναλλαγής,¹⁷⁰
- τον περιορισμό ή τον έλεγχο της παραγωγής, της διαθέσεως¹⁷¹, της τεχνολογικής ανάπτυξης ή των επενδύσεων,
- την κατανομή των αγαθών ή των πηγών εφοδιασμού,¹⁷²

¹⁶⁸ Zwischenstaatklouser.

¹⁶⁹ Άρθρο 85 παρ. 1 ΣυνθΕΚ.

¹⁷⁰ ΔΕΚ 48/49,51-57/69, ICI (καρτέλ χρωμάτων), Συλλ 1972, σ. 619 ΠΕΚ T- 1/89-4/89 και T-6/89-T-15/89, Phone Roulene, Petrofina, Atochem, Συλλ.1991, II-867, II-1087, II-1177.

¹⁷¹ Αποφάσεις της Επιτροπής ΕΕ L 192/1969, σ. 5 (καρτέλ κίνησης) και ΕΕ L212/1984, σελ.13. Για την ρήτρα απαγορεύσεως εξαγωγής βλ. ΠΕΚ T-66/92, Herlitz, Syll. 1994, II-531.

¹⁷² ΔΕΚ 40-48/73, Suike Unie (καρτέλ ζάχαρης), Συλλ. 1975, 1934 ΔΕΚ 56,58/64, Grunding, Συλλ. 1966, 429. ΔΕΚ 279/87, TIPP-Ex, 1990, I-261 (παράλληλες εισαγωγές) Πρβλ. πρόσφατα ΠΕΚ T-43/92, Dunlop Slazenger, Συλλ.1994, II-441, και ΠΕΚ T-77/92, Parker Pen, Συλλ.1994, II-549.

- την εφαρμογή άνισων όρων επί ισοδύναμων παροχών έναντι των εμπορικώς συναλλασσομένων με αποτέλεσμα να περιέχονται αυτοί σε μειονεκτική θέση στον ανταγωνισμό,¹⁷³
- την εξάρτηση της συνάψεως συμβάσεων από την αποδοχή εκ μέρους των συναλλασσομένων, πρόσθετων παροχών που εκ φύσεως ή σύμφωνα με τις εμπορικές συνήθειες δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών.

Επίσης ισχύει και η «αρχή του αξιολόγου¹⁷⁴». Γενικά το δίκαιο δεν ασχολείται με το ασήμαντα (*de minimis non curat lex*). Αντιθέτως το αποτέλεσμα της σύμπραξης πρέπει να είναι αξιόλογο. Αυτό κρίνεται από την άποψη μεγέθους των συμπραττουσών επιχειρήσεων και της συμμετοχής τους στην αγορά¹⁷⁵.

Η απαγόρευση του άρθρου 85 δεν είναι απόλυτη, αλλά υπόκειται σε εξαιρέσεις. Το άρθρο της Συνθήκης επιτρέπει αλλά δεν επιβάλλει τη μη εφαρμογή της απαγόρευσης η οποία:

- Συμβάλλει στην βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής των προϊόντων ή στην προώθηση της τεχνικής ή οικονομικής προόδου.
- Εξασφαλίζει συγχρόνως στους καταναλωτές ένα δίκαιο τίμημα από το όφελος το οποίο προκύπτει.¹⁷⁶
- Δεν επιβάλλει στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις περιορισμούς μη απαραίτητους για την επίτευξη των στόχων αυτών.

¹⁷³ ΔΕΚ 73/74, *Papiers peints*, Συλλ. 1975, 1491.

¹⁷⁴ ΔΕΚ 5/69, *Völkli Verwaecke*, Συλλ. 1969, 295 (η συμμετοχή της εταιρίας *Völkli* στην παραγωγή ηλεκτρικών πλυντηρίων στη Γερμανία ποίκιλλε μεταξύ 0,2 και 0,5%, ώστε η συμφωνία αποκλειστικής διανομής που σύνηψε με την βελγική εταιρία *Verwaecke* δεν είχε αξιόλογο αποτέλεσμα στην κατάσταση ανταγωνισμού στην αγορά πλυντηρίων και δεν υπαγόταν επομένως και δεν υπαγόταν επομένως στην απαγόρευση του άρθρου 85 παρ. 1 ΣυνθΕΚ.

¹⁷⁵ Η Επιτροπή έχει ορίσει ως όριο του αξιολόγου ένα κύκλο εργασιών των συμπραττουσών επιχειρήσεων που ξεπερνά το 5% του συνολικού κύκλου εργασιών στην κοινή αγορά.

¹⁷⁶ Οι αναφερόμενες ωφέλειες δεν απαιτείται να συντρέχουν μόνο στην επικράτεια του κράτους μέλους ή των κρατών μελών όπου είναι εγκατεστημένες οι επιχειρήσεις που συνήψαν την αντιανταγωνιστική συμφωνία ΔΕΚ C-360/92 P,

- Δεν παρέχει στις επιχειρήσεις την δυνατότητα καταργήσεως του ανταγωνισμού επί σημαντικού τμήματος των σχετικών προϊόντων.

Οι παραπάνω προϋποθέσεις ισχύουν σωρευτικά¹⁷⁷ και ταυτόχρονα¹⁷⁸. Όπου όμως υπάρχουν ή μπορούν να προβληθούν αμφιβολίες, μπορεί να ζητηθεί από την Επιτροπή να πιστοποιήσει ότι δεν υπάρχει λόγος με βάση τα στοιχεία τα οποία έλαβε γνώση και να επέμβει ή να αμφισβητήσει, δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 85 (αρνητική πιστοποίηση¹⁷⁹).

5.3.2. Απαγόρευση Καταχρήσεως Δεσπόζουσας Θέσης¹⁸⁰

Άρθρο 86 ΣυνθΕΚ

Ο ελεύθερος ανταγωνισμός δεν διακινδυνεύεται μόνο από αντανταγωνιστικές συμπράξεις επιχειρήσεων, αλλά και από μονομερείς ενέργειες ιδιαίτερα ισχυρών επιχειρήσεων, αυτών δηλαδή που έχουν δεσπόζουσα θέση στην αγορά. Το κοινοτικό δίκαιο δεν απαγορεύει στις επιχειρήσεις να έχουν ή να αποκτήσουν δεσπόζουσα θέση, ούτε απαγορεύει τα μονοπώλια ή ολιγοπώλια καθ'αυτά στον ιδιωτικό ή στον δημόσιο τομέα. Απαγορεύει μόνο την καταχρηστική εκμετάλλευση από μια ή περισσότερες επιχειρήσεις της δεσπόζουσας θέσεώς τους εντός της κοινής αγοράς ή σημαντικού τμήματος

Publishers Association (Net Book Agreement), Δελτίο Νηλγ 1/95 (επίσης The Times 31.1.1995) αναίρωντας εν μέρει την απόφαση του ΠΕΚ Τ-66/89 Συλλ.1992 ΙΙ-1995).

¹⁷⁷ ΠΕΚ Τ-17/93, Marta Hachette, Συλλ. 1994, ΙΙ-595.

¹⁷⁸ ΠΕΚ Τ-34/92, Fiatagri & New Holland Ford, Συλλ.1994, ΙΙ-905 ΠΕΚ Τ-35/92, John Deere, Συλλ. 1994, ΙΙ-957

¹⁷⁹ Negative Clearance, attestation negative, Negativattest

¹⁸⁰ Dominat position, position dominate, beherrschende Stellung.

της και μάλιστα μόνο στον βαθμό που αυτή η εκμετάλλευση επηρεάζει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών¹⁸¹.

Η απαγόρευση του άρθρου 86 αναφέρεται και είναι προφανώς παρούσα στην περίπτωση του μονοπωλίου. Ισχύει όμως και σε περιπτώσεις όπου περισσότερες από μία επιχειρήσεις αποτελούν ολιγοπώλιο. Τελικώς, δεσπόμενη θέση έχει μόνο η επιχείρηση που θα ήταν αντικειμενικώς ικανή να παρακωλύσει τον ελεύθερο ανταγωνισμό. Σημασία δεν έχει η υποκειμενική πρόθεση αλλά η αντικειμενική ικανότητα, όχι η πραγματική παρακώλυση του ανταγωνισμού αλλά η αντικειμενική δυνατότητα μιας τέτοιας παρακωλύσεως¹⁸².

Το άρθρο 86 είναι εφαρμοστέο μόνον όταν η δεσπόμενη θέση υπάρχει εντός της κοινής αγοράς ή σημαντικού τμήματος αυτής. Το μέγεθος της αγοράς στην οποία δεσπώνει μία επιχείρηση δεν είναι γεωγραφική έννοια, αλλά αναφέρεται στο προϊόν της επιχείρησης. Σημασία δηλαδή έχει η οικία αγορά¹⁸³ όπου δεσπώνει η επιχείρηση καθώς και τον βαθμό και τους όρους όπου κατ' εύλογη κρίση τα προϊόντα της θεωρούνται εναλλάξιμα και ικανοποιούν τις ανάγκες του καταναλωτή.

Αυτό που πρέπει να τονίσουμε είναι ότι η απαγόρευση αφορά την καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόμενης θέσης. Δεν απαγορεύονται δηλαδή τα φυσικά πλεονεκτήματα που απορρέουν από την δεσπόμενη θέση στην αγορά και τα οποία άλλωστε αποτελούν σπουδαία κίνητρα για την

¹⁸¹ ΔΕΚ C-323/93, *Centé d' insemination de la Crespelle*, Συλλ. 1994, I-5077 (σκέψη 18) με παραπομπή στις ΔΕΚ C-41/90 *Höfner και Elser* Συλλ. 1991, I-1979 (σκέψη 29) και ΔΕΚ C- 179/90, *Merci convenzionali di Genova*, Συλλ. 1991, I-5889 (σκέψη 17).

¹⁸² ΔΕΚ 78/70, *Deutsche Grammophon*, Συλλ. 1971. 487. 6/72, *Continental Can*, Συλλ. 1973, 313.

¹⁸³ *Relevant Market, marché en cause, relevanter Markt*.

ανάπτυξη μίας επιχείρησης, ούτε απαγορεύεται η χρησιμοποίησή τους προς το συμφέρον της επιχείρησης. Απαγορεύεται όμως, η καταχρηστική εκμετάλλευση σε βαθμό που αποκλείει τον ανταγωνισμό, να εξολοθρεύει τον ανταγωνισμό ή να επιβάλλει τιμές, όρους ή άλλες συνθήκες συναλλαγών που δεν ανήκουν στην ομαλή λειτουργία της αγοράς και δεν μπορούν να επιβληθούν χωρίς την οικονομική εξουσία που παρέχει σε μια επιχείρηση η δεσπόζουσα θέση της στην αγορά των προϊόντων της.

5.3.3. Διοικητική και Δικαστική Προστασία Ελεύθερου Ανταγωνισμού

Βασικά ο έλεγχος και η εφαρμογή της Συνθήκης και η επιβολή κυρώσεων σε περίπτωση αντιανταγωνιστικής συμπεριφοράς ανήκει στις αρμοδιότητες της Επιτροπής¹⁸⁴. Ο κανονισμός χορηγεί στην Επιτροπή εκτενείς εξουσίες ασκήσεως ελέγχου και επιβολής κυρώσεων.

Για λόγους βεβαιότητας δικαίου ο κανονισμός 17 προβλέπει την εξουσία της Επιτροπής να πιστοποιεί κατόπιν αιτήσεως των συμμετεχουσών επιχειρήσεων ότι δεν συντρέχει παράβαση του άρθρου 86 ΣυνθΕΚ (αρνητική πιστοποίηση). Εν όψει του γεγονότος, ότι αποφάσεις που αφορούν τον ανταγωνισμό θίγουν πάντοτε και άλλους εκτός από τον αιτούντα, η Επιτροπή οφείλει πριν εκδώσει την αρνητική πιστοποίηση να ακούσει όλους τους συμμετέχοντες και ενδεχομένως και άλλους τρίτους¹⁸⁵. Η απόφαση αιτιολογείται και δημοσιεύεται στην εφημερίδα της κυβερνήσεως, χωρίς όμως να διακινδυνεύονται τα επιχειρηματικά απόρρητα των συμμετεχουσών επιχειρήσεων. η αρνητική

¹⁸⁴ Άρθρο 85, παρ. 3, ΣυνθΕΚ.

¹⁸⁵ Άρθρο 19 καν. 17.

πιστοποίηση έχει επίσης απλώς αναγνωριστικό και όχι συστατικό χαρακτήρα¹⁸⁶.

Επιπλέον, η Επιτροπή μπορεί να προβεί σε διερεύνηση πιθανών παραβάσεων, είτε αυτεπαγγέλτως, είτε ύστερα από αίτηση κράτους μέλους ή οποιουδήποτε επικαλείται έννομο συμφέρον.¹⁸⁷ Αν η Επιτροπή δεν είναι υποχρεωμένη να διερευνήσει κάθε παράπονο που της απευθύνεται, οφείλει πάντως όταν διεξάγει έρευνα, να ενεργήσει με την απαιτούμενη σοβαρότητα, φροντίδα και επιμέλεια, ώστε να μπορέσει να αξιολογήσει εν πλήρη γνώσει, τα νομικά και πραγματικά στοιχεία που της υποβάλλονται προς εκτίμηση από τους αιτούντες¹⁸⁸.

Για την διερεύνησης πιθανών παραβάσεων χορηγείται στην Επιτροπή και στα εντεταλμένα από αυτή όργανα ευρείες εξουσίες απαιτήσεων πληροφοριών¹⁸⁹, εξετάσεως βιβλίων και επαγγελματικών εγγράφων των επιχειρήσεων και λήψεως σχετικών αντιγράφων καθώς και εισόδου σε όλους τους χώρους, γήπεδα και μεταφορικά μέσα των επιχειρήσεων¹⁹⁰. Οι ενέργειες αυτές διεξάγονται όμως κατά κανόνα διαμέσου των αρμόδιων αρχών των κρατών μελών ή εν πάση περιπτώσει, σε συνεργασία με αυτές¹⁹¹. Οι ελεγκτικές ενέργειες διατάσσονται από την Επιτροπή, αφού αυτή συμβουλευθεί την αρμόδια αρχή του κράτους μέλος όπου διενεργείται ο έλεγχος¹⁹². Η απόφαση της Επιτροπής αναφέρει, το αντικείμενο και τον σκοπό του ελέγχου, τον χρόνο διεξαγωγής του, τις προβλεπόμενες για την

¹⁸⁶ Εν όψει της άμεσης ενέργειας των άρθρων 85 παρ. 1 και 86 ΣυνθΕΚ.

¹⁸⁷ Άρθρο 3 καν. 17.

¹⁸⁸ ΠΕΚ T-7/92 Asia Motors France, Δελτίο Νμλγ. 21/23.

¹⁸⁹ Άρθρο 11 καν. 17.

¹⁹⁰ Άρθρο 14 καν. 17.

¹⁹¹ Άρθρο 10,11,13 καν. 17.

¹⁹² Άρθρο 14 παρ. 4 καν. 7.

περίπτωση μη συμμορφώσεως κυρώσεις, καθώς και το δικαίωμα δικαστικής προσφυγής κατά της αποφάσεως¹⁹³. Η διενέργεια του ελέγχου γίνεται από τα όργανα της Επιτροπής, με την σύμπραξη κατά κανόνα των οργάνων του κράτους μέλους¹⁹⁴. Εν γένει πρέπει να γίνονται σεβαστά τα δικαιώματα του ατόμου και η αρχή του κράτους δικαίου. Η Επιτροπή οφείλει επίσης να τηρεί εχεμύθεια και να διαφυλάσσει το επαγγελματικό απόρρητο¹⁹⁵.

Επίσης, η απόφαση της Επιτροπής έχει απλώς αναγνωριστικό και αναδρομικό χαρακτήρα¹⁹⁶. Με την διαπίστωση της παραβάσεως μπορεί ανάλογα με την περίπτωση, είτε να αρκестεί στην διαπίστωση μιας υποχρεώσεως παραλείψεως, είτε να προχωρήσει στην επιταγή ή απαγόρευση ορισμένων πράξεων π.χ. την διαγραφή ορισμένων ρητρών από το καταστατικό ή τους γενικούς όρους συναλλαγών¹⁹⁷ ή την απαγόρευση περιορισμών κατά την περαιτέρω πώληση προϊόντων. Η Επιτροπή μπορεί τέλος να λάβει και τα αναγκαία προσωρινά μέτρα ώστε να μην καταστεί μάταιη η λήψη των οριστικών μέτρων¹⁹⁸.

Οι κυρώσεις του κοινοτικού δικαίου μπορεί να αφορούν αντιανταγωνιστική συμπεριφορά (π.χ. σχηματισμός καρτέλ) καθώς επίσης και περιπτώσεις όπου η ανταγωνιστική συμπεριφορά συνεχίζεται ή καθυστερούν οι αναγκαίες ενέργειες για την αποκατάσταση του ελεύθερου ανταγωνισμού.

¹⁹³ άρθρο 14 παρ. 3 καν. 7.

¹⁹⁴ Άρθρο 14 παρ. 6 και 17

¹⁹⁵ άρθρο 20,21 παρ. 2 καν. 17.

¹⁹⁶ Λόγω της άμεση ενέργειας των άρθρων 85 παρ. 1 και 86.

¹⁹⁷ Άρθρο 19 παρ. 1 και 2 καν. 17.

¹⁹⁸ ΔΕΚ 792/79, Camera Care, Συλλ. 1980, 119 228, 229/82, Ford Συλλ. 1984, 1129 (όρια της εξουσίας της Επιτροπής).

Οι κυρώσεις του κοινοτικού δικαίου είναι, το πρόστιμο^{199,200} και η χρηματική ποινή^{201,202}.

5.3.4. Κοινοτικός Έλεγχος Συγκεντρώσεως Επιχειρήσεων

Η Συνθήκη δεν περιέχει διατάξεις αναφερόμενες σε συγκεντρώσεις επιχειρήσεων. Η υπαγωγή όμως μίας επιχείρησης στον έλεγχο μίας άλλης, είτε γίνεται με αγορά της πλειονότητας ή του συνόλου των μετοχών είτε με την μορφή της συγχωνεύσεως δύο ή περισσότερων επιχειρήσεων, οδηγεί κατά τούτο στον αποκλεισμό του ανταγωνισμού. Ο αποκλεισμός αυτός μπορεί να είναι εννοιολογικά αναγκαίος για την επιβίωσή τους και να αποτελεί την μόνη εναλλακτική λύση στην πτώχευση.

Την ανάγκη ειδικής ρύθμισης του προληπτικού ελέγχου συγχωνεύσεως τόνισε η Επιτροπή ήδη από το 1973 αλλά στη συνέχεια βρέθηκε μια συμβιβαστική λύση μεταξύ των δύο ελεγκτικών δικαιοδοσιών, της Κοινότητας και των κρατών μελών, ώστε να εκδώσει κανονισμό συγχωνεύσεων²⁰³.

Κατά τον κανονισμό αυτό, στον κοινοτικό προληπτικό έλεγχο υπάγονται μόνο οι συγχωνεύσεις με κοινοτική σημασία και σ' αυτόν δεν εφαρμόζονται τα

¹⁹⁹ Fine, amende, Geldbusse.

²⁰⁰ Πρόστιμο, είναι μία χρηματική κύρωση που επιβάλλεται σε επιχειρήσεις που παραβαίνουν εκ προθέσεως ή εξ αμελείας τις περί ανταγωνισμού διατάξεις της Συνθήκης ή του δευτερογενούς κοινοτικού δικαίου ή αποφάσεις της Επιτροπής.

²⁰¹ Penalty payment, astreinte, Zwangsgeld.

²⁰² Χρηματική ποινή, είναι μία χρηματική κύρωση που επιβάλλεται σε επιχειρήσεις για όσο χρόνο καθυστερούν τη παύση μιας παραβάσεως των περί ανταγωνισμού διατάξεων της Συνθήκης, του δευτερογενούς δικαίου ή μιας αποφάσεως της Επιτροπής ή καθυστερούν να την συμμόρφωση τους προς τις αποφάσεις αυτές.

²⁰³ Κανονισμός του Συμβουλίου ΕΟΚ 4064/89 για τον έλεγχο των συγχωνεύσεων επιχειρήσεων (ΕΕ 1989, L 395/1), άρχισε να ισχύει στις 21.9.1990.

εθνικά δίκαια²⁰⁴. Όλες οι άλλες συγχωνεύσεις παραμένουν στην δικαιοδοσία των κρατών μελών. Προκειμένου να γίνει ο έλεγχος εξετάζονται οικονομικά κριτήρια. Δεν διεξάγεται κοινοτικός έλεγχος αν κάθε μία από τις συγχωνευόμενες επιχειρήσεις επιτυγχάνει περισσότερο από τα δύο τρίτα του συνολικού κύκλου εργασιών της στο ίδιο κράτος μέλος.

5.3.5. Δημόσιες ή Προνομιούχες Επιχειρήσεις & Ελεύθερος Ανταγωνισμός (Άρθρο 90 ΣυνθΕΚ)

Γενικότερα ισχύει ότι ως ελεύθερος και ανόθευτος είναι ο ανταγωνισμός όταν όλοι οι συμμετέχοντες στην οικονομική ζωή υπάγονται κατ' αρχήν στους ίδιους κανόνες. Η χορήγηση ιδιαίτερων προνομίων ή αποκλειστικών δικαιωμάτων και η δημιουργία νομικών μονοπωλίων ή ανοχή de facto μονοπωλίων θίγει την ακεραιότητα του ελεύθερου και ανόθευτου ανταγωνισμού. Έτσι, σύμφωνα με αυτό το σκεπτικό υπάγονται και οι δημόσιες επιχειρήσεις, καθώς και οι επιχειρήσεις στις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα²⁰⁵. Αυτό ισχύει κυρίως για τις επιχειρήσεις που είναι επιφορτισμένες με την διαχείριση υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος ή που έχουν χαρακτήρα δημοσιονομικού μονοπωλίου. Ειδικά όμως για αυτές τις επιχειρήσεις, η Συνθήκη ορίζει μία εξαίρεση η οποία υπόκειται σε έναν θεμελιώδη περιορισμό «η ανάπτυξη των συναλλαγών δεν πρέπει να επηρεάζεται σε βαθμό ο οποίος θα αντίκειται προς το συμφέρον τα Κοινότητας»

²⁰⁴ ρητώς το άρθρο 21 παρ. 2 υποπαρ. 1, κανονισμού 4064/89.

²⁰⁵ Άρθρα 7 και 85 έως και 94.

Το Δικαστήριο δέχεται δε ότι ένα σύστημα ανόθευτου ανταγωνισμού όπως αυτό που θεμελιώνει η Συνθήκη μπορεί να κατοχυρωθεί μόνο όταν η ισότητα των ευκαιριών είναι εξασφαλισμένη μεταξύ των διάφορων οικονομικών μονάδων. Αυτό δεν συμβαίνει αν σε μία επιχείρηση που εμπορεύεται ορισμένα προϊόντα ανατεθεί η αρμοδιότητα να ορίζει τις προδιαγραφές για τα προϊόντα αυτά, να παρακολουθεί την εφαρμογή τους και να χορηγεί τις σχετικές εγκρίσεις τύπου²⁰⁶. Αυτό ισχύει και όταν η επιχείρηση αυτή είναι ένας δημόσιος οργανισμός που ανταγωνίζεται στην αγορά και άλλες επιχειρήσεις και αποκλείουν την ανάθεση καθορισμού προδιαγραφών και του ελέγχου τηρήσεως τους²⁰⁷.

Πρέπει να αναφερθεί ότι η έννοια της επιχείρησης είναι ευρεία. Πρόκειται για ενότητες που συμμετέχουν άμεσα στην οικονομική ζωή της χώρας, έστω και αν έχουν νομική μορφή δημοσίου δικαίου ή δεν έχουν καθόλου νομική προσωπικότητα, αλλά αποτελούν τμήματα της κεντρικής δημόσιας διοικήσεως²⁰⁸²⁰⁹.

Η έννοια της δημόσιας επιχείρησης,²¹⁰ ερμηνεύεται ευρέως ώστε να περιλαμβάνει όλες τις μορφές δημόσια ελεγχόμενων επιχειρήσεων σε όλα τα κράτη μέλη. Σημασία δεν έχει η νομική μορφή που μπορεί να είναι δημόσιου ή ιδιωτικού δικαίου, αλλά η ύπαρξη πραγματικής δυνατότητας ελέγχου της επιχειρήσεως από το κράτος ή οργανισμό της τοπικής αυτοδιοίκησης. Ειδικότερα, ορίζεται ως δημόσια επιχείρηση, «*κάθε επιχείρηση στην οποία το*

²⁰⁶ ΔΕΚ C-46/90 και C-93/91, Lagauche, Δελτίο Νμλγ. 30/93 (τηλεπικοινωνιακές συσκευές).

²⁰⁷ ΔΕΚ C-69/91, Decoster, Δελτίο Νμλγ 30/93(τηλεφωνικό υλικό)πρβλ. ΔΕΚ 92/91, Taillandier, Δελτίο Νμλγ 30/93.

²⁰⁸ ΔΕΚ C-69/91, Decoster, Δελτίο Νμλγ. 30/93.

²⁰⁹ Όπως στη χώρα μας το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο το οποίο ανταγωνίζεται τραπεζικές επιχειρήσεις, πάραυτα δεν έχει δική του νομική προσωπικότητα και αποτελεί απλή υπηρεσία του Υπουργείου Μεταφορών και Επικοινωνιών.

²¹⁰ Public undertakings, entreprises publiques, öffentliche Unternehmen.

Δημόσιο δύναται να ασκήσει άμεσα ή έμμεσα λόγω κυριότητας, οικονομικής συμμετοχής ή δύναμει διατάξεων που τη διέπουν αποφασιστική επιρροή²¹¹».

Η οδηγία αρχικά εξαιρούσε από το πεδίο εφαρμογής της σπουδαίους τομείς της οικονομίας όπως ύδρευση, ενέργεια, ταχυδρομείο, τηλεπικοινωνίες, μεταφορές. Το 1985 όμως, η Επιτροπή εξέδωσε μία δεύτερη οδηγία για την διαφάνεια των δημόσιων επιχειρήσεων στους τομείς που δεν κάλυπτε η πρώτη οδηγία²¹². Εν συνεχεία, ακολούθησε μία σειρά οδηγιών που αφορούσαν τις δημόσιες επιχειρήσεις τηλεπικοινωνιών. Συγκεκριμένα, όριζε την δυνατότητα δημιουργίας ανταγωνιστικών συνθηκών στο χώρο των τηλεπικοινωνιακών τερματικών συσκευών,²¹³ καθώς και την δυνατότητα διαφάνειας του ανταγωνισμού των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών²¹⁴.

Επίσης, υπάρχουν και οι επιχειρήσεις με ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα που τους χορηγούν τα κράτη μέλη και αφορούν επιχειρήσεις στις οποίες παραχωρείται η εκτέλεση δημόσιων υπηρεσιών. Οι επιχειρήσεις αυτές έχουν συνήθως μορφή ιδιωτικού δικαίου²¹⁵. Εδώ ανήκουν οι περιπτώσεις των ζωτικών υπηρεσιών (π.χ. ύδρευση αποχέτευση, ηλεκτρισμός, επικοινωνίες, μεταφορές) των οποίων η παροχή ανατίθεται μονοπωλιακά σε ορισμένες εταιρίες υπό δημόσιο ή ιδιωτικό έλεγχο. Σ' αυτή την περίπτωση υπάρχουν και οι εξαιρέσεις.

Η πρώτη περίπτωση εξαιρέσεων αφορά επιχειρήσεις που είναι επιφορτισμένες με την διαχείριση δημόσιων υπηρεσιών γενικού οικονομικού

²¹¹ Οδηγία Επιτροπής 80/723.

²¹² Οδηγία της Επιτροπής 413, ΕΕ Ν 229/1985,σελ. 20.

²¹³ Οδηγία της Επιτροπής 88/301, ΕΕ Ν 131/1988 σελ. 73. ΔΕΚ C-203/88, Γαλλία κατά Επιτροπής, συλλ. 1991, σελ. I-1223.

²¹⁴ Οδηγία της Επιτροπής 90/388, ΕΕ Ν 192 της 24.7.1990, σελ. 10.

συμφέροντος. Αυτές είναι συνήθως επιχειρήσεις, στις οποίες έχουν χορηγηθεί ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα. Εδώ, ανήκει η διαχείριση ουσιαστικών υπηρεσιών όπως η ύδρευση, η αποχέτευση, η ηλεκτροδότηση, το ταχυδρομείο, οι μεταφορές κτλ.

Το Δικαστήριο προχώρησε ακόμα περισσότερο στην απόφαση Corbeau²¹⁶, όπου ασχολείται με το μονοπώλιο ταχυδρομικών υπηρεσιών για τις οποίες δέχεται ότι έχουν αναμφισβήτητα χαρακτήρα γενικού οικονομικού συμφέροντος. Η διαπίστωση αυτή επιβάλλει κατά το δικαστήριο την εξέταση του βαθμού στον οποίον ο περιορισμός του ανταγωνισμού ή ακόμα και ο αποκλεισμός κάθε ανταγωνισμού από ιδιωτικές επιχειρήσεις είναι αναγκαίος για να καταστήσει δυνατή στον κάτοχο του αποκλειστικού δικαιώματος την εκπλήρωση του γενικού συμφέροντος αποστολής του και ειδικότερα την λειτουργία του υπό οικονομικώς αποδεκτές συνθήκες²¹⁷. Ο αποκλεισμός του ανταγωνισμού δεν δικαιολογείται όμως σε περιπτώσεις ειδικών υπηρεσιών που μπορούν α) να χωριστούν από την γενικού συμφέροντος υπηρεσία, β) να ανταποκρίνονται σε ειδικές ανάγκες των καταναλωτών και γ) να επιβάλλουν ορισμένες πρόσθετες παροχές π.χ. όσον αφορά τις ταχυδρομικές υπηρεσίες συλλογή κατ' οίκον μεγαλύτερη ταχύτητα διανομής κλπ.) εφόσον οι υπηρεσίες αυτές δεν διακινδυνεύουν την οικονομική ισορροπία του γενικού οικονομικού συμφέροντος.

Στις εξαιρέσεις υπάγονται και οι επιχειρήσεις δημοσιονομικού μονοπωλίου²¹⁸. Πρόκειται για μονοπώλια με δημοσιονομική αποστολή (όπως π.χ. μονοπώλιο

²¹⁵ Άρθρο 90 παρ. 1 ΣυνθΕΚ.

²¹⁶ ΔΕΚ C-320/91, Corbeau (βελγικό ταχυδρομείο) Συλλ. 1993, I-2533.

²¹⁷ ΔΕΚ C-393/92, Almelo, Συλλ. 1994, I-1477 (συμφωνία που απαγορεύει την εισαγωγή ηλεκτρικού ρεύματος) (σκέψη 46).

²¹⁸ Άρθρο 92 παρ. 2

καπνού, οινοπνεύματος, σπίρτων κ.ο.κ.) με αποστολή δηλαδή την είσπραξη και μεταβίβαση στο κράτος του ενός φόρου εφόσον η παραχώρηση του μονοπωλίου έγινε με τον αποκλειστικό σκοπό να εξασφαλίσει μια ιδιαίτερη πηγή εσόδων. Η εξαίρεση αυτή δεν περιλαμβάνει την άλλη κατηγορία των κρατικών μονοπωλίων, τα κρατικά εμπορικά μονοπώλια²¹⁹.

5.3.6. Κρατικές Ενισχύσεις (Άρθρο 92 επ. ΣυνθΕΚ)

Η Συνθήκη δεν αναγνωρίζει την δικαιοδοσία των κρατών μελών να επέμβουν στην άσκηση της οικονομικής πολιτικής μέσω των κρατικών ενισχύσεων, αλλά παρόλα αυτά θέτει και ορισμένες εξαιρέσεις, υπό τον έλεγχο της Επιτροπής. Αναγνωρίζει δε ότι *«ενισχύσεις που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή από τα κράτη ή με κρατικούς πόρους που νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό δια της ειδικής μεταχείρισης ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής, είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά, κατά το μέτρο που επηρεάζουν τις μεταξύ κρατών μελών συναλλαγές, εκτός αν η παρούσα συνθήκη ορίζει αλλιώς»*²²⁰. Η έννοια της ενίσχυσης είναι ευρύτερη δυνατή. Ενίσχυση αποτελεί όχι μόνο μια θετική παροχή αλλά και οποιοδήποτε μέτρο που βελτιώνει την κατάσταση ή μειώνει τα βάρη μίας επιχείρησης. Γι' αυτό η έννοια της ενίσχυσεως είναι ευρύτερη από την έννοια της επιχορηγήσεως²²¹.

²¹⁹ άρθρο 37 ΣυνθΕΚ στην ανάπτυξη της ελεύθερης κυκλοφορίας εμπορευμάτων.

²²⁰ Άρθρο 92 παρ. 1 ΣυνθΕΚ.

²²¹ Πρβλ την απόφαση της Επιτροπής της 7.10.1994 στην υπόθεση C 94/94, Ολυμπιακή Αεροπορία, ΕΕ L 273/22 της 25.10.1994. Βλ. Επίσης την ανακοίνωση της Επιτροπής της 15.11.1994 «Εφαρμογή των άρθρων 92 και 93 ΣυνθΕΚ και 61 ΣυμφΕΟΧ στις κρατικές ενισχύσεις στον τομέα της αεροπορίας». αρ 33.

Κρατική ενίσχυση αποτελεί η ευνοϊκή φορολογική μεταχείριση²²² καθώς και η παροχή υπό ευνοϊκούς όρους αγαθών και υπηρεσιών²²³. Κρατική ενίσχυση αποτελεί και η συμμετοχή του δημοσίου στην εταιρική αύξηση του κεφαλαίου σε περιπτώσεις που δεν ενδιαφέρουν ιδιώτες επενδυτές²²⁴.

Κρατική ενίσχυση μπορεί να αποτελούν και οι λεγόμενες παραφορολογικές επιβαρύνσεις ανάλογα με τον σκοπό που εξυπηρετεί το έσοδό τους. Μία κρατική ενίσχυση απαγορεύεται μόνο αν νοθεύει ή απειλεί να νοθεύσει τον ανταγωνισμό δια της ευνοϊκής μεταχείρισης ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής. Η έννοια της νοθεύσεως του ανταγωνισμού πρέπει να ερμηνεύεται ευρέως. Αυτό σημαίνει ότι είναι αδιάφορη η πρόθεση και αρκεί το αντικειμενικό αποτέλεσμα. Εξάλλου, δεν χρειάζεται να έχει επέλθει η νόθευση του ανταγωνισμού, αλλά αρκεί και η απειλή της επελεύσεώς της στο μέλλον.

Μία κρατική ενίσχυση απαγορεύεται τέλος μόνο αν και στο μέτρο που επηρεάζει τις μεταξύ κρατών μελών συναλλαγές. Ο επηρεασμός των συναλλαγών μεταξύ των κρατών μελών δεν προϋποθέτει κατ' ανάγκην την αύξηση των εξαγωγών των ωφελούμενων επιχειρήσεων αρκεί και η τόνωση της θέσεώς τους στην εσωτερική αγορά που δυσχεραίνει τις εξαγωγές.

Υπάρχουν βέβαια ορισμένες κρατικές ενισχύσεις οι οποίες διαφεύγουν την απαγόρευση. Οι εξαιρέσεις αυτές προβλέπονται από την συνθήκη είτε οριστικά είτε δυνητικά. Οριστικές ή αυτόματες είναι οι εξαιρέσεις που αφορούν

²²² ΔΕΚ της 387/92 Banco Exterior de Espana, Συλλ. 1994, I-877.

²²³ ΔΕΚ 169/84, Cdf Chemie AZF, Συλλ. 1990, I-3083 (φωταέριο).

²²⁴ ΔΕΚ 323/82, Intermills, Συλλ. 1984, 3809. 142/87, Επιτροπή κατά Βελγίου, Συλλ. 1990, I-959. Βλ. και 13^η Έκθεση ανταγωνισμού 1983, σελ. 146.

τις περιπτώσεις που η Συνθήκη η ίδια θεσπίζει ρητά ότι ορισμένες ενισχύσεις συμβιβάζονται με τη κοινή αγορά. Πρόκειται για ενισχύσεις κοινωνικού χαρακτήρα προς μεμονωμένους καταναλωτές. Τέτοιες ενισχύσεις είναι αυτές οι οποίες αφορούν π.χ. σεισμούς, πυρκαγιές, επιδημίες, τρομοκρατικές ενέργειες κτλ.

Πολύ μεγαλύτερης σημασίας και συχνότερης εφαρμογής από τις οριστικές εξαιρέσεις είναι οι δυνητικές²²⁵. Πρόκειται για περιπτώσεις στις οποίες η Συνθήκη δεν απαλλάσσει αυτομάτως ορισμένες κατηγορίες, αλλά αντιθέτως επιτρέπει την εξαίρεση συγκεκριμένων περιπτώσεων που ανήκουν σε ορισμένες κατηγορίες ύστερα από ad hoc εξέταση.

5.3.7. Απαγόρευση Ντάμπινγκ (Άρθρο 91 ΣυνθΕΚ)

Ντάμπινγκ είναι η εξαγωγή και πώληση εμπορευμάτων σε τιμές κατώτερες από αυτές της εγχώριας αγοράς ή από τις διεθνείς τιμές ή και κάτω του κόστους με σκοπό την εξουδετέρωση των ανταγωνιστών.

Εντός της Κοινότητας και μετά την εγκαθίδρυση της ενιαίας κοινής αγοράς παρέχει επαρκή προστασία το κοινό δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού²²⁶ και μάλιστα την απαγόρευση των predatory prices²²⁷ των τιμών δηλαδή που ορίζει μία επιχείρηση σε ιδιαίτερα χαμηλό επίπεδο με σκοπό και μέχρι να καταστρέψει τους ανταγωνιστές.

²²⁵ Άρθρο 93 ΣυνθΕΚ.

²²⁶ Άρθρο 86 ΣυνθΕΚ.

²²⁷ Βλ. απάντηση της Επιτροπής της 10. 8.1987 στην γραπτή ερώτηση υπ' αρ 705/85, ΕΕ 1987, C-324 σελ. 40.

Το φαινόμενο ντάμπινγκ²²⁸ και η ανάγκη αντιμετώπισεώς του υπάρχει ακόμα και στις σχέσεις με τα τρίτα κράτη. Η περίπτωση αυτή ρυθμίζεται στο πλαίσιο της κοινής εμπορικής πολιτικής βάσει ενιαίων αρχών ιδίως όσων αφορά τα μέτρα εμπορικής άμυνας συμπεριλαμβανομένων όσων λαμβάνονται σε περιπτώσεις ντάμπινγκ και επιδοτήσεων. Προϊόντα τέτοια που εισάγονται με ντάμπινγκ ή επιχορηγήσεων από τρίτες χώρες είναι ο χάλυβας και ο άνθρακας²²⁹.

5.3.8. Ειδικές Περιπτώσεις Ανταγωνισμού

Σε ορισμένους σπουδαίους οικονομικούς τομείς το κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού ή δεν εφαρμόζεται κατ' αρχήν (προπάντων στην γεωργία) ή εφαρμόζεται κατ' αρχήν (ιδίως στις μεταφορές).

Σύμφωνα με τις διατάξεις περί ανταγωνισμού αυτές δεν εφαρμόζονται στην παραγωγή και το εμπόριο γεωργικών προϊόντων παρά μόνο κατά το μέτρο που ορίζεται από το Συμβούλιο. Επίσης, εξαιρούνται από τους κανόνες του ανταγωνισμού οι γεωργικές παραγωγικές επιχειρήσεις²³⁰ που παράγουν εμπορεύονται ή χρησιμοποιούν εγκαταστάσεις από κοινού. Κατ' ουσία επομένως η κοινή γεωργική πολιτική παραμερίζει τον ελεύθερο ανταγωνισμό²³¹ και στηρίζεται στον παρεμβατισμό και στον προστατευτισμό.

²²⁸ Μια βασική πολιτική που ακολουθείται σήμερα είναι αυτή του cross subsidization. Αυτή η μορφή δεν αφορά την μορφή dumping, αλλά λειτουργεί κοντά σε αυτή. Όταν μια χώρα λειτουργεί υπό το πρίσμα του cross subsidization, δεν πουλά λιγότερο από την τιμή αγοράς, απλά μειώνει τα περιθώρια κέρδους προκειμένου να μην μπορέσουν οι αντίπαλες επιχειρήσεις να δημιουργήσουν κέρδη και να επενδύσουν σε διάφορους τομείς αλλά να αναλωθούν στον τομέα που ξεκίνησαν.

²²⁹ Απόφαση της Επιτροπής 2424/88.

Η Συνθήκη δεν περιέχει για τις μεταφορές διάταξη ανάλογη μ' αυτή της γεωργίας επί δεκαετίες όμως οι μεταφορές και προπάντων οι θαλάσσιες και οι αεροπορικές μεταφορές παρέμειναν de facto εκτός του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού. Το Δικαστήριο δέχθηκε ότι η διάταξη αυτή αναφέρεται μόνο στον τίτλο περί μεταφορών²³² και δεν θίγει την εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού στις θαλάσσιες και αεροπορικές μεταφορές²³³. Τα τελευταία χρόνια έγιναν σημαντικά βήματα στον τομέα αυτό, αλλά με πολλές ομαδικές εξαιρέσεις και παρεκκλίσεις που ανάγονται κυρίως στις ιδιοτυπίες των τομέων αυτών της οικονομίας.

²³⁰ Άρθρο 42 παρ. 1 συνθΕΚ.

²³¹ ΔΕΚ 138/79, Roquette, Συλλ. 1980, 3333. 139/79, Maizena, Συλλ.1980, 3393.

²³² Άρθρο 74-84.

²³³ Άρθρα 85-94.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Π. Ι. Κανελλόπουλος, «Εισαγωγή στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας», εκδόσεις Σάκκουλα, Κομοτηνή 1993, σελ. 68.
2. Α. Ι. Τάχος, «Διοικητικό Οικονομικό Δίκαιο», 7^η έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1992, σελ. 78.
3. Π. Ι. Κανελλόπουλος, ό.π., σελ. 174-180 και 192-196.
4. Κοτσίρης Ε. Λάμπρος, «Εμπορικό Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης», εκδόσεις Σάκκουλα, Κομοτηνή 2001. σελ15-30.
5. Γεώργιος Σπ. Καρύδης, «Ευρωπαϊκό Δίκαιο Επιχειρήσεων και Ανταγωνισμού», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 2001, σελ. 255-258.
6. Π. Ι. Κανελλόπουλος, ό.π., σελ. 162-174.
7. Κ. Ι. Βούτση, «Γενικόν Εμπορικόν Δίκαιον», 3^η έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1989, σελ. 147.
8. Π. Ι. Κανελλόπουλος, ό.π., σελ. 80-135.
9. Κοτσίρης ό.π. σελ. 35-40
10. Κ. Ι. Βούτσης, ό.π., σελ. 147-151.
11. Π. Ι. Κανελλόπουλος, ό.π., σελ. 136-141.
12. Κ. Ι. Βούτση, ό.π., σελ. 148.
13. Π. Δ. Δαγτόγλου, «Η Ελεύθερη Κυκλοφορία Εμπορευμάτων στο Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο», έκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1996, σελ. 3-51.
14. Κ. Ι. Βούτσης, ό.π., σελ. 15.
15. Γ. Σ. Καρύδης, ό.π., σελ. 23-26.
16. Κοτσίρης ό.π. σελ.55-63
17. Αριστέα Σινανιώτη, «Εμπορικό Δίκαιο», τόμος 1, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 2000, σελ. 288-289.
18. Γ. Σ. Καρύδης, ό.π., σελ. 34-44, 46-48,
19. Π. Δ. Δαγτόγλου, ό.π., σελ. 53-111, 124-128 και 130-141.
20. Π. Δ. Δαγτόγλου, «Η Ελευθερία Ανταγωνισμού στο Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1996, σελ. 11-22, 23-52.

21. Α. Σιανανιώτη, ό.π, σελ. 204-231, 294-295 και 300-301.
22. Γ. Σ. Καρύδης, ό.π., σελ 189-93.
23. Π. Δ. Δαγτόγλου, ό. π. σελ. 54-68.
24. Π. Δ. Δαγτόγλου, «Η Ελευθερία Κυκλοφορίας Προσώπων, Υπηρεσιών & Κεφαλαίων στο Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1996, σελ.105-118.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΔΟΜΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

1. Εισαγωγή

Ένα πολύ βασικό κομμάτι για την διαμόρφωση μιας κοινής εμπορικής πολιτικής, όχι μόνο στον ευρωπαϊκό χώρο αλλά και στον παγκόσμιο, αποτελεί η διαμόρφωση ενός κοινού αποδεκτού κλίματος για όλα τα κράτη παγκοσμίως. Καθοριστικό ρόλο εδώ, παρουσιάζουν οι μορφές των συμβάσεων μεταξύ των κρατών μελών, όπου τελικώς καθορίζουν και την γενικότερη στάση και σχέση τους, οι βασικές αρχές της διεθνούς εμπορικής πολιτικής, που ρυθμίζονται από τα όργανα και τέλος οι σχέσεις των κρατών που σηματοδοτούνται από τα παραπάνω . Οι συμβάσεις και τα όργανα που εξετάζονται παρακάτω, έχουν καθαρά οικονομικό περιεχόμενο και ρυθμίζουν τις αμοιβαίες οικονομικές σχέσεις μεταξύ των κρατών.

2. Όργανα της Διεθνούς Πολιτικής

2.1 GATT

Μια από τις πιο γνωστές συμφωνίες που έχουν επηρεάσει την διεθνή εμπορική πολιτική, αποτελεί η Γενική Συμφωνία Δασμών & Εμπορίου, γνωστή ως GATT, η οποία ολοκληρώθηκε στις 15 Δεκεμβρίου 1993 στην Γενεύη με επιτυχία από τις 117 συμμετέχουσες χώρες. Η συμφωνία αυτή, θεμελιώνεται μετά τον 2^ο Παγκόσμιο πόλεμο και ύστερα από μακροχρόνιες διαπραγματεύσεις των χωρών. Σκοπός του συστήματος της GATT, ήταν η οικοδόμηση ενός σφαιρικού συστήματος τάξεως και πειθαρχίας στη διεθνή

οικονομία που θα συνέβαλε στην αύξηση του παγκόσμιου εμπορίου. Οι πρώτες διασκέψεις που είχαν γίνει στον χώρο, είναι η διάσκεψη του Bretton Woods και της Αβάνας. Η διάσκεψη του Bretton Woods κατέληξε στην ίδρυση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (International Monetary Fund) και της Διεθνούς Τράπεζας Ανασυγκροτήσεως και Αναπτύξεως (International Bank for Reconstruction and Development) καθώς και στην διατύπωση των αρχών του διεθνούς νομισματικού ισοτιμιών όπου και επέζησε μέχρι το 1971.

Η διάσκεψη της Αβάνας δεν είχε τόσο μεγάλη επιτυχία. Η διάσκεψη αυτή οδήγησε στην υπογραφή του Χάρτη της Αβάνας, ο οποίος άπτεται επί συνολικών θεμάτων του διεθνούς εμπορίου. Πιο συγκεκριμένα, προέβλεπε την παροχή βοήθειας προς τις αναπτυσσόμενες χώρες για την ενίσχυση των αναπτυξιακών τους προσπαθειών, περιείχε διατάξεις προς την απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου, απαγόρευε τις περιοριστικές μεθόδους και αναγνώριζε την ανάγκη σύναψης ειδικών συμφωνιών για τις πρώτες ύλες. Τέλος, αναφέρεται και στην ανάγκη ίδρυσης του Διεθνούς Οργανισμού Εμπορίου (ΔΟΕ, International Trade Organization) έργο της οποίας θα ήταν η εποπτεία επί των εξελίξεων στο διεθνές εμπόριο.

Ουσιαστικά ο χάρτης της Αβάνας δεν ίσχυσε ποτέ, επειδή η κυβέρνηση των ΗΠΑ ήταν αντίθετη στο όλο περιεχόμενο της και το σκοπό της. Φοβόντουσαν δηλαδή το πιθανό αποτέλεσμα της διάσκεψης της Αβάνας που θα ήταν η ίδρυση ενός οργανισμού όπου θα ήταν σε θέση να περιορίζει τους αμερικανικούς χειρισμούς και πιθανόν να έθετε προσκόμματα στην άσκηση της αμερικανικής εμπορικής πολιτικής.

Ωστόσο η ανάγκη που δημιουργήθηκε στην μεταπολεμική οικονομία λόγω της μη επικύρωσης του Χάρτη της Αβάνας, έπρεπε να καλυφθεί ώστε να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα του διεθνούς εμπορίου. Η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (General Agreement on Tariffs and Trade, GATT) που είχε συνομολογηθεί παράλληλα με τον Χάρτη της Αβάνας, ήταν ο πλέον κατάλληλος που θα μπορούσε να θέσει σε ισχύ ο ΔΟΕ ώστε να συμβάλλει στην αντιμετώπιση των προσωρινών προβλημάτων.

2.1.1. GATT Στόχοι & Φιλοσοφία

Η GATT αποτελεί το «σύνταγμα» του διεθνούς εμπορίου. Ουσιαστικά αποτελεί μία τριαδική δομή- GATT, Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και Όμιλος Διεθνούς Τραπεζής. Το συνολικό σύστημα της GATT στηρίχθηκε εξ αρχής στην προοπτική ελευθερίας του εμπορίου και στον περιορισμό του έντονα παρεμβατικού ρόλου του κράτους. Έτσι, η GATT δεσμεύεται πάνω σε θέματα που αφορούν την κρατική εμπορική πολιτική ώστε να περιορίσει τον μονοπωλιακό ρόλο του κράτους.

Φαίνεται λοιπόν, ότι ο ρόλος της GATT είναι ιστορικά προσδιορισμένος. Δεν αγνοεί τις ανάγκες του σύγχρονου κράτους, ούτε είναι δογματικά προσηλωμένη στην ελεύθερη αγορά. Αναγνωρίζει όμως, την πρωταρχική ανάγκη του κράτους για την εσωτερική και εξωτερική σταθερότητα και την ανάγκη παρεμβάσεως του στην παραγωγική διαδικασία. Γ' αυτό το λόγο, προβλέπονται μέτρα και διαδικασίες για την διευκόλυνση της διαρθρωτικής

προσαρμογής της εθνικής οικονομίας στην παγκόσμια αγορά και την μείωση του συνεπαγόμενου κοινωνικού, επιχειρηματικού και οικονομικού κόστους.

2.1.2. Πηγές Δικαίου της GATT

Πέρα από την αρχική συμφωνία που ολοκληρώθηκε το 1993, απαιτείται και η έκδοση παράλληλων αποφάσεων και η σύναψη νέων συμφωνιών προς αντιμετώπιση των προβλημάτων που παρουσιάζονται. Αυτό, έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργείται ένα σύνθετο και δυναμικό υπό διαρκή εξέλιξη νομικό σύστημα. Το σύστημα αυτό, το οποίο αποτελείται από την αρχική, από τις επιγενόμενες συμφωνίες καθώς και από τις ειδικές συμφωνίες μεταξύ των κρατών μελών καθώς και από τις αποφάσεις ή και τις συστάσεις των οργάνων και των διαδικασιών επιλύσεως των διαφορών. Με αυτό τον τρόπο επιγενάται το πολυμερές σύστημα της GATT (GATT/MTN-System)²³⁴.

Στη GATT γίνεται, όπως και σε κάθε διεθνή οργανισμό, η διάκριση μεταξύ πρωτογενούς και παραγωγικού δικαίου. Πρωτογενές, είναι το δίκαιο που απορρέει από την ιδρυτική συνθήκη και από μεταγενέστερες αναθεωρήσεις της καθώς και από ειδικές συμφωνίες που συνάπτουν τα συμβαλλόμενα μέρη. Κυριότερες πηγές πρωτογενούς δικαίου της GATT είναι *η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου, τα τροποποιητικά και πρόσθετα πρωτόκολλα και οι κατάλογοι δασμολογικών παραχωρήσεων και οι συμφωνίες του Γύρου του Τόκιο*. Ο Γύρος του Τόκιο αναφέρεται σε συμφωνίες που συνήφθησαν μεταξύ ορισμένων μόνο συμβαλλομένων μερών και αποτελούν ιδιαίτερες έννομες

²³⁴ Jackson , strengthening the International Legal Framework of the GATT-MTN System: Reform Proposals for the New GATT Round.

τάξεις που δεσμεύουν μόνο όσους έχουν αποδεχθεί τους κανόνες τους. Παραγωγικό δίκαιο της GATT αποτελούν οι επιγενόμενες συμφωνίες των κρατών.

2.1.3. Νομική Προσωπικότητα της GATT

Η σημερινή μορφή της GATT έχει αναπτυχθεί κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να αποβλέπει στην ανάπτυξη της συνεργασίας μεταξύ των κρατών, μέσω διαδικασιών που διασφαλίζουν την ενιαία άσκηση της δραστηριότητας τους κατά την επιδίωξη των κοινών στόχων. Έτσι, η GATT παρουσιάζει όλα τα εννοιολογικά στοιχεία του διεθνούς οργανισμού, εφόσον έχει σταθερό χαρακτήρα και δική της βούληση που εκδηλώνονται μέσω ενός συνόλου οργάνων. Η διαμόρφωση του διοικητικού και οργανωτικού πλαισίου της GATT έγινε σταδιακά μέσα από ένα εθνικό πλαίσιο, αποτελεί δηλαδή διαδικασία μετεξελίξεως. Μ' αυτά τα κριτήρια θα πρέπει να γίνει η διάκριση μεταξύ της GATT ως πολυμερούς συνθήκης και της GATT ως διεθνούς οργανισμού. Πέρα όμως από την θεωρητική σημασία δεν υπάρχει καμία ουσιαστική πρακτική σημασία. Ως διεθνής οργανισμός ασκεί τις εξής λειτουργίες:

- Συμβάλει στην διαφάνεια του διεθνούς εμπορικού συστήματος, μέσω πληροφοριών που λαμβάνει από την δασμολογική δέσμευση και την εμπορική πολιτική των κρατών
- Λειτουργεί ως forum μεταξύ των συμβαλλομένων μερών αφενός, επί ζητημάτων που ανάγονται στην εφαρμογή της Γενικής Συμφωνίας και αφετέρου, επί της αναθεωρήσεως του διεθνούς εμπορικού καθεστώτος.

- Δίνει την δυνατότητα στα συμβαλλόμενα μέρη να διαβουλεύονται επί οποιαδήποτε ζητήματος και να ασκούν επιρροή, είτε στις μεταξύ τους εμπορικές σχέσεις, είτε στις διεθνείς εμπορικές εξελίξεις.
- Ασκεί πολυμερή εμπορική εποπτεία, η οποία έχει ξεκινήσει από το 1989.

2.1.4. Καταστατικές Αρχές της GATT

2.1.4.1. Η Αρχή της μη Διάκρισης

Σύμφωνα με αυτή την αρχή και με βάση τους διεθνούς κανόνες, διασφαλίζονται τα ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις και αποτρέπονται οι διμερείς διακανονισμοί των εμπορικών σχέσεων και η παροχή επιλεκτικών προνομίων²³⁵. Η εξωτερική διάσταση αυτής της αρχής, επιβάλλει την ίση μεταχείριση των προϊόντων όλων των συμβαλλομένων μερών ως προς τους δασμούς και τις επιβαρύνσεις κατά την εισαγωγή και εξαγωγή, ενώ η εσωτερική διάσταση, εκφράζεται από την αρχή της εθνικής μεταχείρισης, που καθιερώνει την απαγόρευση διακρίσεων μεταξύ αλλοδαπών και εγχώριων προϊόντων στις βασικές και ευρύτερες περιοχές της φορολογίας και των διοικητικών κανονισμών. Επίσης, προβλέπεται η απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου από τους περιορισμούς των διμερών συμβάσεων και η εφαρμογή της Αρχής του Πλέον Ευνοούμενου Κράτους (MFN, Most Favored Nation) σε όλες τις χώρες που υπογράφουν τη Συμφωνία GATT²³⁶.

²³⁵ Art. XXIV GATT.

²³⁶ Art XIX Σύμφωνα με αυτό το άρθρο προστατεύονται τα οι ευαίσθητοι τομείς από τον ξένο ανταγωνισμό. Αυτό είναι εφαρμοστέο στους τομείς στις πολυίνες, άνθρακα και χαλκό που αφορά την ΕΕ, την αυτοκινητοβιομηχανία και τα δέρματα.

2.1.4.2. Η Απαγόρευση των Ποσοτικών Περιορισμών & η Δασμολογική

Πολιτική.

Σύμφωνα με αυτή την αρχή, η GATT προσπαθεί να αποτρέψει την προσφυγή σε ποσοτικούς περιορισμούς και σε ποσοστώσεις ως μέτρα άσκησης της εμπορικής πολιτικής. Σκοπός της παραμένει, η προοδευτική κατάργηση των δασμών.

2.1.4.3. Η Απαγόρευση Αθέμιτων Πρακτικών.

Η GATT καταδικάζει την πρακτική κατά την οποία προϊόντα εισάγονται στην αγορά μιας χώρας σε τεχνητά χαμηλές τιμές (dumping) όταν αυτό προκαλεί ουσιαστική ζημιά σε ένα οικονομικό κλάδο της εισαγάγουσας χώρας. Προβλέπεται επομένως, η δυνατότητα χρησιμοποίησης κανόνων προσδιορισμού της τεχνητά χαμηλής τιμής και επιτρέπει στο κράτος, η οικονομία του οποίου υφίσταται τη βλάβη, να επιβάλει αντισταθμιστικά τέλη (anti-dumping duty). Η διάταξη οριστικοποιήθηκε με τον κώδικα Antidumping στο πλαίσιο του Γύρου του Τόκιο.

Το άρθρο της GATT προβλέπει, όσον αφορά τις κρατικές επιδοτήσεις της εθνικής βιομηχανίας, τη δυνατότητα από τα άλλα κράτη που δεν έχουν αυτό το όφελος, να επιβάλουν μία αντισταθμιστική εισφορά στα προϊόντα του κράτους στο οποίο χορηγείται η επιδότηση. Αυτή είναι γνωστή ως «αγώγιμη

επιδότηση» (actionable subsidy). Η διάταξη αυτή εφαρμόστηκε με τον Κώδικα Επιδοτήσεων στο πλαίσιο του Γύρου της Ουρουγουάης.

2.1.4.4. Η Αρχή της Αμοιβαιότητας.

Στις διεθνείς εμπορικές σχέσεις διακρίνουμε μεταξύ ειδικής ή πολυμερούς αμοιβαιότητας. Η ειδική αμοιβαιότητα, αφορά την ισορροπία παροχής και αντιπαροχής στο πλαίσιο της μεμονωμένης συναλλαγής (tit for tat) ενώ η πολυμερής αμοιβαιότητα, δεν ενδιαφέρεται για την ισορροπία πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων σε μια συγκεκριμένη σχέση, αλλά για το συνολικό αποτέλεσμα που πρέπει να ικανοποιεί όλα τα μέρη του δεδομένου συνόλου.

Για να καταστεί δυνατή η πολυμερής αμοιβαιότητα, απαιτείται ένα σύστημα κανόνων που να διασφαλίζει τα εκατέρωθεν συμφέροντα και διαδικασίες επιλύσεως των διαφορών, ώστε να αποφεύγεται η προσφυγή σε διμερείς μεθόδους²³⁷. Η σύγχρονη αντίληψη τείνει να περιορίσει το πεδίο εφαρμογής της αρχής της αμοιβαιότητας, όπου μέσω του νομοθετικού έργου των διεθνών οργανισμών, έχει αναπτυχθεί ένα περιεκτικό σύστημα κανόνων που περιγράφει με σαφήνεια τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των κρατών και παρέχει το κατάλληλο πλαίσιο προς άμβλυνση των μεταξύ τους διαφορών.

Θα πρέπει δε να τονιστεί, όσον αφορά την αμοιβαιότητα στις σχέσεις μεταξύ των χωρών, ότι η GATT δεν ενδιαφέρεται για την εξασφάλιση εμπορικών πλεονεκτημάτων ή την ανταπόδοση των παραχωρήσεων στο σύνολο των

²³⁷ Whitman, 1977, σελ. 28.

οικονομικών κλάδων, αλλά σε μία ευρεία κατηγορία προϊόντων, ώστε να ικανοποιούνται τα συμφέροντα των συμβαλλομένων μερών και να επιτρέπεται η επίτευξη ισορροπίας σε ένα γενικότερο πλαίσιο.

2.1.4.5. GATT & Κρατικός Παρεμβατισμός

Οι αρχές της GATT δεν είναι δυνατόν να εφαρμοστούν αυστηρά, αλλά απαιτούν ευκαμψία για να επιτρέψουν στα συμβαλλόμενα μέρη να ανταποκριθούν σε έκτατες ανάγκες προσαρμογής της οικονομίας τους ή σε συγκυριακές μεταβολές των διεθνών οικονομικών συνθηκών. Η ευκαμψία αυτή επιτυγχάνεται, με την δυνατότητα επίκλησης «ρήτρας διαφυγής» (escape clause) εκ μέρους των κρατών που αντιμετωπίζουν προβλήματα στο εξωτερικό τους εμπόριο ή την οικονομική τους πολιτική. Οι ρήτρες διαφυγής, είναι εξαιρετικοί συμβατικοί κανόνες που σε περιπτώσεις αναταραχής ή κρίσεως επιτρέπουν παρεκβάσεις από τους συμβατικούς κανόνες, με στόχο την εξασφάλιση σημαντικών κρατικών συμφερόντων. Μέσω της ρήτρας διαφυγής επιτυγχάνεται αναστολή της εφαρμογής των κανόνων της GATT μετά από τήρηση διαδικασίας διαβουλεύσεων.

Παρόλα αυτά, οι ρήτρες διαφυγής έχουν σαν αποτέλεσμα τη διάβρωση του καθεστώτος της GATT και την ενίσχυση της κρατικής κυριαρχίας. Είναι όμως αμφίβολο αν με τον τρόπο αυτό μπορεί η GATT να λειτουργήσει ως αποτελεσματικό θεσμικό πλαίσιο του διεθνούς εμπορίου, κάτι που θα διαπιστωθεί με το χρόνο.

2.1.5. Γύροι Διαπραγματεύσεων

Για την πραγμάτωση των σκοπών της GATT οργανώθηκαν διασκέψεις, που ονομάστηκαν Γύροι, οι οποίοι συνδέονται με το όνομα μιας προσωπικότητας, μίας πόλης ή μιας χώρας. Οι κυριότεροι Γύροι πραγματοποιήθηκαν μετά τον β' Παγκόσμιο Πόλεμο και οι οποίοι οδήγησαν σε μια εκπληκτική μείωση των δασμολογικών εμποδίων και σε εξίσου εντυπωσιακή άνοδο του παγκόσμιου εμπορίου. Οι πιο βασικοί Γύροι παρατίθενται παρακάτω

2.1.5.1. Γύρος Ντίλον (Dillon)

Πραγματοποιήθηκε το 1960-1962. Το έναυσμα δόθηκε από το γεγονός ότι η φιλελευθεροποίηση του εμπορίου βρέθηκε σε άμυνα στις αρχές της δεκαετίας του 1950 με την ίδρυση της Ευρωπαϊκή Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ). Ο Γύρος του Ντίλον, εγκαινιάστηκε από τις ΗΠΑ για να αντιμετωπιστεί η απειλή των εξωτερικών δασμών της ΕΟΚ και οι παραγωγικές επιδοτήσεις της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ). Ωστόσο η τομεακή ή κατά ζήτημα προσέγγιση αυτών των διαπραγματεύσεων δεν έδωσε παρά πενιχρά αποτελέσματα. Όταν οι μειώσεις των δασμών στις αρχές της δεκαετίας του '60 άρχισαν να πλήττουν βασικούς βιομηχανικούς τομείς και συμφέροντα ισχυρών ομάδων, έγινε φανερό ότι απαιτείται μια νέα προσέγγιση για την μείωση των δασμών²³⁸.

²³⁸ Scammell, 1983. Σελ.172

2.1.5.2. Γύρος του Κένεντυ (Kennedy)

Ο Γύρος του Κένεντυ (1964-67) απέβλεπε στην άρση των εμποδίων στο διεθνές εμπόριο. Ως αποτέλεσμα είχε: α) την μείωση των δασμών ανάλογα με το είδος των προϊόντων, η οποία αφορούσε 60.000 προϊόντα και κατέληγε σε μια γενική μείωση των δασμών κατά 35%, β) την διευκόλυνση των εξαγωγών κυρίως των γεωργικών προϊόντων, γ) την κατάργηση των περιορισμών στις εξαγωγές, δ) την θέσπιση Κώδικα Δασμών αντι- ντάμπινγκ και ε) προβλεπόταν η δυνατότητα προσφοράς βοήθειας σε τρόφιμα στις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες.

Ο Γύρος του Κένεντυ όμως απέτυχε σε τρεις πλευρές. Δεν ασχολήθηκε με το διογκούμενο πρόβλημα των μη δασμολογικών εμποδίων στο διεθνές εμπόριο, με τα ειδικά προβλήματα των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών και με τα προβλήματα του εμπορίου αγροτικών προϊόντων.

2.1.5.3. Γύρος του Τόκιο (Tokyo)

Στην συνέχεια οργανώθηκε ο Γύρος του Τόκιο (1973-79). Πρωταρχικός σκοπός του ήταν η σταθεροποίηση των εμπορικών σχέσεων μεταξύ των αναπτυγμένων χωρών του ΟΟΣΑ, μέσα από ένα σύστημα ελευθεροποίησης του διεθνούς εμπορίου. Αυτό σήμαινε, αναδιατύπωση της πρόβλεψης προστασίας εγχώριων βιομηχανιών, δημιουργία νέων κωδικών καλής συμπεριφοράς για τις εξαγωγικές επιδοτήσεις, ρύθμιση των αντισταθμιστικών

δασμών και των δημόσιων προμηθειών και κατάργηση ή μείωση των δασμολογικών εμποδίων. Προσπάθησε επίσης να επεκτείνει τους κανόνες του εμπορίου σε νέες περιοχές που αφορούσαν τα πρότυπα ασφαλείας και υγείας. Γενικά, επιδίωξη του ήταν να καταστήσει πιο διάφανες και προσιτές στην διεθνή έρευνα, τις εθνικές πρακτικές εκείνες που συνδέονται με αυτό που ονομάζεται νέος Προστατευτισμός.

Ο Γύρος των διαπραγματεύσεων ασχολήθηκε επίσης με έναν κατάλογο αμερικανικών διαμαρτυριών εναντίον των κυριότερων εμπορικών εταιρών τους. Οι ΗΠΑ από την μεριά τους θέλησαν να επιβεβαιωθεί ρητά η δέσμευση όλων σε ένα σύστημα ισότιμων πολυμερών εμπορικών ανταλλαγών ώστε να κωδικοποιηθούν οι διεθνείς κανόνες που περιορίζουν τις εγχώριες πολιτικές και να εξαλειφθεί κάθε μέτρο διακριτικής μεταχείρισης εναντίον των αμερικανικών εξαγωγών από την Κοινή Ευρωπαϊκή Αγορά και την Ιαπωνία.

Στον Γύρο του Τόκιο, από την άλλη πλευρά, οι δυτικοευρωπαίοι διεκδίκησαν το δικαίωμα να εφαρμόζουν περιορισμούς επιλεκτικά στις εξαγωγές ορισμένων χωρών, ιδίως της Ιαπωνίας και σε μικρότερο βαθμό των χωρών που άρχισαν πρόσφατα την εκβιομηχάνιση τους, μια τροποποίηση που αν γινόταν δεκτή θα συνεπαγόταν μάλλον την παραβίαση της αρχής της μη διακριτικής μεταχείρισης.

Ουσιαστικά ο Γύρος του Τόκιο ήταν η πρώτη συστηματική προσπάθεια στην περιοχή του εμπορίου, για να διευθετήσει την αναπτυσσόμενη σύγκρουση ανάμεσα στην αυξανόμενη αλληλεξάρτηση μεταξύ εθνικών οικονομιών και την αύξουσα τάση των κυβερνήσεων να παρεμβαίνουν στις οικονομίες τους για

να προάγουν τους οικονομικούς σκοπούς τους και την ευημερία των κοινωσιών τους²³⁹.

2.1.5.4. Γύρος της Ουρουγουάης

Κατά τον Γύρο συζητήσεων του Τόκιο πολλά ζητήματα έμειναν άθικτα τα οποία έκτοτε γίνονταν σοβαρότερα στις διεθνείς οικονομικές σχέσεις. Μερικά από αυτά τα θέματα αφορούσαν την γεωργία²⁴⁰, τον διευρυνόμενο παγκόσμιο ρόλο των υπηρεσιών, ιδίως πάνω σε θέματα χρηματοδότησης και τηλεπικοινωνίας, και τις βιομηχανίες υψηλής τεχνολογίας²⁴¹. Οι τρεις αυτές περιοχές ήταν, και είναι ακόμη, ευαίσθητες σε θέματα πολιτικής και για αυτό μπορεί να μην ήταν εύκολο να εναρμονιστούν με τις αρχές της GATT, καθώς η γεωργία προστατευόταν από τις εθνικές κυβερνήσεις και οι υπηρεσίες και οι βιομηχανίες υψηλής τεχνολογίας συνδέονταν στενά με τις άμεσες ξένες επενδύσεις, τις οποίες όμως πραγματοποιούσαν οι πολυεθνικές εταιρίες και οι οποίες βρίσκονταν έξω από τα πλαίσια της Γενικής Συμφωνίας.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι οι πιέσεις που δεχόταν η GATT ως παγκόσμιος οργανισμός, από τις διεθνείς οικονομικές σχέσεις, ήταν σημαντικές και κυρίως πάνω σε θέματα υπηρεσιών αφού ήδη το 1986 οι υπηρεσίες αποτελούσαν το ¼ των δύο τρισεκατομμυρίων δολαρίων που ήταν η ετήσια αξία του παγκόσμιου εμπορίου²⁴² και αυτό φανέρωνε την ανάπτυξη και επομένως την συγκέντρωση προβλημάτων στον τομέα αυτό της οικονομίας.

²³⁹ Whitman 1977 σελ. 9

²⁴⁰ Gerrit Faber, 'the EC and the WTO: Different Fields to Level?' p. 98.

²⁴¹ R Baldwin, 1984b, σελ. 610-612

Τελικά στις 15-20 Σεπτέμβρη 1994, συνήλθε στο θέρετρο Punta Del Este της Ουρουγουάης, διάσκεψη των συμβαλλομένων μερών της GATT σε υπουργικό επίπεδο. Οι εργασίες διεξήχθησαν όμως σε κλίμα πλήρους αβεβαιότητας και αμφισβητήσεως και προς στιγμή διαφαινόταν και ο κίνδυνος αποτυχίας των διαπραγματεύσεων. Υπό την πίεση των γεγονότων, επετεύχθη συμφωνία ενός συμβιβαστικού κειμένου ελβετοκολομβιανής εμπνεύσεως σύμφωνα με την οποία οι διαπραγματεύσεις θα διεξήγοντο από χωριστές ομάδες και σε διαφορετικά επίπεδα, διαφορετικά για το εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών. Οι ΗΠΑ συνεπικουρούμενες από την Ιαπωνία και τις χώρες της λεκάνης του Ειρηνικού ήταν οι μεγαλύτεροι υποστηρικτές της λύσης αυτής, ενώ αντίθετες ήταν οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι μεγαλύτερες από τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες²⁴³. Με αυτή την τροπή των πραγμάτων, κατέστη δυνατή η έναρξη ενός νέου Γύρου διαπραγματεύσεων που ονομάστηκε Γύρος της Ουρουγουάης. Η πορεία των διαπραγματεύσεων ήταν αργή, καθώς κάθε πλευρά αντετίθετο στις επιμέρους συμφωνίες διότι υποστήριζε τα δικά της συμφέροντα και δεν ήταν διατεθειμένη να αποκλίνει από τις αρχικές της θέσεις. Η ενδιάμεση Υπουργική Συνδιάσκεψη του Montreal που αναμένετο ότι θα κατέληγε σε συμφωνία επιμέρους θεμάτων, κατέληξε σε αποτυχία. Το ίδιο συνέβη και με τις διασκέψεις της Γενεύης(1989) και του Heyzel-Βρυξελλών (1990). Τελικά όμως, επετεύχθη συμφωνία για την επίλυση των διαφορών κυρίως μεταξύ των ΗΠΑ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης²⁴⁴.

Ειδικές συμφωνίες γίνανε πάνω σε θέματα εμπορικής ναυτιλίας, αγροτικών προϊόντων, κλωστοϋφαντουργίας και οπτικοακουστικής παραγωγής τα οποία μερικώς αναλύονται παρακάτω.

²⁴² The New York Times, 21 Σεπτεμβρίου 1986, σελ. 1

²⁴³ IMF Survey, 30 Σεπτεμβρίου 1986, σελ. 299

Συγκεκριμένα, πάνω σε θέματα *εμπορικής ναυτιλίας*, αποφασίστηκε ότι η απελευθέρωση της θα επέλθει σταδιακά και ύστερα από προτάσεις των κρατών²⁴⁵. Ο προστατευτισμός της ναυτιλίας όπως τον επιθυμούσαν οι ΗΠΑ δεν κατάφερε να επιτευχθεί).

Όσον αφορά τα *αγροτικά προϊόντα*, προβλέπεται το άνοιγμα των κοινοτικών συνόρων σε προϊόντα από τρίτες χώρες. Αυτά θα εισάγονται σε χαμηλότερες τιμές, καθώς αποφασίστηκε περικοπή των ενισχύσεων κατά 20% των εξαγωγών των παραγωγών. Υπολογίζεται ότι αυτό με την σειρά του θα δημιουργήσει τεράστιο οικονομικό και κοινωνικό πρόβλημα²⁴⁶ στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Στον τομέα της κλωστοϋφαντουργίας προβλέπεται θέσπιση δεκαετούς μεταβατικής περιόδου προσαρμογής των επιχειρήσεων και θέσπιση συγκεκριμένων ρυθμών απελευθέρωσης του τομέα σε τρία στάδια. Επίσης προβλέπεται καθιέρωση μέτρων για αύξηση της πειθαρχίας στους κανόνες της GATT, θέσπιση ειδικής ρήτρας διασφάλισης και επιβολή ειδικών κυρώσεων.

Στην οπτικοακουστική παραγωγή δεν καταργούνται εντελώς τα προστατευτικά μέτρα όπως επιδίωκε η αμερικανική πλευρά. Η Ευρωπαϊκή Ένωση κατάφερε τη διατήρηση του δικαιώματος των προστατευτικών μέτρων και τη διατήρηση των εθνικών επιδοτήσεων στον τομέα αυτό, καθώς για τις

²⁴⁴ Συμφωνία Blair House, 20 Νοεμβρίου 1992

²⁴⁵ Γενικά, ακολουθήθηκε μια πολιτική που χαρακτήριζε κυρίως τις θέσεις και τα συμφέροντα της Ελλάδος (η χώρα μας κατέχει το 47% της συνολικής κοινοτικής ναυτιλίας, κατέχοντας πρώτη θέση και με μεγάλη διαφορά από τις άλλες χώρες της Ευρώπης. Γιάννος Κρανιδιώτης « εφόσον δεν μπορούσαμε να απελευθερώσουμε τελείως την ναυτιλία προτιμούμε να μην υπάρξει καμία συμφωνία σ' αυτόν τον τομέα διότι οι συμφωνίες περιέχουν συμφωνίες που εμείς δεν αποδεχόμαστε».

²⁴⁶ Βλ. και Jaime de Melo & Arvind Panagariya, 'New Dimensions in Regional Integration' Alan Winters 'The European Community: a Case of Successful Integration', σελ.216.

κοινοτικές χώρες ο τομέας αυτός παρουσιάζει μια ιδιαιτερότητα γιατί τα προϊόντα αυτά δεν θεωρούνται οικονομικά, αλλά κυρίως καλλιτεχνικά, πολιτιστικά και πνευματικά.

Αξίζει να σημειωθεί επιπλέον ότι μέσω του κύκλου της Ουρουγουάης τονώθηκε η ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου, η αντιμετώπιση προβλημάτων που προέκυπταν από της εισβολή της τεχνολογίας, η επέκταση των διεθνών εμπορικών κανόνων, η μείωση των δασμολογικών περιορισμών σε θέματα υπηρεσιών των μεταφορών και των τηλεπικοινωνιών, δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και επενδυτικών μέτρων. Κύριο εμπόδιο για την ολοκλήρωση του κύκλου των διαπραγματεύσεων ήταν οι διαφωνίες των ΗΠΑ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της γεωργίας. Με την ολοκλήρωση αυτού του κύκλου διαπραγματεύσεων διαφαινόταν ότι το συνολικό κέρδος που θα επέφερε στην παγκόσμια οικονομία η Συμφωνία αυτή θα ανήρχετο περί τα 200 δις \$ το χρόνο. Με το κλείσιμο του Γύρου αυτού, η GATT μετεξελίσσεται σε Οργανισμό Παγκόσμιου Εμπορίου (WTO), με ευρύτερες αρμοδιότητες.

2.2. Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου- ΠΟΕ, World Trade Organization - WTO

Τον Ιούλιο του 1990 η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο Καναδάς προχώρησαν στην σύναψη συμφωνίας για την ίδρυση ενός οργανισμού εμπορίου προκειμένου να διασφαλίσουν τις θέσεις της GATT. Η συμφωνία αυτή ήταν αρχικά πρόταση

του διεθνολόγου, πάνω σε θέματα εμπορίου, καθηγητού John H. Jackson²⁴⁷.

Ο οργανισμός αυτός είχε ως στόχο:

- Την υλοποίηση των αποφάσεων του Γύρου της Ουρουγουάης.
- Την ενσωμάτωση νέων θεμάτων στις διαπραγματεύσεις που θα αφορούν υπηρεσίες, πνευματική και βιομηχανική ιδιοκτησία.
- Την αναδιατύπωση ορισμένων άρθρων της GATT και των Κωδίκων του Γύρου του Τόκιο.
- Την οριστικοποίηση της GATT.
- Την ίδρυση διαρκούς και σταθερού θεσμικού και οργανωτικού πλαισίου για να συμβάλει στη διαμόρφωση της διεθνούς οικονομικής πολιτικής ώστε να είναι ισότιμη με το διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Διεθνή Τράπεζα.

Με την πρόταση αυτή για την ίδρυση ενός Διεθνούς Οργανισμού Εμπορίου οι ΗΠΑ όππου φοβούνταν ότι θα έχαναν την άσκηση της δικής τους εμπορικής πολιτικής και την χρήση της νομοθεσίας τους προς την επίτευξη των στόχων τους, κυρίως με άλλους εμπορικούς εταίρους και ειδικότερα με την Ιαπωνία.

Τέλος συμφωνούν όλες οι χώρες στην ίδρυση ενός διεθνούς οργανισμού ο οποίος στο εξής θα ονομάζεται Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου.

Θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι ο ΠΟΕ παύει το προσωρινό καθεστώς της GATT και η νομική ανωμαλία στην ίδρυση ενός οργανισμού που στηρίζεται στο εθιμοτυπικό δίκαιο και δημιούργησε πολλά προβλήματα για τον ορθό νομικό χαρακτηρισμό της GATT.

²⁴⁷ Jackson, Restructuring the GATT System, The Royal Institute of International Affairs, London 1990.

Επιπλέον, θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι ο ΠΟΕ δεν αποτελεί διάδοχο οργανισμό της GATT. Επειδή τα δύο κείμενα, των παραπάνω θεσμικών οργάνων, διαφέρουν ως προς το νομικό περιεχόμενο ισχύουν και τα δύο παραλλήλως. Παρόλα αυτά, το νομικό κεκτημένο της GATT ενσωματώνεται στον ΠΟΕ και μαζί με τις συμφωνίες του Γύρου της Ουρουγουάης αποτελούν ενιαίο σύνολο και ισχύει ως διεθνές δίκαιο του εμπορίου. Επομένως, ως διεθνές δίκαιο, η Τελική Πράξη υπερισχύει του εθνικού δικαίου. Τα κράτη αναλαμβάνουν ρητώς την υποχρέωση να προσαρμόσουν την εσωτερική τους νομοθεσία προς την Τελική Νομοθεσία και τα Παραρτήματα της.

2.3. UNCTAD

Ο Οργανισμός UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development) συστήθηκε το 1964 ως ένα μόνιμο υπερκυβερνητικό σώμα το οποίο έχει σαν πρωταρχικό στόχο την προώθηση και ανάπτυξη των λιγότερο αναπτυσσόμενων χωρών. Αποτελεί σώμα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και σήμερα αποτελείται από 191 μέλη κράτη όπου η έδρα του βρίσκεται στην Γενεύη της Ελβετίας.

Η προσπάθεια της UNCTAD να ασκήσει επιρροή σε θέματα διεθνούς εμπορίου, προσέκρουσε στην αντίθεση των ανεπτυγμένων κρατών και ανεκόπη. Ο ρόλος της UNCTAD είναι πλέον επικουρικός. Μελετά προβλήματα της διεθνούς οικονομίας και παρέχει συμβουλές προς τις αναπτυσσόμενες χώρες για την προώθηση της ανάπτυξης δεν έχει επιχειρησιακό ρόλο, δηλαδή

δεν ασκεί εποπτεία, ούτε αναμειγνύεται στις διαπραγματεύσεις για την αναθεώρηση του διεθνούς εμπορικού καθεστώτος.

Αναλυτικά οι ενέργειες και οι εργασίες αυτού του οργανισμού αφορούν τις τους παρακάτω θεματικούς χώρους.

- Διεθνές Εμπόριο. Προωθεί την συνεργασία και των λιγότερο αναπτυσσόμενων χωρών και στηρίζει στις εμπορικές τους διαπραγματεύσεις. Επίσης, στηρίζει και ενδυναμώνει την παροχή υπηρεσιών των αναπτυσσομένων χωρών και προωθεί την διεύρυνσή τους στον εμπορικό χώρο. Αναλύει θέματα που αφορούν τις αρχές του ανταγωνισμού και της πολιτικής και αναζητά την ενδυνάμωση της ανεξαρτησίας των χωρών μέσω των τεχνικών της διαφοροποίησης και της ανάληψης κινδύνου.
- Επενδύσεις και Τεχνολογία. Αναλύει την μορφή των ξένων επενδύσεων και την επίδρασή τους στο εν γένει περιβάλλον. Βοηθά τις χώρες να συμμορφωθούν με τις ανάγκες του διεθνούς ανταγωνισμού και των διαφόρων συμβάσεων. Επίσης, ενθαρρύνει την χρησιμοποίηση της νέας τεχνολογίας μέσω χρηματοδοτούμενων προγραμμάτων .
- Παγκοσμιοποίηση. Ερευνά την προοπτική που δημιουργείται στην παγκόσμια οικονομία, προτείνει λύσεις σε θέματα που αφορούν το εξωτερικό χρέος των αναπτυσσομένων χωρών και τέλος μελετά τις επιτυχημένες πρακτικές που έχουν χρησιμοποιηθεί για την ενδυνάμωση μιας συγκεκριμένης οικονομίας.
- Μεταφορές, Εμπόριο και Ανθρώπινο Δυναμικό. Προωθεί το εμπόριο μέσω της χρησιμοποίησης των νέων τεχνολογιών και κυρίως μέσω των πληροφοριακών συστημάτων. Δομεί την δυνατότητα εκπαίδευσης στις

αναπτυσσόμενες χώρες σε αυτούς τους νέους τομείς και αναλύει τις δυνατότητες που προέρχονται από την χρησιμοποίηση των πρακτικών του ηλεκτρονικού εμπορίου και του ηλεκτρονικού επιχειρείν.

Πέρα από τις βασικές κατευθύνσεις του Οργανισμού, που προαναφέρθηκαν, αξίζει να σημειωθεί ότι βασική πεποίθηση είναι η προώθηση της συνεργασίας του ιδιωτικού τομέα με τον δημόσιο και η άμεση συνεργασία των πολιτών σε θέματα που άπτονται της παγκοσμιοποίησης. Επίσης, προσπαθεί να δώσει το προβάδισμα σε τομείς που δεν έχουν πολιτική ή οικονομική σκοπιμότητα όπως τα πανεπιστήμια, τα ερευνητικά κέντρα και τα εθνικά κοινοβούλια προκειμένου να γίνει μια ισόρροπη ενσωμάτωση των αναπτυσσομένων χωρών στην παγκόσμια οικονομία.

Την έδρα του οργανισμού την έχει το Συμβούλιο -Conference- το οποίο και συνέρχεται κάθε τέσσερα χρόνια προκειμένου να θέσει τους στόχους και την διαμόρφωση της πολιτικής.

Ως βοηθητικό σώμα προκειμένου για γραμματειακές εργασίες καθώς και για την εποπτεία των εργασιών σε διοικητικά και θεσμικά υπεύθυνο είναι το Σώμα Εμπορίου και Ανάπτυξης -Trade and Development Board- το οποίο συνέρχεται σε τακτά χρονικά διαστήματα κάθε χρόνο στην Γενεύη. Αυτό χωρίζεται σε τρία σώματα τα οποία είναι, η επιτροπή που ασχολείται με θέματα εμπορίου και υπηρεσιών, την επιτροπή που ελέγχει θέματα σχετικά με τις επενδύσεις και την τεχνολογία και ό,τι σχετικό με χρηματοοικονομικά θέματα και τέλος η επιτροπή που σχετίζεται με θέματα σχετικά με τις επιχειρήσεις και την ανάπτυξη.

Οι πιο βασικές προγραμματισμένες διασκέψεις που έχουν διεξαχθεί κατά καιρούς είναι:

- IX διάσκεψη το 1996 που διεξήχθη στο Midrand, όπου ουσιαστικά δίνεται το προβάδισμα για μια διεθνή συνεργασία, σε θέματα που αφορούν το εμπόριο, την οικονομία, την τεχνολογία, τις επενδύσεις και την ανάπτυξη εν γένει. Επίσης υπάρχει η γενικότερη αποδοχή για συνεργασία μεταξύ ιδιωτικού και δημοσίου τομέα.
- Μια άλλη σημαντική συνδιάσκεψη είναι η III που διεξήχθη στις Βρυξέλλες το 2001 όπου στο σύνολο 193 χώρες δεσμεύτηκαν ότι θα εργαστούν για την εξάλειψη της φτώχειας στις αναπτυσσόμενες χώρες. Επίσης δεσμεύτηκαν ότι θα εργαστούν για την διαφάνεια και την δημιουργία ίσων προϋποθέσεων ανάπτυξης σε αυτές. Έγινε ένα σημαντικό βήμα για την ακύρωση των οφειλών των αναπτυσσομένων χωρών και την ενίσχυση τους με τουλάχιστον 49 ιδιωτικές επενδύσεις σε αυτές.

2.4. NAFTA

Η NAFTA δημιουργήθηκε τον Ιανουάριο του 1994. Ουσιαστικά αποτελεί μια ανεξάρτητη τελωνειακή ένωση που καλύπτει τις ΗΠΑ, τον Καναδά και το Μεξικό. Παρόλο που δίνονται από τον οργανισμό διάφορες διαστάσεις στον χώρο τον εργασιακό και του περιβάλλοντος, δεν έχει την ίδια διάσταση που έχει η Ευρωπαϊκή Ένωση, δεδομένου ότι δεν αφορά χώρες της μεταπολεμικής εποχής και επομένως δεν έχει την ίδια συναισθηματική και ουσιαστική αξία.

Η NAFTA ως οργανισμός, καλύπτει ένα μεγάλο πεδίο οικονομικής δραστηριότητας και δεν προβλέπει σε καμία περίπτωση διαστάσεις τύπου κοινωνικών και περιφερειακών πολιτικών. Οι αρχές της κατευθύνονται περισσότερο από τις αρχές της αγοράς. Πέρα όμως από αυτά, ο οργανισμός αυτός αποτελεί μια βασική καινοτομία, καθώς χρησιμοποιεί νέους μηχανισμούς για την επίλυση διαφορών που τίθενται από τις εργασιακές και περιβαλλοντολογικές διαφορές.

Η αντιμετώπιση της NAFTA απέναντι στην Ευρώπη είναι πολυδιάστατη καθώς πολύ συχνά αναζητούνται οι δυνατότητες διεύρυνσης της και οι πιθανότητες συρρίκνωσης. Οι λόγοι τέτοιων αναζητήσεων ξεκινούν από τις νέες προοπτικές που δίνονται για μια υπερατλαντική συμφωνία σε θέματα τελωνειακής διεύρυνσης. Μια τέτοια υπερατλαντική συμφωνία προβλέπεται ότι θα δημιουργήσει μια νέα διάσταση στον χώρο των συζητήσεων μεταξύ Αμερικής και Ευρώπης. Μια βασική διαφορά που υπάρχει όμως μεταξύ των δύο ενώσεων, -της NAFTA και της ΕΕ- είναι η έλλειψη οποιασδήποτε κοινωνικής, πολιτιστικής και πολιτικής ενοποίησης της πρώτης σε σχέση με την δεύτερη.

2.5. MERCOSUR

Αμέσως μετά την διαμόρφωση των ΕΚΑΧ και ΕΚΑΕ και την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας το 1957, κρίθηκε απαραίτητη η σύσταση ενός οργανισμού που θα προάσπιζε τα συμφέροντα της Λατινικής Αμερικής. Η σύσταση αυτού του οργανισμού ξεκίνησε με την Συνθήκη του Μονδεβίδεο η

οποία ήταν γνωστή ως ALALC (Latin American Free Trade Association). Σκοπό είχε να δημιουργήσει μια ζώνη ελεύθερης κυκλοφορίας των αγαθών και να δημιουργηθούν κατάλογοι, καταχωρώντας τα προϊόντα εκείνα που ήθελαν να απελευθερώσουν πρώτα από τους δασμούς σε μια χρονική 12 ετών.

Το 1980, ο οργανισμός μετονομάστηκε σε ALADI (Latin American Intergration Association). Σαν σκοπό είχε να αυξήσει τις αμφίπλευρες εμπορικές σχέσεις όλων των μερών καθώς και με τις τρίτες χώρες, ώστε τελικά να δημιουργηθεί μια ζώνη ελεύθερων συναλλαγών. Γ' αυτό το λόγο φρόντιζαν να δημιουργούνται οι κατάλληλες συνθήκες, ενισχύοντας τις εμπορικές και επιχειρηματικές συνθήκες μεταξύ των κρατών.

Κάτω από αυτό το πρίσμα η Βραζιλία και η Αργεντινή υπόγραψαν 12 εμπορικά πρωτόκολλα το 1986. Θέλοντας όμως να ενισχύσουν όλα τα παραπάνω πρωτόκολλα τελικώς υπογράφηκε η 'Συνθήκη της Ενσωμάτωσης, Συνεργασίας και της Ανάπτυξης'. Σκοπό είχε να εξομαλύνει σταδιακά τους δασμούς και να εναρμονιστούν οι επιχειρήσεις με κοινές μακρο-οικονομικές πολιτικές. Με την εξέλιξη αυτή στο περιβάλλον, στις 26 Μαρτίου του 1991, άλλα τέσσερα κράτη ενσωματώθηκαν. Τελικά, στη 1 Ιανουαρίου του 1995 συστήθηκε η MERCOSUR (Southern Common Market) έχοντας την μορφή μιας κοινής αγοράς.

Η Χιλή υπόγραψε σχετική συμφωνία ενσωμάτωσης, τον Οκτώβριο του 1996 και η Βολιβία τον Μάρτιο του 1997. Κάτω από αυτό το νέο πρίσμα, προβλέπεται η δυνατότητα να ενταχθούν και άλλα κράτη. Η δυνατότητα παράτασης που δίνεται είναι περίπου 15 χρόνια ακόμα, προκειμένου να

αναπτυχθεί η ένωση αυτή σε μια εμπορική ένωση με πνεύμα συνεργασίας και ασφάλειας. Σήμερα είναι η μεγαλύτερη εμπορική ένωση μετά την Ευρωπαϊκή και την NAFTA.

2.6 NATO

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Ασφαλείας-NATO, αποτελείται σήμερα από 19 χώρες μέλη, με τελευταίο εισερχόμενο μέλος την Ρωσία²⁴⁸. Ο ρόλος του δεν είναι εμπορικός ή οικονομικός αλλά άπτεται σε θέματα αμυντικής πολιτικής και στρατηγικής. Αυτά αφορούν κυρίως τον έλεγχο της διάδοσης των πυρηνικών, χημικών και βιολογικών όπλων, τις ειρηνευτικές αποστολές και διαχείριση τοπικών κρίσεων, την έρευνα και διάσωση στη θάλασσα και προώθηση της στρατιωτικής συνεργασίας, την διαχείριση τοπικών κρίσεων και την πολιτική άμυνα. Φαίνεται όμως ότι ρόλος του σε θέματα εξωτερικής εμπορικής πολιτικής είναι σημαντικός αφού η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν προχωρούσε σε θέματα εμπορικής συνεργασίας με την Ρωσία εάν αυτή δεν υπόγραφε σχετικό σύμφωνο για την συμμετοχή της στο Συμβούλιο Συνεργασίας του NATO, προκειμένου να διασφαλιστεί η πρώτη αμυντικά. Άλλωστε, οι βλέψεις της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για ένταξη και άλλων κρατών μελών²⁴⁹ στους κόλπους της θα γίνει με την προϋπόθεση ότι θα καταστούν μέλη του NATO το 2003, πριν δηλαδή από την διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Άλλωστε αυτό που διαφαίνεται είναι ότι με το πέρας του ψυχρού

²⁴⁸ Πανηγυρική είσοδος της Ρωσίας στο NATO στις 15 Μαΐου 2002.

²⁴⁹ Οι χώρες αυτές υπολογίζεται ότι θα είναι η Σλοβενία, η Σλοβακία, η Βουλγαρία, η Ρουμανία, η Αλβανία και η ΠΓΔΜ.

πολέμου «το NATO γερνά γίνεται στρατιωτικά πλαδάρó και η μοίρα του είναι να μετατραπεί σε Ευρωπαϊκό Πολιτικό Σώμα Ασφαλείας²⁵⁰».

3.Μορφές Διεθνούς Εμπορίου²⁵¹

3.1. Διμερείς Οικονομικές Συμβάσεις

3.1.1. Διμερείς Εμπορικές Συμβάσεις

3.1.1.1. Διμερείς Εμπορικοί Συμψηφισμοί (CLEARING)

Αυτή η μορφή σύμβασης, αφορά την σύναψη συμφωνίας μεταξύ δύο χωρών για την ρύθμιση των μεταξύ τους εμπορικών ανταλλαγών με βάση την ισοστάθμιση της αξίας τους, ώστε να αποφεύγεται η εκροή συναλλάγματος. Το σύστημα αυτό, χρησιμοποιήθηκε κυρίως μεταξύ των δύο παγκόσμιων πολέμων για την συνέχιση των εμπορικών ανταλλαγών σε περίοδο που υπήρχε συναλλαγματική έλλειψη.

Με αυτό τον τρόπο εξυπηρετούνται τόσο οι φτωχότερες χώρες, που δεν έχουν συμφωνία συναλλάγματος, όσο και οι πλουσιότερες οι οποίες κάνουν εξαγωγές σε χώρες που διαφορετικά δεν θα είχαν δυνατότητα να κάνουν εισαγωγές.

Με αυτήν την μορφή σύμβασης, ουσιαστικά γίνεται ένας νομισματικός συμψηφισμός, γιατί η ισοστάθμιση αφορά τις πληρωμές μεταξύ τους και όχι τις ποσότητες ή το είδος των εμπορευμάτων.

²⁵⁰ Guardian, 15 Μαΐου 2002.

Η σύμβαση αυτή, υπογράφεται από τα αρμόδια κυβερνητικά όργανα των δύο χωρών ή από τις Κεντρικές τους Τράπεζες. Συνήθως, έχει ετήσια διάρκεια, αλλά αν δεν καταγγελθεί από την συμβαλλόμενη χώρα ή αν δεν συμφωνηθεί η διακοπή της, η ανανέωση της γίνεται αυτόματα.

Μετά τον 2^ο παγκόσμιο πόλεμο, το σύστημα των διμερών εμπορικών συμφηφισμών ατόνησε, γιατί στην πράξη παρουσιάστηκαν προβλήματα. Το κυριότερο πρόβλημα που παρουσιάστηκε, ήταν η δυσχέρεια υπολογισμού της αξίας των υπολοίπων λογαριασμών. Λύση στο πρόβλημα δόθηκε με την σύσταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης Πληρωμών από τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης- ΟΟΣΑ- με την οποία όμως ευνοήθηκαν οι πολυμερείς συμφηφισμοί.

3.1.1.2. Διμερείς Ιδιωτικές Ανταλλαγές

Πρόκειται για συμφωνία μεταξύ επιχειρηματιών δύο χωρών να ανταλλάσσουν εμπορεύματα χωρίς καταβολή συναλλάγματος. Στη περίπτωση αυτή, δεν λειτουργεί λογαριασμός τραπεζικών συμφηφισμών και οι Κεντρικές Τράπεζες παρακολουθούν τις ιδιωτικές ανταλλαγές μόνο για συναλλαγματικούς λόγους. Για τις επιχειρήσεις που κάνουν ανταλλαγές με άλλες του εξωτερικού, υποχρεούνται να δηλώνουν την χώρα, το είδος, την ποσότητα και την αξία, τόσο των εισαγομένων όσο και των εξαγομένων εμπορευμάτων, την

²⁵¹ Βλ. Χολέβα Ιωάννη, Διεθνείς Εμπορικές Σχέσεις – Διεθνές Εμπόριο, σελ. 135-146.

προθεσμία εκτέλεσης καθώς και τις εγγυήσεις που πρέπει να δώσει ο δικαιούχος.

Ο κίνδυνος που απορρέει είναι να αποκρύψουν την εξαγωγή συναλλάγματος, είτε με υπερτίμηση της αξίας του εισαγόμενου εμπορεύματος, είτε με υποτίμηση της αξίας του εξαγόμενου.

Γενικά, το σύστημα των ιδιωτικών εμπορικών ανταλλαγών δεν έχει πάρει μεγάλη έκταση και μερικώς έχει ατονήσει.

3.1.1.3. Τριμερές ή Τριγωνικό Κλήρινγκ (με βάση διμερή σύμβαση)

Πρόκειται για την σύμβαση μεταξύ των απαιτήσεων και οφειλών μεταξύ δύο κρατών που ανάγονται σε μια τρίτη χώρα και που αναλαμβάνει να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις της μίας χώρας, πληρώνοντας τις οφειλές της άλλης. Επίσης, τριγωνικό κλήρινγκ υπάρχει, όταν μία χώρα κάνει εισαγωγή εμπορεύματος από μια άλλη χώρα, το οποίο όμως η δεύτερη δεν παράγει, αλλά το εισάγει από μια τρίτη χώρα. Στις περιπτώσεις αυτές, από τα συμψηφιστικά γραφεία των Κεντρικών Τραπεζών των τρίτων χωρών, γίνονται οι δέουσες χρεοπιστώσεις στον λογαριασμό τους.

3.2. Διμερείς Δασμολογικές Διεθνείς Συμβάσεις

Αυτές είναι και οι πιο συνηθισμένες, γιατί ο δασμός είναι σημαντικό στοιχείο για τις εμπορικές διεθνείς σχέσεις.

3.2.1. Διμερείς (Αμοιβαία) Παραχώρηση της 'Ρήτρας του Μάλλον Ευνοούμενου Κράτους'

Αυτή η μορφή σύμβασης σημαίνει την αμοιβαία παραχώρηση των δασμολογικών διευκολύνσεων που παραχωρήθηκαν σε οποιαδήποτε άλλο κράτος. Αποτέλεσε ένα βήμα για την απομάκρυνση από το δασμολογικό προστατευτισμό, το οποίο συστηματικά καταπολεμά η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου -GATT-, όπως και άλλοι διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί.

Πλεονέκτημά της αποτελεί ότι, συμβάλλει στη διευκόλυνση των διεθνών συναλλαγών και την ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου και μειονέκτημά της ότι με την παραχώρηση της σε πολλές χώρες λόγω επέκτασης των διμερών συμβάσεων χάνει τη σημασία που έχει για τις χώρες στις οποίες έχει παραχωρηθεί προηγουμένως.

3.2.2. Διμερής Τελωνειακή Ένωση

Είναι η σύμβαση μεταξύ δύο κρατών για την αμοιβαία κατάργηση των μεταξύ τους εισαγωγικών δασμών, ώστε τα εμπορεύματα της καθεμίας να κυκλοφορούν ελεύθερα στην αγορά της άλλης. Η Τελωνιακή Ένωση μπορεί να είναι πλήρης, οπότε να ισχύει για όλα τα διακινούμενα εμπορεύματα ή μπορεί να είναι γνήσια ή μερική, οπότε και να ισχύει για ορισμένα μόνον εμπορεύματα.

Περιπτώσεις τέτοιων Διμερών Τελωνιακών Ενώσεων αποτέλεσαν στο παρελθόν το Λουξεμβούργο με το Βέλγιο, το Μονακό με τη Γαλλία, η Τύνιδα με την Γαλλία κ.α. Ωστόσο, σήμερα έχουν ατονήσει οι διμερείς Τελωνιακές Ενώσεις και επικρατούν οι πολυμερείς με το σχηματισμό ευρύτερων οικονομικών Συνασπισμών (ΕΕ) ή απλά Κοινών Αγορών (ΕΦΤΑ, ΝΑΦΤΑ)

3.3. Πολυμερείς Διεθνείς Συμβάσεις

3.3.1. Πολυμερείς Εμπορικές Διεθνείς Συμβάσεις

3.3.1.1. Διακρατικές Συμβάσεις Καθορισμού Ποσοτώσεων (QUOTAS)

Ποσοτώση (quotas) ή κοντενζάν (contingent), είναι η εμπορική διεθνής σύμβαση με την οποία τα συμβαλλόμενα κράτη ορίζουν τις ποσότητες προϊόντων που επιτρέπεται είτε να εισάγουν, είτε να εξάγουν. Στην πρώτη περίπτωση περιορίζονται οι μεταξύ τους ή από τις τρίτες χώρες εισαγωγές και στη δεύτερη καθορίζονται οι ποσότητες ή τα ποσοστά που κάθε μια επιτρέπεται να έχει στις εξαγωγές της στην διεθνή αγορά.

Πρόκειται για συμβάσεις που αποτελούν άμεσες επεμβάσεις στο διεθνές εμπόριο, ενώ οι δασμολογικές συμβάσεις συνιστούν έμμεσες επεμβάσεις.

Στην περίπτωση του καθορισμού ορισμένων ποσοστών στις εισαγωγές, η κυβέρνηση της χώρας εισαγωγής καθορίζει τις χώρες από τις οποίες πραγματοποιούνται αυτές και κατανέμει τα ποσοστά τους για κάθε εμπόρευμα. Στην περίπτωση ποσοστώσεων στις εξαγωγές, η κυβέρνηση της εξαγούσας χώρας ή οι κυβερνήσεις των χωρών εξαγωγής που συμβάλλονται, καθορίζουν τα ποσοστά εξαγωγών για πολλά ή ένα προϊόν.

Τέτοιου είδους συμβάσεις έχουν καταρτιστεί για εμπορικά προϊόντα όπως για το σιτάρι για τον καφέ και το κακάο, για τον κασσίτερο και τη ζάχαρη.

Σήμερα η πιο χαρακτηριστική σύμβαση ποσοστώσεων είναι αυτή των πετρέλαιο-εξαγωγικών χωρών –OPEC – που καθορίζουν μεταξύ τους τις ποσότητες παραγωγής και εξαγωγής πετρελαίου για την προστασία της διεθνούς τιμής του.

3.3.2. Πολυμερείς Δασμολογικές Διεθνείς Συμβάσεις

3.3.2.1. Δασμολογικές Προτιμήσεις

Πρόκειται για διεθνείς συμβάσεις μεταξύ μίας χώρας ή ενός συνασπισμού χωρών και ορισμένων άλλων χωρών στις οποίες παρέχεται ευνοϊκή δασμολογική μεταχείριση στις εισαγωγές από την πρώτη, προϊόντων που εξάγουν σε αυτή οι άλλες χώρες στις οποίες γίνεται η προτίμηση.

Συνήθως, δασμολογικές προτιμήσεις παραχωρούν οι αναπτυγμένες χώρες προς τις φτωχότερες, με σκοπό να υποβοηθήσουν στις εξαγωγές των

τελευταίων και στην οικονομική τους ανάπτυξη²⁵². Η δασμολογική προτίμηση συνίσταται στην εξάλειψη ή στη μείωση των εισαγωγικών δασμών μίας χώρας στα προϊόντα που εξαγουν σ' αυτή οι χώρες προς τις οποίες γίνεται η προτίμηση.

Οι Ευρωπαϊκή Ένωση περιέλαβε τις 'Δασμολογικές Προτιμήσεις' στις συμβάσεις που έκανε με ομάδες υπανάπτυκτων χωρών. Οι όροι που περιλαμβάνονται σε αυτές τις προτιμήσεις α) αποτελούν μονομερή παραχώρηση από της Ευρωπαϊκή Ένωση προς τις χώρες αυτές για την διευκόλυνση των εξαγωγών τους στις χώρες-μέλη τους β) είναι συνήθως γενναιότερες προς τις φτωχότερες χώρες γ) αφορούν βιομηχανικά προϊόντα και ημικατεργασμένα γεωργικά δ) παραχωρήθηκαν σταδιακά με μείωση των εισαγωγικών δασμών κατά 5% ετησίως από το 1971.

Οι χώρες που προσχώρησαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αποδέχθηκαν την εφαρμογή του προτιμησιακού καθεστώτος με τις Συνθήκες Προσχώρησης τους²⁵³.

3.3.2.3. Πολυμερείς Τελωνειακές Ενώσεις

Πρόκειται για διεθνείς συμβάσεις μεταξύ ορισμένων χωρών που αποφασίζουν να καταργήσουν κάθε δασμό στις μεταξύ τους εισαγωγές, ώστε τα εμπορεύματά τους να κυκλοφορούν ελεύθερα ανάμεσά τους. Για τα αγαθά

²⁵² Το θέμα αυτό απασχόλησε τη Διάσκεψη Εμπορίου και Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών (UNCTAD) και αποφάσισε τον Δεκέμβριο του 1971 να εφαρμοστεί ένα σύστημα 'Γενικευμένων Προτιμήσεων' εκ μέρους των αναπτυσσόμενων χωρών προς τις φτωχότερες. Την απόφαση αυτή την δέχθηκε πρώτη η ΕΟΚ που εφάρμοσε τις Γενικευμένες Δασμολογικές Προτιμήσεις από την 1-7-1971.

που εισάγονται από τις υπόλοιπες χώρες στις συμβαλλόμενες, καταβάλλονται σε αυτές όλοι οι δασμοί.

Πρέπει να σημειωθεί, ότι η Τελωνειακή Ένωση είναι ευρύτερη από τη ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών όπου ισχύει ο δασμολογικός αφοπλισμός ανάμεσα στις συμβαλλόμενες χώρες (λ.χ. ΕΖΕΣ, ΝΑΦΤΑ), είναι όμως στενότερη από την Οικονομική Ένωση που επεκτείνεται και σε άλλους τομείς εκτός των εισαγωγών και ακολουθεί κοινή πολιτική όπως νομισματική, αγροτική, βιομηχανική (λ.χ. Ευρωπαϊκή Ένωση).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα πολυμερών Τελωνειακών Ενώσεων αποτέλεσαν
α) BENELUX δηλ. η τελωνειακή ένωση Βελγίου, Κάτω Χωρών και Λουξεμβούργου. Σημειωτέον δε ότι οι τρεις αυτές χώρες ήταν τα ιδρυτικά μέλη της ΕΟΚ β) Η Τελωνειακή και Οικονομική Ένωση της Κεντρική Αφρικής (UDEAO) που προέβλεπε ελεύθερη διακίνηση των μεταξύ τους προϊόντων και καθορισμό κοινού δασμολογίου για τις εισαγωγές από τρίτες χώρες.

3.4. Συμμετοχή σε Μικτές Πολυμερείς Διεθνείς Συμβάσεις & Διακρατικοί Μηχανισμοί

Αυτές οι μορφές ενώσεων είναι και οι πιο σύγχρονες. Τέτοιες μορφές ενώσεων έχουμε σήμερα για παράδειγμα την ΝΑΦΤΑ, ΜΕΡΚΟΣΟΥΡ οι οποίες αναλύονται παραπάνω ως ξεχωριστό κεφάλαιο. Σύγχρονοι επιστήμονες θεωρούν και την Ευρωπαϊκή Ένωση, τελωνειακή ένωση. Παρόλα αυτά η

²⁵³ Να σημειωθεί ότι η Ιαπωνία, η Ελβετία, η Αυστρία και η Ν. Ζηλανδία, περιέλαβαν στις χώρες στις οποίες παραχώρησαν δασμολογικές προτιμήσεις και την Ελλάδα.

Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί, σύμφωνα με διεθνολόγους, πολιτική οντότητα εν εξελίξει προς την κατεύθυνση του ομοσπονδιακού κράτους. Τελωνειακή ένωση αποτελούσε μόνο με την μορφή της ΕΟΚ

4. ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΜΕ ΑΛΛΑ

ΚΡΑΤΗ

4.1. Εξωτερική Πολιτική & Συνεργασία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Στο παγκόσμιο σκηνικό γίνονται προσπάθειες για την δημιουργία μιας κοινότητας που θα μοιράζεται μία κοινή πολιτική και θα έχει σαν κύριο σκοπό την αναβάθμιση του εμπορίου και μιας σειράς συναφών στοιχείων. Η παγκοσμιοποίηση, είτε ως αίτιο είτε ως αποτέλεσμα, οδηγεί τα κράτη σε μία σειρά διαπραγματεύσεων μεταξύ τους, για την πλήρη εμπορική ενοποίηση στο άμεσο μέλλον. Όλοι ελπίζουν σε μια αναδιάρθρωση της οικονομίας και στην δημιουργία πιο στενών σχέσεων μεταξύ των πολιτικών συστημάτων. Αυτό βέβαια θα βοηθήσει, αν υπάρξει μια πιο στενή σχέση μεταξύ Ευρώπης και ΗΠΑ, εάν γίνουν εξελίξεις στην ατζέντα συζητήσεων με την NAFTA και αν υπάρξει μια πιο ολοκληρωτική απελευθέρωση σε ολόκληρη την αμερικανική ήπειρο. Διαφαίνεται δηλαδή, ότι γίνεται μια προσπάθεια για την εμπορική ένωση όλων των κρατών της Βόρειας, Κεντρικής και Νότιας Αμερικής. Ήδη έχουν αρχίσει διαπραγματεύσεις στο παγκόσμιο σκηνικό προκειμένου να δημιουργηθεί μία ζώνη ελεύθερων συναλλαγών της Αμερικής (Free Trade Area of the Americas –FTAA) μέχρι το 2005.

Παρόλη την αποτυχία των συζητήσεων του ΠΟΕ στην συνάντηση κορυφής στο Seattle τον Δεκέμβριο του 1999, διαφαίνεται η ανάγκη για την ενίσχυση του εμπορίου και την διασφάλιση των εθνών απέναντι στην τρομοκρατία και κυρίως πάνω σε θέματα πολιτικής, οικονομίας και ασφάλειας. Επίσης, έντονα υποστηρίζεται ότι θα πρέπει ο ΠΟΕ να διευρυνθεί σε έναν οργανισμό με περισσότερες αρμοδιότητες και με περισσότερα μέλη. Κάτι τέτοιο δεν θα φέρει την αψιμαχία αλλά, την ενοποίηση και την παγκοσμιοποίηση με πολύ πιο γρήγορους ρυθμούς από τους αναμενόμενους. Αναγνωρίζεται δηλαδή, ότι τα θέματα που θα αφορούν έναν τέτοιο οργανισμό δεν θα πρέπει να είναι μόνο θέματα εμπορίου αλλά και θέματα που αφορούν την γεωργία, την ασφάλεια τροφίμων και τον πολιτισμό. Τέλος, αναγνωρίζεται η ανάγκη για την ενημέρωση και την καλύτερη επικοινωνία ενός τέτοιου οργανισμού με τον κόσμο, κυρίως πάνω σε θέματα που τον αφορούν, όπως τα εργασιακά θέματα, τα κοινωνικά φαινόμενα, η περιβαλλοντική προστασία και ο πολιτισμός.

Τα παραπάνω είναι βέβαια μόνο μερικές εκλεπτισμένες θεωρίες πάνω σε θέματα εμπορίου τα οποία επιβεβαιώνονται και με μερικά στοιχεία μελέτης της μικρό – μακρο οικονομικής θεωρίας. Συγκεκριμένες μελέτες αναφέρουν ότι η μείωση των δασμολογικών φραγμών θα προσθέσει περί τα 125 τρις ECU στο εθνικό εισόδημα των μελών κρατών ποσό παρόμοιο με αυτό του Γύρου της Ουρουγουάης. Άλλα οφέλη που προβλέπονται, είναι η δημιουργία οικονομίας κλίμακας, μειωμένα έξοδα για παραγωγούς και καταναλωτές και βέβαια ελαχιστοποίηση του κινδύνου για τις επιχειρήσεις και τους επενδυτές. Επίσης προβλέπεται ότι η δημιουργία των μη δασμολογικών συνόρων θα δημιουργεί

τις προϋποθέσεις εκείνες για την δημιουργία ελέγχων ποιότητας και πιστοποίησης, κοινές για όλες τις χώρες, προκειμένου να διευκολυνθεί το εμπόριο. Μια προσπάθεια για μείωση των δασμών έγινε στην Σιγκαπούρη μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τις ΗΠΑ, τον Δεκέμβριο του 1996. Υπολόγιζαν ότι μία μείωση των ελέγχων και της πιστοποίησης κατά \$50 δις θα επέφερε μια οικονομική ανάπτυξη, θέσεων εργασίας και θα τόνωνε και άλλες πλευρές της κοινωνικής ανάπτυξης.

Παρακάτω παρατίθενται αναλυτικά οι σχέσεις της Ευρώπης με άλλα κράτη και η δυνατότητα εμπορικής συνεργασίας μεταξύ τους.

4.1.1. Σχέσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης -ΗΠΑ

Οι ΗΠΑ αποτελούν έναν σημαντικό οικονομικό, εμπορικό και πολιτικό εταίρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στατιστικά αναφέρουμε ότι τα αμερικανικά προϊόντα καταλαμβάνουν περίπου το 20% των συνολικών Κοινοτικών εισαγωγών και επιπρόσθετα, οι εμπορικές σχέσεις μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των ΗΠΑ ανέρχονται στα \$16τρς ή τουλάχιστον στο ήμισυ της παραγωγής και της παροχής υπηρεσιών παγκοσμίως. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η Κοινότητα να παραμένει η κύρια αγορά για τα εξαγόμενα αμερικανικά γεωργικά προϊόντα και η διακύμανση του εμπορικού ισοζυγίου συνεχίζεται ακόμα και σήμερα με πλεονασματικό ισοζύγιο υπέρ των ΗΠΑ. Επιπλέον, στις μεταξύ τους σχέσεις αυτοί οι δύο γίγαντες αποτελούν τους μεγαλύτερους επενδυτές, με ποσοστό

περίπου 50% η μία στην άλλη.²⁵⁴ Δικαίως λοιπόν, η Ευρώπη αποτελεί για τις ΗΠΑ, τον μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο.

Παρόλα αυτά, η έντονη, άμεση ή έμμεση, επενδυτική δραστηριότητα και των δύο προς τις τρίτες χώρες, δημιουργεί πεδίο αλληλεξάρτησης και διαμάχης μεταξύ τους. Πράγματι, μετά την δεκαετία του '70 έχουμε αντιπαράθεση μεταξύ των δύο αυτών χωρών, όπου ταυτίζεται με μακροχρόνια οικονομική κρίση. Για την αποφυγή προβλημάτων στην διεθνή οικονομία, έγινε μια προσπάθεια εξομάλυνσης, παίρνοντας μέρος και οι εθνικές οικονομίες πολυάριθμων συμβαλλομένων μελών της GATT. Αυτό είχε ως συνέπεια να οδηγηθούν οι ενδιαφερόμενες χώρες σε διαδικασίες αναπροσαρμογής (structure adjustment) και στον γύρο πολυμερών διαπραγματεύσεων (Γύρος Ουρουγουάης).

Βέβαια οι ΗΠΑ παραμένουν ακόμα και σήμερα σημαντικά υπολογίσιμη οικονομική δύναμη στο διεθνές οικονομικό σκηνικό. Η παντοδυναμία αυτή όμως ταλαντεύεται από το αυξανόμενο εξωτερικό χρέος, γεγονός που οφείλεται στην προσπάθεια εξομάλυνσης των επιπτώσεων που προέρχονται από την ύπαρξη διπλού δημοσιονομικού και εμπορικού ελλείμματος και στον δυναμισμό της Ιαπωνίας και των χωρών των NIC's, παρά στην επιθετική πολιτική της Κοινότητας όπως πολλές φορές λέγεται. Επίσης, πρέπει να αναφέρουμε ότι οι ΗΠΑ αντιμετωπίζουν μεγάλο ανταγωνισμό από προϊόντα των τρίτων χωρών όπου είναι καλύτερα και φθηνότερα. Αυτό με την σειρά του οδηγεί στην λήψη προστατευτικών μέτρων όπου όμως αλλάζει και την νοοτροπία της αμερικανικής αγοράς.

²⁵⁴ Το 1997 οι ΗΠΑ εξήγαγαν \$211τρισ, από τα οποία τα \$690 ήταν εξαγωγές για την Ευρώπη.

Τα νέα δεδομένα όμως στην παγκόσμια πολιτική αναζητούν την εξεύρεση λύσεων μέσα από την δημιουργία ενός κλίματος παγκοσμιοποίησης, στηριζόμενο σε υπερατλαντικές συμφωνίες. Τα πολιτικά δρώμενα κινούνται προς αυτή την κατεύθυνση, πόσο μάλλον η εμπορική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης με αυτή των ΗΠΑ. Η δυσκολία έγκειται στο γεγονός ότι οι ΗΠΑ είναι μέλος της NAFTA²⁵⁵, και οι ήδη υπάρχουσες συμφωνίες για κλίμα φιλελεύθερης εμπορικής πολιτικής χωρίς δασμούς με τις χώρες του Καναδά και του Μεξικού δημιουργεί μεταξύ τους δεσμεύσεις, ακόμα και προς τρίτες χώρες εκτός μελών της NAFTA. Έτσι η ύπαρξη συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των ΗΠΑ, διαφαίνεται δύσκολη, δεδομένου ότι θα πρέπει να υπάρξει μια συνεργασία μεταξύ της NAFTA και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπό το πρίσμα μίας νέας εμπορικής συνεργασίας από το ήδη υπάρχον.

Οποιαδήποτε προσπάθεια και αν γίνεται προκειμένου να ευημερήσει μια ατλαντική συμφωνία στα θέματα του εμπορίου τα εμπόδια που ήδη υπάρχουν είναι πολλά. Η έλλειψη διαφάνειας στις επιχειρηματικές πρακτικές, το κόστος ελέγχου και πιστοποίησης των προϊόντων αποτελούν τα βασικότερα εμπόδια για την πραγματοποίηση μιας τέτοιας συμφωνίας. Υπολογίζεται ότι οι αμερικανικές επιχειρήσεις χάνουν περί τα \$300 δις ανά έτος από τις εξαγωγές τους, λόγω των προαναφερθέντων εμποδίων. Αντίστοιχα προβλήματα αντιμετωπίζει και η Ευρώπη σε αυτά τα θέματα. Κοινός σκοπός από όλες τις πλευρές είναι να πειστούν ότι μία αμοιβαία υποχώρηση και μία κοινή αποδοχή, μίας κοινής εμπορικής πολιτικής, θα έχει θετικό αποτέλεσμα όχι

μόνο πάνω σε θέματα οικονομικά αλλά και πολιτικά. Το 1995 με την New Transatlantic Agenda καθιερώθηκε ένα κλίμα συνεργασίας μεταξύ της Ευρώπης και των ΗΠΑ σε όλα τα επίπεδα. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την δημιουργία του Mutual Recognition Agreement το 1997. Παρόλη την προσπάθεια όμως για μία νέα συμφωνία, η όλη προσπάθεια κατακεραυνώθηκε από τις διαφορές που υπήρχαν πάνω στα προαναφερθέντα θέματα ελέγχου και πιστοποίησης.²⁵⁶ Τελικώς, η διαφωνία επιλύθηκε με την προσφυγή των ενώσεων αυτών στον ΠΟΕ. Γενικότερα, ο ΠΟΕ που έχει το ρόλο του διαιτητή σε περιπτώσεις διαφωνιών φαίνεται ότι οδηγεί το όλο κλίμα, στην δημιουργία ενός νέου οργανισμού, με πιο διασταλτικές οδηγίες. Παρόλα αυτά το κλίμα διαφαίνεται αρκετές φορές αβέβαιο για την σύσταση ενός τέτοιου Οργανισμού, ώστε να επιλυθούν οι συνολικές διαφωνίες²⁵⁷. Οι αποτυχίες των συζητήσεων στο Σιάτλ των ΗΠΑ αυτό άφησαν να φανεί. Από την άλλη μεριά όμως οι πιέσεις που δέχονται τα κράτη είναι πολύ δυνατές για να μην οδηγηθούμε σε αυτό το στάδιο. Οι πιέσεις από το αμερικανικό λόμπι των επιχειρηματιών και κυρίως από την βιομηχανία κινηματογράφου και μουσικής καθώς και από των βιοτεχνολογικών και φαρμακευτικών βιομηχανιών είναι πολύ μεγάλο. Ο φόβος και η ευαισθητοποιημένη διστακτικότητα των Ευρωπαίων απέναντι σε θέματα βιοτεχνολογίας και γεωργικών πρακτικών, πιέζει ακόμα περισσότερο τα πράγματα. Η αμερικανική πολιτική πάνω σε τέτοια θέματα αναγκάστηκε να παγώσει δεδομένου των φαινομένων των 'τρέλων αγελάδων' και της διοξίνης. Οι αντιδράσεις των ευρωπαϊκών ανάγκασαν την αμερικανική πολιτική να περιορίσει ορισμένες

²⁵⁵ Η δημιουργία της NAFTA πραγματοποιήθηκε τον Ιανουάριο του 1994 για την τόνωση της εμπορικής πολιτικής των ΗΠΑ, Καναδά και Μεξικού, φοβούμενη την εξάπλωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την εξάπλωσή της στο παγκόσμιο σκηνικό.

²⁵⁶ Μία βασική διαφωνία που υπήρχε ήταν πάνω σε θέματα ορμονών και ασφάλειας στα βοοειδή. Η Ευρωπαϊκή πολιτική πάνω σε τέτοια θέματα είναι περισσότερο ευαισθητοποιημένη και επιφυλακτική.

²⁵⁷ Horvats 1994; Hufbauer & Malani 1993: "... the PTA can offer solutions for certain problems more effectively than the WTO can".

πρακτικές βιοτεχνολογίας που χρησιμοποιεί. Το 1999 η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω του οργανισμού European Union's Scientific Steering Committee, προχώρησε στον περιορισμό των αντιβιοτικών που δίνονται στα ζώα, προκειμένου να προστατευθούν οι ευρωπαίοι καταναλωτές. Αυτό όμως είχε ως συνέπεια, την συρρίκνωση της αμερικανικής πολιτικής και την ζημία της εκείνο το διάστημα. Προκειμένου να μην δημιουργηθούν παρόμοια φαινόμενα στο εγγύς μέλλον, η ανάγκη για την δημιουργία ενός παγκόσμιου οργανισμού όπου θα τίθενται όλοι υπό ένα κοινό πρίσμα πολιτικής και προστασίας κρίνεται αναγκαίο.

Άλλο πρόβλημα που δεν διευκολύνει την δημιουργία μιας υπερατλαντικής συμφωνίας, της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τις ΗΠΑ, είναι το γεγονός ότι πολλές φορές οι ΗΠΑ στρέφονται κατά της Κοινότητας, γεγονός που οφείλεται στην αδυναμία από την πλευρά της Κοινότητας να επιβάλλει μια από κοινού πολιτική σε όλα τα κράτη μέλη. Μ' αυτό τον τρόπο όμως, οι ΗΠΑ έχουν την δυνατότητα να μπλοκάρουν την πολιτική της Κοινότητας και να προκαλέσουν συγχρόνως εσωτερικές κρίσεις μεταξύ των κρατών μελών με την τακτική του «διαίρει και βασίλευε». Αυτή η πολιτική κυρίως επιβάλλεται, όταν μερικά κράτη μέλη απειλούνται με αντίμετρα και κινούν οι ΗΠΑ κατά αυτό τον τρόπο τα νήματα προκειμένου να δημιουργήσουν αντιπαραθέσεις. Η πολιτική αυτή επικεντρώνεται σε δέσμη προϊόντων, συγκεκριμένων κρατών μελών. Με αυτό τον τρόπο πιέζουν τα κράτη να λάβουν αρνητική θέση όσον αφορά τη συγκεκριμένη πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να δημιουργήσουν εσωτερική κρίση. Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση των επιδοτήσεων στα ελληνικά αμύγδαλα τον Απρίλιο του 1987 και στα

ελληνικά ροδάκινα τον Μάρτιο του 1989²⁵⁸. Με αυτό τον τρόπο οι ΗΠΑ πέτυχαν κοινοτική απόφαση σύμφωνα με τα συμφέροντά τους. Μια τέτοια πολιτική όμως των ΗΠΑ είναι κατάλληλη μόνο στην περίπτωση όπου στρέφεται κατά ενός ασθενέστερου κράτους μέλους. Στην αντίθετη περίπτωση, το θιγόμενο κράτος μέλος είναι σε θέση να μπλοκάρει επ' αορίστων οποιαδήποτε απόφαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης την οποία θεωρεί επιζήμια για τα συμφέροντά του. Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η πολιτική της Γαλλίας σε θέματα γεωργίας.

4.1.2. Σχέσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης- Μεξικό

Από την στιγμή δημιουργίας της NAFTA, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει χάσει ένα σημαντικό προβάδισμα επιρροής και δημιουργίας συνεργασίας με το Μεξικό. Από την άλλη μεριά το Μεξικό πάντα φοβόταν την πιθανότητα να χάσει επαφή συνεργασίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση και να απομονωθεί. Έτσι, παρόλο που στο Μεξικό η κατάσταση έχει εδραιωθεί και είναι σχετικά ικανοποιημένο με την συνεργασία της NAFTA, δημιουργείται τώρα η δυνατότητα για μία νέα συνεργασία. Το Μεξικό λοιπόν και η Ευρωπαϊκή Ένωση υπογράφουν στην συνάντηση κορυφής στην Λισσαβόνα το Μάρτιο του 2000, την συνθήκη Free Trade Agreement. Με την υπογραφή αυτής της συνθήκης τίθεται υπό εφαρμογή το σχέδιο, ότι από τον Ιούνιο του 2000 τουλάχιστον το 95% των εξαγομένων προϊόντων θα επωφελούνται από την συμφωνία ελεύθερου εμπορίου. Επίσης συμφωνείται, ότι πλήρως ελεύθερο εμπόριο θα υπάρξει στα βιομηχανικά αγαθά από το 2007 και στα αγροτικά προϊόντα από το 2010.

²⁵⁸ Μυρογιάννης Γ. 'GATT. Ο ρόλος των ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στις διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης και η Ελλάδα', εκδ. Σιδέρη Αθήνα, 1994, σελ. 111.

Μετά από αυτό, το Μεξικό είναι η μόνη χώρα- μετά το Ισραήλ- που ταυτόχρονα έχει συμφωνίες για ελεύθερο εμπόριο και με την Ευρωπαϊκή Ένωση και με τις ΗΠΑ. Έτσι προβλέπεται ότι θα επέλθει μία αύξηση του εμπορίου της κατά 15% ετησίως. Άλλωστε η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η δεύτερη μετά τις ΗΠΑ μεγαλύτερος επενδυτής στην περιοχή του Μεξικού.

4.1.3. Σχέσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης - Καναδά

Η εξαγωγική πολιτική του Καναδά προς την Ευρωπαϊκή Ένωση αντιστοιχεί μόνο στο 12,6%, ποσοστό το οποίο έχει μειωθεί στο 5,1%, από το 1980-1997. Το πρόβλημα αυτό δημιουργήθηκε λόγω της εξάπλωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και προβλέπεται να διογκωθεί εκτός και υιοθετηθεί διευρυνόμενη πολιτική, ελεύθερης εμπορικής ζώνης. Με την Συνθήκη της Ottawa, ο Καναδάς προστατεύεται όσον αφορά το συγκεκριμένο θέμα, εφόσον προβλέπεται η ανάπτυξη εμπορικών σχέσεων με τις ΗΠΑ και την Ευρωπαϊκή Ένωση²⁵⁹. Ο Καναδάς πάντα φοβόταν την δημιουργία εμπορικών σχέσεων μεταξύ των ΗΠΑ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τον αποκλεισμό του από αυτή την σχέση. Η δημιουργία μιας σχέσης και ενός νέου μοντέλου που διευρύνεται ακόμα περισσότερο από την σχέση των τριών αυτών χωρών, είναι μια προοπτική που ο Καναδάς τώρα αναζητά.

Ο Καναδάς υπήρξε υποστηρικτής για την δημιουργία μιας ζώνης ελεύθερου εμπορίου από πολύ νωρίς, φοβούμενος πάντα τον απομονωτισμό.

Προβλέπεται σχετικά, ότι πάνω από το 85% του εξωτερικού της εμπορίου διοχετεύεται στις ΗΠΑ και αυτό σίγουρα δημιουργεί στην πολιτική της χώρας έντονους προβληματισμούς, αφού η οικονομία της είναι άμεσα εξαρτώμενη από αυτή των ΗΠΑ. Μια αλλαγή κατεύθυνσης των ΗΠΑ και προτίμησης για την δημιουργία εμπορικών σχέσεων με άλλα κράτη, όπως με την Ευρώπη και το Μεξικό, σημαίνει αυτομάτως τον αποκλεισμό της από την εμπορική πολιτική παγκοσμίως. Προσπάθειες γίνονται από την πλευρά του Καναδά για την συνεργασία του με χώρες όπως της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης προκειμένου να ενισχύσει τους δεσμούς του και να προωθήσει τις συνθήκες για ανάπτυξη μιας ζώνης ελεύθερου εμπορίου -Transatlantic Free Trade Agreement (TAFTA). Η υποστήριξη δεν φαίνεται μόνο σε θέματα που αφορούσαν την δημιουργία της NAFTA και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και σε οποιαδήποτε προσπάθεια γίνεται παγκοσμίως με σκοπό την δημιουργία μιας ζώνης ελεύθερου εμπορίου. Προκειμένου λοιπόν να δημιουργηθεί αυτή η προοπτική, έχει ήδη συμβάλει στην δημιουργία του Mutual Recognition Agreement (MRAs) για τον έλεγχο και την πιστοποίηση προϊόντων και υπηρεσιών. Πέρα από αυτό όμως, η Ευρώπη και ο Καναδάς έχουν αρκετά κοινά χαρακτηριστικά πάνω σε θέματα οικονομικής και εμπορικής πολιτικής. Μετά την παρεπόμενη βία του σχεδίου Marshall και του OECD και οι δυο πλευρές της του ατλαντικού άρχισαν την δημιουργία εμπορικής συνεργασίας μεταξύ τους, με μοναδικές εξαιρέσεις πάνω σε θέματα αγροτικής και ενεργειακής πολιτικής. Επιπρόσθετα, η Ευρώπη και ο Καναδάς αποτελούν αναπτυγμένες οικονομίες και μία συνεργασία μεταξύ τους θα επιφέρει πολλά θετικά οφέλη στην οικονομία τους.

²⁵⁹ Στις 19 & 20 Οκτωβρίου η Επιτροπή του οργανισμού των Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων (International Economics Relations) προχώρησε σε σύσκεψη στο Καναδικό Κοινοβούλιο της Οττάβα. Η σύσκεψη είχε θέμα "Beyond NAFTA to a

4.1.4. Σχέσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης-Λατινικής Αμερικής

Στα μέσα του 1999 Ευρωπαϊκή Ένωση και οι χώρες της Mercosur, σύστησαν την πρώτη συνάντηση κορυφής στο Ρίο ντε Τζανέιρο. Δυστυχώς, υπήρξε αποτυχημένη διότι δεν μπορούσαν να συμφωνήσουν τα μέρη στη σύσταση ενός χρονοδιαγράμματος για την στρατηγική τους συνεργασία και την συμφωνία για μία εμπορική συνεργασία.

Συνέχεια δόθηκε με την συνάντηση κορυφής τον Απρίλιο του 2000 στο Μπουένος Άιρες προκειμένου να συνάψουν μία εκ νέου συμφωνία. Παρόλα αυτά, δόθηκε και πάλι παράταση στα θέματα δασμολογικής πολιτικής.

Οι χώρες της Mercosur επιθυμούν να συνεργαστούν με την Ευρωπαϊκή Ένωση για την σύναψη συμφωνιών πάνω σε θέματα εμπορικής πολιτικής, προκειμένου να γίνουν αποδεκτά τα αιτήματά τους για την προώθηση των αγροτικών προϊόντων- κρέας, σιτάρι, ζάχαρη και σπορέλαιο. Αυτό όμως πιέζει την Κοινότητα αφού συναντά την άρνηση από τα άλλα κράτη μέλη στο εσωτερικό της. Παράλληλα, η Ευρωπαϊκή Ένωση από την πλευρά της επιθυμεί να προωθήσει της βαριά της βιομηχανία σε αυτές τις χώρες, αλλά φαίνεται ότι δεν υπάρχει κάποιο αποτέλεσμα, αφού έχουν ήδη προσανατολιστεί σε ένα σύστημα παροχής υπηρεσιών.

Ένα άλλο θέμα που πιέζει σημαντικά την ευρωπαϊκή πολιτική είναι το γεγονός ότι οι αμερικανικές χώρες της βορείου και νοτίου Αμερικής, προωθούν τις

διαδικασίες για την δημιουργία μίας ελεύθερης ζώνης εμπορίου (FTAA²⁶⁰). Ήδη από το Νοέμβριο του 1999 οι υπουργοί εμπορίου της Αμερικής συμφώνησαν για την δημιουργία μίας τέτοιας ζώνης από το 2005. Προκειμένου να επιτύχει το εγχείρημα αυτό, οι ήδη αναπτυγμένες χώρες έδωσαν περισσότερο χρόνο στις υπό αναπτύξει χώρες για να μειώσουν τους δασμούς, να ανοίξουν την οικονομία τους για ξένες επενδύσεις και να επιφέρουν συμμόρφωση στο διεφθαρμένο περιβάλλον πολιτικής τους.

4.1.5.Σχέσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης - Ρωσίας

Η Ρωσία αποτελεί για την Ευρώπη μια κυρία επιδίωξη συνεργασίας για το μέλλον και προβλέπει την δυνατότητα στενής εμπορικής συνεργασίας. Εκείνο που δυσκολεύει όμως την Ευρώπη για μια στενή συνεργασία αποτελεί το γεγονός ότι η μορφή του σύγχρονου καπιταλισμού που αναδύεται σήμερα στην Ρωσία, είναι βαθιά σηματοδεδιμημένη από τους σοβιετικούς προγόνους της²⁶¹.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ιστορικά η οικονομία της Ρωσίας διεξαγόταν πάντα υπό το περιβάλλον της μόνιμης αδιαφορίας και το οργανωμένο έγκλημα ήταν ανέκαθεν εγγεγραμμένο στην ιστορία των σοβιετικών θεσμών²⁶². Τα τρία τέταρτα περίπου των ιδιωτικοποιημένων επιχειρήσεων και των εμπορικών τραπεζών ήταν υποχρεωμένες να καταβάλλουν το 10-20% των ακαθάριστων εσόδων τους στις οργανώσεις της Μαφίας. Παρόλο που οι εκτιμήσεις αυτές

²⁶⁰ FTAA: Free Trade Area of the Americas.

²⁶¹ 1976 Alain Besancon «... είναι υπόγεια, παράνομη και πρωτόγονη έχοντας μερικές φορές γνωρίσματα με το εκτεταμένο εμπόριο των αράβων στις Χίλιες και μία Νύχτες, μερικές φορές με τους Κινέζους εμπόρους ενώ μερικές φορές μοιάζει με συμφωνίες που έκλεινε η αμερικανική μαφία και τα παρακλάδια της Κόζα Νόστρα στη Νέα Υόρκη και το Σικάγο. Αυτή η οικονομία παράγει ένα σημαντικό μέρος του εθνικού πλούτου και επιτρέπει τη λειτουργία του επίσημου συστήματος».

είναι υποθετικές, τα έσοδα της Μαφίας πρέπει να ανέρχονται στο 40% του ρωσικού ΑΕΠ ενώ για το 40% του κεφαλαίου των νέων επιχειρήσεων προερχόταν από πού πηγές που ήλεγχε η Μαφία²⁶³.

Έτσι η βαριά κληρονομιά της διαφθοράς και της ανομίας των κρατικών θεσμών ήταν ένας από τους λόγους που η θεραπεία σοκ του Γκαϊντάρ δεν μπόρεσε να έχει στη Ρωσία, ούτε τα περιορισμένα αποτελέσματα που επέφερε η εφαρμογή της σε άλλες χώρες. Ένας δεύτερος λόγος υπήρξε η στρατιωτικοποίηση της σοβιετικής οικονομίας. Σε καμία άλλη χώρα όπου εφαρμόστηκε η θεραπεία σοκ, η στρατιωτική παραγωγή δεν βρισκόταν στο κέντρο της οικονομικής ζωής²⁶⁴. Η Ρωσία αποτέλεσε τον μεγαλύτερο εξαγωγέα όπλων προς τις αναπτυσσόμενες χώρες, με την Κίνα να φιγουράρει στην πρώτη θέση της λίστας των αγοραστών.

Παρόλα αυτά για την Ρωσία, η Ευρώπη αποτελεί λύση στα προβλήματά της και αντιπροσωπεύει υπόσχεση εξόδου από το ιστορικό δίλημμα που γεννά η γεωγραφική της θέση. Η άποψη του Γέλτσιν, κατά τις προεδρικές εκλογές, χαρακτήριζε την Ρωσία «ευρασιατικό κράτος, το οποίο με τις πλουτοπαραγωγικές του πηγές και την ιδιαίτερη γεωπολιτική του κατάσταση θα γίνει ένα από τα μεγαλύτερα κέντρα οικονομικής ανάπτυξης και πολιτικής επιρροής». Κατά μία παρόμοια θέση, η δύση θεωρεί ότι η Ρωσία μετά το τέλος της σοβιετικής περιόδου θα υιοθετήσει ένα πολιτικό και οικονομικό σύστημα ανάλογο της Ευρώπης και των ΗΠΑ. Παράλληλα, προβλέπεται ότι

²⁶² John Gray, *False Dawn*, σελ. 279 «Αξίζει να σημειωθεί ότι το σοβιετικό κράτος δεν στηριζόταν σε κανόνες δικαίου, δεν υπήρχε ανεξάρτητη δικαστική εξουσία και το νομικό πλαίσιο παραχωρούσε πρακτικά απεριόριστη εξουσία στο κράτος.»

²⁶³ Σύμφωνα με το υπουργείου εσωτερικών οι 150 οργανώσεις της Μαφίας ήλεγχε 35.000 έως 40.000 επιχειρήσεις και 400 Τράπεζες.

²⁶⁴ Το 1992 η Παγκόσμια Τράπεζα υπολόγιζε ότι απασχολούσε πάνω από πέντε εκατομμύρια άτομα –7,5 του εργατικού δυναμικού-. Οι πρώην εργαζόμενοι στις βιομηχανίες παραγωγής στρατιωτικού υλικού μαζί με τις οικογένειες τους ανέρχονταν πάνω από 30εκατομμύρια, ήτοι 1/8 του πληθυσμού.

θα υιοθετήσει μια πιο επιλεκτική στάση που θα ενσωματώνει ορισμένα από τα δυτικά ιδεώδη και αξίες όπως, τεχνολογικές καινοτομίες και μέθοδοι του μάνατζμεντ και ότι θα συγκροτείται από ένα ιδιαίτερο μοντέλο δημοκρατίας και οικονομίας προσανατολισμένης προς την αγορά²⁶⁵. Πέρα από τις παραπάνω θέσεις των ρώσων διανοούμενων για την θέση της Ρωσίας στην Ευρώπη παραδέχονται ότι θα περάσουν τουλάχιστον τριάντα χρόνια μέχρι να ενταχθεί η Ρωσία στη λέσχη των πλουσίων χωρών²⁶⁶.

Πέρα από όσα αναπτύχθηκαν παραπάνω, η Ευρώπη έχει κατά νου το γεγονός ότι από το έδαφος της ρωσικής ομοσπονδίας εξάγεται το 10% της παγκόσμιας παραγωγής πετρελαίου, το 30% του φυσικού αερίου και το 10-30% των μη-σιδηρούχων μεταλλευμάτων. Όσον αφορά τους ανθρώπινους πόρους, οι Ρώσοι εξακολουθούν να είναι ένας από τους αρτιότερα μορφωμένους λαούς στον κόσμο και τα ποσοστά αλφαριθμητισμού ξεπερνούν κατά πολύ τα αντίστοιχα των ΗΠΑ και αρκετών ευρωπαϊκών κρατών. Πέρα όμως από τα παραπάνω, έχει ένα από τα χειρότερα συστήματα διακυβέρνησης και η αλλαγή των θεσμών αποτελούν καθοριστική προϋπόθεση για την μετεξέλιξη του σημερινού ρωσικού κράτους. Η οικονομική της όμως πορεία δείχνει ότι υπάρχουν αρκετές ομοιότητες με το επίπεδο εκσυγχρονισμού της Ιαπωνίας και αυτό αφήνει πολλές ελπίδες για μια έντονη εμπορική συνεργασία στο μέλλον.

Η ένταξη της Ρωσίας στο NATO²⁶⁷ πρόσφατα, μέσω δημιουργίας Συμβουλίου Συνεργασίας²⁶⁸, σκιαγραφεί, πέρα από την λήξη του ψυχρού πολέμου που

²⁶⁵ Άποψη Truscott σχετικά με την ευρασιατική άποψη και την διαμόρφωση πολιτικών επιλογών.

²⁶⁶ Από τους λόγους των Layard & Parker

²⁶⁷ 'Καθημερινή' 15 Μαΐου 2002

²⁶⁸ Συμφωνία που υπογράφηκε στις 15 Μαΐου 2002 στο Ρέικιαβικ

κατά πρώτη διαπίστωση είναι φανερή, και την δυνατότητα συνεργασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Ρωσία πάνω σε θέματα άντλησης πετρελαίου και φυσικού αερίου σε μια περίοδο κρίσης στην Μέση Ανατολή. Επίσης από την μεριά της Ρωσίας διαφαίνεται η προοπτική η βιομηχανία της να καταστεί ανταγωνιστική στην δυτική αγορά.

Ο απώτερος σκοπός της Ευρωπαϊκής Ένωσης όμως είναι να εναγκαλιάσει την Ρωσία και να αποτελέσει μέλος της στο μέλλον.

4.1.6. Σχέσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης-Ιαπωνίας

Η ανάπτυξη της Ιαπωνίας χαρακτηρίζεται ως αντίστροφη από αυτή των ΗΠΑ, αφού η εξέλιξη της Ιαπωνίας έχει λάβει αλματώδη μορφή. Σήμερα είναι ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος των ΗΠΑ, μετά τον Καναδά. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι ΗΠΑ, υστερούν σημαντικά στους τομείς έρευνας και τεχνολογίας αλλά και στο γεγονός ότι η Ιαπωνία δεν έχει δασμολογικά εμπόδια στην εγχώρια αγορά της. Η δημιουργία θυγατρικών ιαπωνικών εταιριών σε χώρες όπως στην Ταϊβάν, Ταϊλάνδη, Σιγκαπούρη έχει δημιουργεί αύξηση της ζήτησης των ιαπωνικών προϊόντων γεγονός που οφείλεται στα προβλήματα κοινωνικού dumping, δηλαδή στην αδυναμία ανταγωνισμού ως προς τις τιμές λόγω του φθηνού εργατικού

Από την άλλη μεριά, η διείσδυση του ιαπωνικού εμπορίου στην ευρωπαϊκή αγορά είναι έντονη και οφείλεται στην εξέλιξη των συναλλαγματικών ισοτιμιών και την ταχύτητα αποκατάστασης της ανταγωνιστικότητας των ιαπωνικών

εξαγωγών. Γενικά, οι σχέσεις της Ιαπωνίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση μπορούν να χαρακτηριστούν άρτιες, γεγονός που οφείλεται στην δημόσια έκφραση της Ιαπωνίας για σύναψη εμπορικών σχέσεων μαζί της. Παράλληλα υπάρχει έντονη επιθυμία της Ιαπωνίας να αποστασιοποιηθεί από τις ΗΠΑ με τις οποίες εμφανίζει έντονη εξάρτηση στον εμπορικό και οικονομικό τομέα. Άλλωστε η πρόβλεψη ότι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα θα αποτελέσει σε μερικά χρόνια, πόλο έλξης και επιρροής στο παγκόσμιο εμπόριο και η έντονη φημολογία για την δημιουργία του λεγόμενου «Fortress Europe²⁶⁹», δημιουργεί έντονο προβληματισμό πιθανού αποκλεισμού της από την πορεία της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης.

Από την άλλη πλευρά η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς την Ιαπωνία, παραμένει σχεδόν στάσιμη, γεγονός που οφείλεται στα μη δασμολογικά μέτρα που έχει καθιερώσει η Ιαπωνική πολιτική και που αφορούν κυρίως πολύ αυστηρές προδιαγραφές στα εισαγόμενα προϊόντα, προκειμένου να προστατεύσουν την εσωτερική τους αγορά. Επιπλέον, η στάση της κοινότητας οφείλεται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της νοοτροπίας των Ιαπώνων καθώς και στην απουσία ανταγωνιστικότητας ορισμένων ευρωπαϊκών προϊόντων.

Προκειμένου να επιτευχθεί μία πολιτική ανοίγματος με την Ιαπωνική αγορά η Κοινότητα οδηγήθηκε το 1983 στη σύναψη σειράς συμφωνιών αυτοπεριορισμού. Τέτοιες συμφωνίες αφορούν τους τομείς κυρίως της κλωστ/γίας των αυτοκινήτων, του χάλυβα, των video. Αντίστοιχες συμφωνίες έχουν υπογραφεί και από την μεριά της Ιταλίας και της Γαλλίας στον τομέα

²⁶⁹ Βλ. Pitou van Dijk & Gerrit Faber, σελ. 100.

των αυτοκινήτων. Ωστόσο πολλές από τις συμφωνίες αυτές δεν έχουν καταλήξει σε ικανοποιητικά για τη Κοινότητα αποτελέσματα.

4.1.7. Σχέσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης- Κίνας & NICs

A. Οι σχέσεις μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Κίνας, δεν είναι ακόμα έτοιμες να ευοδώσουν. Ένας κύριος λόγος είναι η ιστορική πολιτική κατεύθυνση της Κίνας και ο πολιτικός αποτυχημένος εκσυγχρονισμός του Μάο²⁷⁰.

Ιστορικά πρέπει να αναφερθεί ότι με το Μεγάλο Άλμα Εμπρός (1958-60), έγινε μια προσπάθεια να εκσυγχρονιστεί η οικονομία της, αλλά ο εκσυγχρονισμός αυτός σήμαινε εκβιομηχάνιση της γεωργίας. Αυτό με την σειρά του, επέφερε την υπερεκμετάλλευση των φυσικών πόρων και την καταστροφή του περιβάλλοντος σε πολύ μεγάλη κλίμακα²⁷¹. Τα αποτελέσματα απέβησαν μοιραία, αφού η επίθεση δεν γινόταν μόνο απέναντι στην κολεκτιβοποίηση της γεωργίας αλλά και στις παραδοσιακές αντιλήψεις. Η αποτυχία του συστήματος ενισχύθηκε και από την Πολιτιστική Επανάσταση (1966-76). Τα τέσσερα απομεινάρια του παρελθόντος -παλιά έθιμα, παλιές συνήθειες, παλιά κουλτούρα και παλιά σκέψη που αντιπροσώπευαν τα βιβλία, το χρήμα, τα ντοκουμέντα και οι καλλιτεχνικοί θησαυροί- μπήκαν στο στόχαστρο σε έναν από τους μεγαλύτερους παροξυσμούς της ιστορίας. Το Μεγάλο Άλμα Εμπρός

²⁷⁰ John Gray, 'False Dawn-The delusions of Global Publications', 1998, p. 314, 339.

²⁷¹ Κατά τον 19^ο αιώνα πολλοί κινέζοι πίστευαν ότι ο σιδηρόδρομος ανατρέπει την αρμονία της φύσης. Τα τεράστια φράγματα και οι παράλογες εκστρατείες για την εξαφάνιση των επιβλαβών για τις καλλιέργειες εντόμων και ζιζανίων της μασοϊκής περιόδου ήταν μέρος του Διαφωτισμού που μεταφυτεύτηκε στην Κίνα από τον κλασικό Μαρξισμό.

και η Πολιτιστική Επανάσταση είχαν ως αποτέλεσμα την καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος²⁷² και την δημιουργία υπερπληθυσμού.

Όλα τα παραπάνω είχαν ένα τρομακτικό αντίκτυπο στην οικονομία της χώρας καθώς και στις προοπτικές οικονομικής συνεργασίας με άλλες. Μία βασική δυσκολία που αντιμετωπίζει ένας εμπορικός εταίρος σήμερα είναι το γεγονός ότι οι κινεζικές επιχειρήσεις διατηρούν την οικογενειακή τους μορφή και την ευθύνη των αποφάσεων συνεχίζει να την έχει η κεφαλή της οικογένειας. Επίσης, οι επιχειρήσεις βρίσκονται υπό τον αυστηρό έλεγχο του κράτους και είναι ιδιαίτερα συνδεδεμένες με την πολιτική εξουσία, ιδιαίτερα στον κλάδο της ναυτιλίας. Επιπλέον, η χώρα είναι σήμερα ο μεγαλύτερος παραγωγός αερίων που συμβάλλουν στην δημιουργία του φαινομένου του θερμοκηπίου και έχει καταστήσει της Κίνα ευάλωτη σε ακραία καιρικά φαινόμενα όπως ξηρασίες και πλημμύρες. Προβλέπεται δε ότι η Κίνα λόγω του υπερπληθυσμού της δεν θα καταφέρει ποτέ να εισαγάγει το 98% των καυσίμων²⁷³ ή το 75% των τροφίμων και σιτηρών διότι δεν υπάρχουν στην παγκόσμια αγορά τόσες διαθέσιμες ποσότητες καυσίμων και τροφίμων.

Όλες οι προσπάθειες που γίνονται για την μεταρρύθμιση της Κίνας είναι μια απόπειρα να οικοδομηθεί μια λειτουργική οικονομία της αγοράς και όχι να σχεδιαστεί μια ελεύθερη αγορά, γεγονός που καθιστά την χώρα ανίσχυρη και απαξιωμένη στα μάτια των εμπορικών της εταίρων.

²⁷² Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Μασίσμος κήρυξε τον πόλεμο μέχρι τελικής εξόντωσης όλων των σπουργιτών στα πλαίσια του προγράμματος για την καταπολέμηση των ζιζανίων. Τα σπουργίτια εξοντώθηκαν με αποτέλεσμα να αυξηθεί ανεξέλεγκτα ο αριθμός των εντόμων που κατέστρεψαν τις σοδειές.

²⁷³ Σύμφωνα με το περιοδικό Chinese News Service Report 1994, June 22nd ,, προβλέπεται ότι η εγχώρια παραγωγή αυτοκινήτων φτάνει έως 90%

B. Στις χώρες των NICs ανήκουν η Ν. Κορέα, το Χονγκ Κόνγκ, η Σιγκαπούρη και η Μαλαισία καθώς και όλες οι χώρες της ευρύτερης περιοχής του Ειρηνικού και της Ν.Α. Ασίας. Αυτοί, αποτελούν και τους κύριους ανταγωνιστές της Κοινότητας, τόσο σε προϊόντα μεσαίας τεχνολογίας (κλωστ/κά) όσο και σε προϊόντα υψηλής τεχνολογίας (ηλεκτρονικά και μικροηλεκτρονικά προϊόντα) .

Κατά την περίοδο της πετρελαϊκής κρίσης οι χώρες αυτές αντιμετώπισαν σοβαρότατα προβλήματα λόγω της αύξησης των τιμών που τους επέφερε η κρίση αυτή. Παρόλα αυτά, την συγκεκριμένη κρίση κατάφεραν να την ξεπεράσουν και να προβάλουν το συγκριτικό πλεονέκτημα που είχαν και που αφορούσε τα φθηνά εργατικά χέρια. Αυτό στην συνέχεια έγινε πόλος έλξης των βιομηχανικά ανεπτυγμένων χωρών όπως της Ιαπωνίας και των ΗΠΑ και να εξασφαλίσουν με αυτό τον τρόπο την εισαγωγή προηγμένης διοικητικής και παραγωγικής τεχνογνωσίας.

Παρόλα αυτά, την τελευταία περίοδο παρατηρείται, από τις χώρες αυτές, έντονη στροφή προς την Ιαπωνία και την Ευρωπαϊκή Ένωση, έχοντας μια τάση απεξάρτησης από τις ΗΠΑ. Οι λόγοι μεταστροφής οφείλονται στο γεγονός ότι οι ΗΠΑ δεν φαίνονται πλέον πρόθυμες να εισαγάγουν τον αυξανόμενο όγκο της παραγωγής τους. Άλλωστε η ίδρυση της Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών μεταξύ ΗΠΑ-Καναδά-Μεξικού δείχνει αυτή ακριβώς την διάθεση μεταστροφής της ίδιας της αμερικανικής εμπορικής πολιτικής.

Η Κοινότητα από την άλλη μεριά, έχει βελτιώσει σημαντικά το εμπορικό ισοζύγιο της τα τελευταία έτη, και η δημιουργία του «Ενιαίου Ευρωπαϊκού

Χώρου» έκανε τις ασιατικές χώρες να αντιμετωπίσουν ενδεχομένως με ενδιαφέρον τις επενδύσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον χώρο τους. Τέλος δε, δεν θα πρέπει να παραλείψουμε το γεγονός, ότι η Βρετανία δεν έχει αποκόψει τελείως τους δεσμούς της με τις αποικίες της και το κλίμα επιρροής της στις περιοχές αυτές είναι μεγάλο.

Παρόλα αυτά, τα μειονεκτήματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε θέματα επενδύσεων στις χώρες των NIC's είναι μεγάλα. Τα κυριότερα από αυτά είναι το γεγονός ότι:

- Τα μερίδια αγοράς των μεταποιητικών προϊόντων, αν και είναι μεγαλύτερα από αυτά της Ιαπωνίας και των ΗΠΑ, εν τούτοις σημειώνουν κάμψη.
- Η εξειδίκευση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σε προϊόντα υψηλής τεχνολογίας βρίσκεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα έναντι άλλων χωρών
- Οι συναλλαγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε προϊόντα υψηλής τεχνολογίας έχουν γίνει ελλειμματικά από το 1986 και μετά και το έλλειμμα αυτό είναι ανησυχητικό για τις αγορές που ενδιαφέρονται για την εγκαθίδρυση της κοινωνίας των πληροφοριών.
- Η έρευνα και ανάπτυξη της Ευρώπης είναι αρκετά διασκορπισμένη λόγω της μορφής της. Αυτό όμως επιφέρει αρνητικά αποτελέσματα στην ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας της η οποία εξαρτάται σημαντικά στους τομείς αυτούς.

5. ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Βασικά προβλήματα που αντιμετωπίζει το διεθνές εμπόριο αφορά θέματα που αφορούν την διεθνή στρατηγική εμπορική πολιτική.

Ένα κύριο ζήτημα αφορά θέματα υπηρεσιών και υψηλής τεχνολογίας δεδομένου ότι ενισχύουν την οικονομική και πολιτική σπουδαιότητά τους και καθιστούν εξαιρετικά δύσκολη την επίλυση τους. Οι κλάδοι αυτοί έχουν γίνει οι κυριότεροι κλάδοι ανάπτυξης για τις αναπτυγμένες οικονομίες κυρίως των ΗΠΑ. Παράλληλα ο αυξανόμενος αριθμός των πρόσφατα εκβιομηχανιζόμενων χωρών, όπως η Βραζιλία, η Ινδία και η Νότια Κορέα, έχουν επιλέξει τους τομείς αυτούς για ανάπτυξη και επομένως τους προστατεύονται από τον ξένο ανταγωνισμό. Στο βαθμό που οι τομείς αυτοί μετατρέπονται σε δεσπόζουσες κορυφές, η σύγκρουση είναι αναπόφευκτα σκληρή.

Επιπλέον, οι τομείς αυτοί εκτός από τον τομέα της γεωργία συγκροτούν τις επεκτεινόμενες εξαγωγικές αγορές των ΗΠΑ και επομένως αποκτούν όλο και μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τους αμερικανούς πολιτικούς οι οποίοι θεωρούν την κατάργηση των περιορισμών εναντίον των αμερικανικών κλάδων υπηρεσιών που έχουν επιβάλει η Δυτική Ευρώπη, η Ιαπωνία και οι λιγότερο αναπτυγμένες χώρες ως αποφασιστικό κριτήριο για τις μελλοντικές εμπορικές σχέσεις.

Επίσης, οι κλάδοι των υπηρεσιών όπως η χρηματοδότηση, οι επικοινωνίες και η επεξεργασία πληροφοριών διαπερνούν εγχώριες κοινωνικές σχέσεις και θεσμούς πράγμα που σημαίνει ότι υπάρχει ισχυρή αντίσταση στις εξωτερικές πιέσεις για αλλαγή και άνοιγμα των εθνικών οικονομιών²⁷⁴.

Ακόμη, για τις χώρες όπου πρόσφατα άρχισαν να εκβιομηχανίζονται και για άλλες λιγότερο αναπτυγμένες χώρες το ελεύθερο εμπόριο στις περιοχές των υπηρεσιών και της υψηλής τεχνολογίας σημαίνει ότι οι πολυεθνικές τράπεζες και οι εταιρίες των ΗΠΑ θα αποκτήσουν απεριόριστη πρόσβαση στις οικονομίες των αναπτυσσόμενων χωρών. Αυτό τους στερεί την δυνατότητα να προστατεύσουν και να αναπτύξουν δικούς τους κλάδους και έτσι αυτοκαταδικάζονται σε καθυστέρηση και εξάρτηση από τις πιο αναπτυγμένες οικονομίες. Παράλληλα, οι ΗΠΑ προκειμένου να προστατευθούν από την διαρροή βιομηχανικής τεχνογνωσίας, έθεσαν το ζήτημα της διεθνούς προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων στην ημερήσια διάταξη των εμπορικών διαπραγματεύσεων. Η εντεινόμενη αυτή προσπάθεια να διαφυλάξουν την ανταγωνιστική θέση των αμερικανικών εταιριών από την πνευματική πειρατεία και την πολύ γρήγορη διάχυση του συγκριτικού τους πλεονεκτήματος, έρχεται σε οξεία σύγκρουση με την επιθυμία των χωρών να αναρριχηθούν στην τεχνολογική κλίμακα.

Επιπρόσθετα, οι τομείς υπηρεσιών όπως η χρηματοδότηση, και η επεξεργασία δεδομένων, συνδέονται με τις υπερπόντιες λειτουργίες των πολυεθνικών εταιριών πράγμα που δημιουργεί ένα δύσκολο πρόβλημα. Οι τομείς αυτοί είναι βιομηχανίες υποδομής και επηρεάζουν τον συνολικό έλεγχο

²⁷⁴ Ένα καλό παράδειγμα είναι τα αμερικανικά αιτήματα προς την Ιαπωνία να ανοίξει την οικονομία της σε εκείνους τους τομείς τους οποίους υπάρχουν αντιστάσεις επειδή πιστεύεται ότι απειλούνται πολιτιστικές αξίες τους ή υπονομεύεται η

και την διεθνή ανταγωνιστικότητα της οικονομίας. Δεδομένου ότι κατέχουν κεντρική θέση στη λειτουργία της οικονομίας και στο βασικό τρόπο παραγωγής, οι τομείς αυτοί είναι συνήθως εθνικοποιημένοι ή υπόκεινται σε αυστηρές ρυθμίσεις. Έτσι το βασικότερο εμπόδιο που πρέπει να υπερπηδηθεί είναι ο ρόλος του κράτους σε αυτούς τους τομείς και επομένως οι διαπραγματεύσεις για μεγαλύτερη οικονομική φιλελευθεροποίηση στους κλάδους των υπηρεσιών και για την παραχώρηση στις ξένες πολυεθνικές δυνατοτήτων πρόσβασης στις εγχώριες οικονομίες είναι ιδιαίτερα περίπλοκες και ευαίσθητες πολιτικά²⁷⁵.

Η σύγκρουση ανάμεσα στην περαιτέρω φιλελευθεροποίηση του εμπορίου και τις εγχώριες οικονομικές πρακτικές εκδηλώνεται πιο έντονα στην Ιαπωνία. Αν και η Ιαπωνία έχει μειώσει τα περισσότερα από τα τυπικά της εμπόδια με ορισμένες εξαιρέσεις που αφορούν την γεωργία και την βιομηχανία υψηλής τεχνολογίας, ωστόσο η κατάσταση που οι ξένοι ονομάζουν παράνομη δομή της ιαπωνικής οικονομίας ήτοι ο διοικητικός καθοδηγητικός ρόλος της γραφειοκρατίας και η οικονομική συμπεριφορά των ιαπώνων καθιστούν ιδιαίτερα δυσμενή την διείσδυση στην ιαπωνική αγορά. Ένα κρίσιμο ζήτημα είναι το υπερβολικά περιοριστικό και αναποτελεσματικό ιαπωνικό σύστημα διανομής που αποσκοπεί κυρίως στην προστασία των μικρών καταστημάτων και την ακεραιότητα των γειτόνων. Συχνά αναφέρονται και άλλα προβλήματα άτυπων ιαπωνικών εμποδίων. Η δημιουργία στην Ιαπωνία βιομηχανικών ομίλων και οι μακροχρόνιες επιχειρησιακές σχέσεις όπως η προτίμηση των Ιαπώνων καταναλωτών στα ιαπωνικά προϊόντα είναι τρομερά εμπόδια που περιορίζουν δραστικά την είσοδο ξένων στην ιαπωνική αγορά. Οι αμερικανικές

εθνική αυτάρκεια της χώρας σε στρατηγικούς τομείς.
²⁷⁵ Diaz-Alexandro, 1983, σελ.307-308.

πιέσεις να εναρμονίσουν τις εγχώριες δομές τους με αυτές των δυτικών χωρών και να ανοίξουν την οικονομία τους συμβάλλει σε μία οικονομική σύγκρουση ιδίως όταν τα τυπικά εμπορικά εμπόδια στην Ιαπωνία είναι χαμηλότερα από τα εμπορικά εμπόδια που διατηρούν οι ΗΠΑ.

Ένα άλλο εμπόδιο είναι το γεγονός ότι η GATT δεν είναι πια η λέσχη Αμερικανών-Δυτικοευρωπαίων που ήταν τη δεκαετία του '60 όπου η Ιαπωνία άνηκε στους μικρούς εταίρους. Στο παιχνίδι συμμετέχουν σήμερα πάνω από ενενήντα παίκτες και είναι ασφαλώς ευκολότερα να συναφθούν συμφωνίες με σκοπό τον αποκλεισμό ορισμένων δυσμενών αποφάσεων.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σύμφωνα με τα παραπάνω, φαίνεται ότι οδηγούμαστε στην δημιουργία παγκόσμιων συσπειρώσεων και στην υιοθέτηση μιας κοινής εμπορικής πολιτικής. Το κύριο μέλημα όλων των χωρών παγκοσμίως είναι ότι όλοι ανεξαιρέτως επιθυμούν την δημιουργία μιας υπερατλαντικής εμπορικής συμφωνίας, η οποία όμως να περιέχει πολιτικά, κοινωνικά και πολιτιστικά κριτήρια. Αυτό θα διευκόλυνε βέβαια αρκετά τις υπό αναπτύξει σχέσεις της Ευρώπης με τις ΗΠΑ και την Νότια Αμερική και αντίστροφα. Μερικούς από τους λόγους αυτής της πορείας εξετάζονται παρακάτω.

- Παγκοσμιοποίηση (globalization).

Μία από τις πιο βασικές αλλαγές σε διεθνές οικονομικό επίπεδο είναι η παγκοσμιοποίηση της αγοράς και της παραγωγής. Ωστόσο η παγκοσμιοποίηση ή διεθνοποίηση του κεφαλαίου, του εμπορίου και της παραγωγής δεν είναι καινούργιο στην παγκόσμια ιστορία. Αυτό όμως που είναι νέο και άξιο μελέτης είναι η έκταση και η μορφή που έχει λάβει σήμερα. Διάφορες μορφές οικονομικών, τεχνολογικών και πολιτικών μέσων έχουν ενοποιήσει τη διεθνή αγορά και παραγωγή. Η συγκέντρωση του κεφαλαίου σε παγκόσμια κλίμακα δεν σημαίνει μόνο την άνιση εμπορική συναλλαγή ούτε και την ασύμμετρη ροή κεφαλαίου μεταξύ κέντρου και περιφέρειας. Η διεθνοποίηση του παραγωγικού κεφαλαίου δεν είναι πλέον εθνικό φαινόμενο και ο σημερινός καπιταλισμός δεν περιορίζεται στην επιδίωξη μεγαλύτερου κέρδους μέσω των εξαγωγών αγαθών και κεφαλαίου. Κυρίως χαρακτηρίζεται από την εξαγωγή της κοινωνικής σχέσεως της παραγωγής. Σήμερα η παγκόσμια οικονομία χαρακτηρίζεται ως σύνολο σε εθνικό και παγκόσμιο πολυεπίπεδο και ιεραρχημένο σύστημα.

- Νέοι επιθετικοί δρώντες.

Στο προσκήνιο, μετά την κατάρρευση του κομμουνισμού, εμφανίζονται νέες βιομηχανίες και εξαγωγικές χώρες. Η νέα μορφή της παγκόσμιας εξειδίκευσης, η ραγδαία οικονομική και τεχνολογική ανάπτυξη, σε ορισμένες αναπτυσσόμενες χώρες, η διεθνοποίηση της επιχειρηματικής και επενδυτικής δραστηριότητας, ο ασφυκτικός έλεγχος του κόστους εργασίας και η υιοθέτηση περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής, οδήγησε πολλές επιχειρήσεις να φύγουν από τις ανεπτυγμένες χώρες και να μεταφερθούν σε νέες βιομηχανικές χώρες (Newly Industrialised Countries -NIC's) όπου οι συνθήκες παραγωγής

εμφανίζονται περισσότερο ευνοϊκές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι ιαπωνικές επιχειρήσεις, όπου έχουν επενδύσει μεγάλα κεφάλαια στις NIC's. Μόνο εκεί μπορούν οι αμερικανικές και οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις να ανταγωνιστούν τις ιαπωνικές επί ίσους όρους χωρίς να θυσιάζουν το εθνικό τους κεφάλαιο και χωρίς να έρχονται αντιμέτωποι με εμπόδια εισόδου. Μια αποτυχία στον χώρο των NIC's θα δώσει την δυνατότητα στους Ιάπωνες να ενδυναμωθούν, αφήνοντας τις ευρωπαϊκές και αμερικανικές επιχειρήσεις εκτεθειμένες.

Θα πρέπει να ληφθεί επίσης υπόψη, ότι οι ανεπτυγμένες χώρες έχουν μεταβάλει το παραγωγικό και οικονομικό τους πρότυπο που στηρίζεται στη μαζική παραγωγή (fordism) και τη διαπραγμάτευση με τα συνδικάτα (taylorism), για την κατανομή του οικονομικού πλεονάσματος. Οι ανεπτυγμένες χώρες βρίσκονται σε μεταβιομηχανικό στάδιο, δίνοντας έμφαση στις υπηρεσίες και την τεχνολογική πρωτοπορεία.

- Οι χρηματαγορές.

Οι χρηματαγορές με την σειρά τους απορροφούν τεράστιο τμήμα της παγκόσμιας ρευστότητας που κατευθύνεται περισσότερο σε βραχυπρόθεσμες κερδοσκοπικές και όχι σε παραγωγικές επενδύσεις. Η αμερικανική οικονομία που κυβερνάται από την χρηματιστηριακή αγορά επιδιώκει μια ασθενή παγκόσμια οικονομία ώστε να επιφέρει παύση των πληρωμών²⁷⁶.

²⁷⁶ International Herald Tribune 13.6.1994.

Η Ευρώπη από την μεριά της είναι ιδιαίτερα προσεκτική όσον αφορά τους χειρισμούς της πάνω σε θέματα απομονωτισμού, μονομέρειας και προστατευτισμού, πρακτικές που χρησιμοποιούν κυρίως οι ΗΠΑ ως καταφύγιο²⁷⁷.

Από την άλλη μεριά, άλλες χώρες επιθυμούν να δημιουργήσουν ένα οικονομικό κλίμα αντίστοιχο με αυτό της προόδου, έτσι ώστε μέσα από μια πολιτική εμπορίου να εναρμονιστούν όλοι στην ανάπτυξη και στην προστασία του περιβάλλοντος.

- Δημοσιονομική πολιτική

Το κυρίαρχο μοντέλο δημοσιονομικής πολιτικής μετατοπίζεται από το Κεϋνσιανό μοντέλο προς την οικονομία της προσφοράς, όπου δίνεται έμφαση όχι τόσο στην ενίσχυση της ζήτησης αλλά στην τιθάσσευση του πληθωρισμού και την ενίσχυση των ιδιωτικών δομών της οικονομίας. Αυτό σταδιακά σημαίνει υποχώρηση του κράτους από τον παραγωγικό τομέα της οικονομίας και την μεταβίβαση των δημόσιων επιχειρήσεων στον ιδιωτικό τομέα, και κατάργηση όλων των διατάξεων που επιβάλλουν όρους στην ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας και αυξάνουν το κόστος παραγωγής συμπεριλαμβανομένης της εργατικής και κοινωνικής νομοθεσίας. Αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα την βαθμιαία αποδυνάμωση του κοινωνικού κράτους (welfare state) και την αντιμετώπιση της αγοράς ως πανάκειας²⁷⁸.

²⁷⁷ Οι ΗΠΑ μέσα από την Πράξη του Helms-Burton και d'Amato προσπάθησαν να αποκόψουν οποιαδήποτε προσπάθεια δημιουργίας εμπορικού και πολιτικού πλεονεκτήματος από ορισμένες χώρες.

²⁷⁸ Πρέπει να αλλάξουμε πολιτική. Πρέπει να ζητάμε περισσότερα από τον παραγωγό και περισσότερα από τον καταναλωτή, λιγότερα από τον παραγωγό και περισσότερα από τον καταναλωτή, περισσότερα από τον πολίτη, να

- Οικονομική Κρίση

Η ασιατική κρίση του 1998 επέφερε ένα κλίμα αστάθειας παγκοσμίως. Αυτό με την σειρά του οδήγησε στο συμπέρασμα ότι η μία δομημένη σταθερότητα μεταξύ των κρατών μελών παγκοσμίως, πάνω σε θέματα εμπορίου, θα έχει σαν αποτέλεσμα την δημιουργία σταθερότητας στο μέλλον, ώστε να παραμείνουν οι αγορές ανοικτές σε περιόδους κρίσεων και να υπάρξει προστατευτισμός σε περιόδους οικονομικής αστάθειας.

- Αποδυνάμωση Οργανισμών

Ένα πρώτο γεγονός που οδηγεί στο δρόμο της παγκόσμιας κοινής εμπορικής πολιτικής είναι το γεγονός ότι έχει χαρακτηριστεί σχεδόν απόλυτα η αποτυχία της NAFTA πάνω σε θέματα πολιτισμικών, εκπαιδευτικών και κοινωνικών χειρισμών. Επίσης, η δυνατότητα μίας υπερατλαντικής συμφωνίας ενισχύεται και από το γεγονός ότι χώρες όπως ο Καναδάς και οι Γαλλία, η Ισπανία και το Μεξικό δίνουν την δυνατότητα, λόγω των πολιτιστικών και γλωσσικών ομοιοτήτων να εστερνίζονται πολλά κοινά μεταξύ τους, αλλά και με την ευρωπαϊκή κουλτούρα στο σύνολο.

Επίσης ένα άλλο γεγονός ότι η ευρωπαϊκή ένωση και η Βόρεια Αμερική πρέπει να συνεργαστούν πάνω σε θέματα κοινής πολιτικής αφορά τις κοινές αξίες που εστερνίζονται και οι οποίες μπορούν να βοηθήσουν για την δημιουργία εμπορικής απελευθέρωσης. Η ισπανική, η γαλλική, η πορτογαλική και η βρετανική κυριαρχία στις περιοχές της Λατινικής Αμερικής και της

Καραϊβικής μπορούν να βοηθήσουν για την δημιουργία μίας νέας υπερατλαντικής σχέσης.

Από τα παραπάνω λοιπόν συμπεραίνεται ότι, ο οργανισμός ΠΟΕ θα πρέπει να αλλάξει μορφή και να έχει λιγότερα μέλη, αλλά με περισσότερα κοινά χαρακτηριστικά. Επιπλέον θα πρέπει να διευρυνθεί η σταθερότητα που έχουν δημιουργήσει η NAFTA και Ευρωπαϊκή Ένωση, να αφήσουν την δυνατότητα για συνθήκες ισοτιμίας μεταξύ των κρατών και παράλληλα να μειώσουν την κυριαρχία των δυνατότερων οικονομιών. Αρκετά μέλη της Επιτροπής των θεμάτων οικονομίας και εξέλιξης ζητούν να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στις κοινωνικές και οικολογικές προεκτάσεις που επιφέρει η απελευθέρωση της οικονομίας.

- Ηγεμονία.

Το διεθνές εμπόριο δεν διαθέτει σήμερα ηγεμονία που να εγγυάται την λειτουργία των κανόνων του. Άλλωστε οι ΗΠΑ έχουν πάψει προ πολλού να αποτελούν την ατμομηχανή της παγκόσμιας οικονομίας. Από την άλλη μεριά οι μεγάλες δυνάμεις προσπαθούν να προσαρμοστούν στην νέα τάξη πραγμάτων και στις απαιτήσεις της ώστε να μην είναι σε θέση να αναλάβουν το κόστος της ηγεμονίας. Αυτές που θα αναλάβουν την ηγεμονία στις διεθνείς εμπορικές και οικονομικές σχέσεις είναι συλλογικό. Αναφέρεται κυρίως σε κράτη όπου χαρακτηρίζονται από αγορές μεγάλης απορροφητικότητας, τεράστιο τεχνολογικό δυναμικό και διαθεσιμότητα υψηλών οικονομικών-χρηματοδοτικών πόρων.

- Στρατηγική εμπορίου.

Αρχίζει στην εθνική εμπορική πολιτική να βρίσκουν απήχηση οι απόψεις περί στρατηγικού εμπορίου. Η κυβερνητική πολιτική απομακρύνεται από το φιλελεύθερο μοντέλο και υιοθετεί μέτρα και πρακτικές που αποσκοπούν στην προώθηση των εθνικών συμφερόντων και στην βελτίωση της ανταγωνιστικής θέσεως των ολιγοπωλιακών επιχειρήσεων. Αυτή η μορφή πολιτικής προϋποθέτει σχέδιο τόσο μεταξύ ενός συντονιστικού σώματος αρμοδίου για την διατύπωση της μακροοικονομικής στρατηγικής και επιμέρους μονάδων που θα επηρεάσουν την στρατηγική αυτή όσο και μεταξύ των μονάδων αυτών.

Η στρατηγική εμπορίου εξετάζεται παρακάτω ως ξεχωριστό κεφάλαιο.

Βιβλιογραφικές Παραπομπές

1. Brian McDonald, "The World Trading System-The Uruguay Round and Beyond," MacMillan Press, 1998, pp.25-29, 41-46, 49-50.
2. John H. Jackson, "The Jurisprudence of GATT & the WTO," Cambridge University Press, 2000, pp. 360-377.
3. Robert Gilpin, « Η Πολιτική Οικονομία των Διεθνών Σχέσεων», εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1995, σελ. 234- 249.
4. Gerrit Faber, "The EC and the WTO: Different Fields to Level?", pp. 95-111, Hugo Paem, "The EC &the WTO Agenda" pp. 117-124, "Challenges to the New World Trade Organization", Pitou van Dijck & Gerrit Faber, Kluwer Law International,1996.
5. Κατράνης κ. Αλέξανδρος, «Η Θεσμική Διάσταση του ΠΟΕ, Η Εξέλιξη της GATT από Προσωρινή Συμφωνία σε Διεθνή Οργανισμό», Ελληνική Εταιρία Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 1995, σελ. 15-42 και 43-47.
6. Στεφάνου Κωνσταντίνος , «Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και οι Συμφωνίες του Γύρου της Ουρουγουάης», Ελληνική Εταιρία Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 1995, σελ.43-75.
7. United Nations Conference on Trade & Development, 2001 <http://www.unctad.org>
8. Mercosur desk, <http://www.mac.doc.gov/ola/mercosur/mgi/history.htm>
9. Embassy of Uruguay, <http://www.embassy.org/uruguay/econ/mercosur>
10. Report of the Council of Europe, Committee of Economics Affairs and Development, Rapporteur: Mr Bonet Casas, Andora, Liberal Democratic and Reformers' Group, Doc. 8752, 6 June 2000.
11. Jagdish Bhagwati, "A Stream of Windows," MIT Press, 1998 pp. 279-288.
12. Εφημερίδα Καθημερινή, «Η Ρωσία Εντάσσεται στο NATO,» 16 Μαΐου 2002.
13. Χολέβας Ιωάννης, "Διεθνείς Εμπορικές Σχέσεις", εκδ. interbooks, Αθήνα 1987, σελ.135-146.
14. Report of the Council of Europe, ό.π.
15. Brian McDonald, ό.π. pp. 56-62.

16. John Gray, «False Dawn», Granta Publications, 1998, σελ.283-294.
17. Εφημερίδα Καθημερινή, «Η Ρωσία Εντάσσεται στο ΝΑΤΟ,» 16 Μαΐου 2002.
18. Εφημερίδα Καθημερινή, «Η Ρωσία Εντάσσεται στο ΝΑΤΟ,» 17,18 Μαΐου 2002.
19. John Gray, ό.π. σελ. 316-339.
20. Brian McDonald, ό.π. pp. 3-17.
21. Μανωλάτος Α. Γαβριήλ «Προστατευτισμός & Ελεύθερο Εμπόριο» εκδ. Το Οικονομικό , 1994.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΘΕΩΡΙΕΣ & ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΠΑΙΓΝΙΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ **ΕΝΩΣΗΣ**

1. Εισαγωγή- Ιστορική Παρουσίαση

Σύμφωνα με τις νεότερες θεωρίες²⁷⁹, και πριν από την θεωρητική προσέγγιση της εμπορικής οικονομίας αξίζει να σημειωθεί ότι οι φάσεις της εμπορικής οικονομίας συγκεντρώνονται σε πέντε κύκλους ανάπτυξης, οι οποίοι αναπτύσσονται όπως παρακάτω.

Η πρώτη φάση του κύκλου αφορά την φάση αυτή όπου το εμπόριο και η ανταλλαγή δεν έχουν πλήρως αναπτυχθεί και δεν υπάρχει ουσιαστική ανταλλαγή πέρα από τα σύνορα της χώρας. Στον δεύτερο κύκλο δημιουργούνται μορφές ελέγχου καθώς υπάρχει μια αντίδραση στις οικονομικές μεταβλητές. Στον τρίτο κύκλο βρισκόμαστε σε περίοδο μεταβολής καθώς το σύστημα ελέγχου του εμπορίου έχει γίνει δυσκίνητο και υπάρχουν προβλέψεις για αλλαγές. Στον τέταρτο κύκλο είναι η περίοδος όπου ο φιλελευθερισμός έχει την κυρίαρχη θέση και η χαλάρωση του ελέγχου εκτείνεται. Είναι η φάση εκείνη του κύκλου όπου παράλληλα ενδυναμώνεται και ο πολιτικός επηρεασμός νέων ομάδων όπως των εξαγωγών και υπάρχει μια γενική αποδοχή λόγω της οικονομικής ανάπτυξης που σημειώνεται. Στον πέμπτο κύκλο υπάρχουν λίγοι έλεγχοι πάνω στο εμπόριο και τις ανταλλαγές.

Σήμερα είμαστε στον τέταρτο κύκλο ανάπτυξης και μέσω της παγκοσμιοποίησης οδηγούμαστε στον πέμπτο και τελευταίο κύκλο.

Η νέα εμπορική πολιτική έχει σηματοδοτηθεί από βασικούς θεωρητικούς της οικονομίας. Απ' αυτές τις θεωρίες διαμορφώθηκε μια ιδιαίτερη στρατηγική που χρησιμοποιείται σήμερα ως βάση για την διαμόρφωση της εμπορικής πολιτικής, γνωστή ως στρατηγική των παιγνίων και που η ανάλυση αυτή καταλήγει με το υπόδειγμα του Porter.

Η βασικότερη θεωρία με βάση την οποία καλλιεργήθηκε στο παγκόσμιο εμπόριο είναι αυτή του Adam Smith. Σκοπός δηλαδή κάθε κράτους είναι να παράγει και να εξάγει τα προϊόντα εκείνα στα οποία έχει το απόλυτο πλεονέκτημα^{280,281}. Αυτό σημαίνει ότι για να προχωρήσει μια χώρα στην εξαγωγή στο διεθνές περιβάλλον, θα πρέπει να εξάγει ότι οι άλλοι δεν μπορούν να παράγουν. Εάν μάλιστα το καταφέρει, και μάλιστα να παράγει σε ποσότητες με φθινό παραγωγικό κόστος, τότε θα καταφέρει να έχει το απόλυτο πλεονέκτημα. Σήμερα αυτή η θεωρία δεν εφαρμόζεται σε απόλυτη μορφή. Βασική αδυναμία αυτής της θεωρίας αποτελεί η πεποίθηση του Smith ότι εάν μια χώρα έχει το απόλυτο πλεονέκτημα σε όλα τα προϊόντα, τότε δεν θα πρέπει να εμπορεύεται καθόλου.

Εξέλιξη της θεωρίας αυτής, αποτελεί η θεωρία του συγκριτικού πλεονεκτήματος^{282,283} από τον Ricardo, η οποία και ανταποκρίνεται περισσότερο στην σημερινή κατάσταση. Σύμφωνα με αυτή, η χώρα θα πρέπει να εξειδικευτεί σε εκείνο το αγαθό όπου είναι περισσότερο δυνατή και ευέλικτη. Προκειμένου να ισχύσει αυτό, θα πρέπει να υπάρχουν κάποιοι συγκεκριμένοι περιορισμοί, θα πρέπει να δεχθούμε δηλαδή ότι οι τιμές καθορίζονται από την

²⁷⁹ Στηρίζεται πάνω στις θεωρίες του Jagdish Bhagwati & Anne Kruger, σελ 136.

²⁸⁰ Absolute Advantage,

²⁸¹ Adam Smith, The Wealth of Nations, Book 4, Chapter 2

²⁸² Comparative Advantage.

παραγωγικότητα της εργασίας και όχι από την ζήτηση, ότι οι οικονομίες των χωρών δεν διακρίνονται για αντιφάσεις τεχνολογικές και ότι οι βιομηχανίες τους έχουν τους ίδιους βασικούς παράγοντες ποιότητας.

Οι παραπάνω θεωρία όπου αναπτύχθηκε από τον Smith και τελειοποιήθηκε από τον Ricardo αναφέρει ότι οι χώρες θα πρέπει να εμπορεύονται ελεύθερα χωρίς δασμολογικούς περιορισμούς²⁸⁴. Αυτό αποτελεί και βασική αρχή της GATT δεδομένου ότι πολλές από τις αρχές της στηρίζονται πάνω στην θεωρία του Ricardo.

Από τις παραπάνω θεωρίες του Smith και Ricardo απουσιάζει ο παράγοντας καινοτομία η οποία όμως και εισήχθη από τους Raymond Vernon και Louis T. Wells. Έκαναν αντιληπτό δηλαδή, ότι η καινοτομία παίζει έναν ουσιαστικό ρόλο στην διαμόρφωση της πολιτικής σε μία χώρα σε συγκεκριμένα προϊόντα αλλά όχι σε όλα και όχι σε όλες τις χώρες. Αυτό με τη σειρά του δημιουργεί συγκριτικό πλεονέκτημα τουλάχιστον για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα²⁸⁵.

Πάνω στην θεωρία του Ricardo, Vernon και Wells βασίστηκε η πολιτική των ΗΠΑ και κυρίως η ανάληψη της αξίας του εμπορίου τους. Η μεγάλη εισαγωγή προϊόντων κατά την δεκαετία του '80, σήμαινε ότι το εμπόριο έγινε πρωταρχικό μέλημα για την πολιτική της χώρας. Όλες οι επιχειρήσεις άρχιζαν να φοβούνται τον εισαγόμενο ανταγωνισμό και παράλληλα η ηγεσία άρχιζε να αντιλαμβάνεται την ανάγκη για την δημιουργία μιας διεθνούς εμπορικής πολιτικής. Παρόλα αυτά, τα στατιστικά στοιχεία έδειχναν ότι η εμπορική πολιτική δεν στηριζόταν

²⁸³ David Ricardo, *The Principles of political Economy and Taxation*, chapter 7, *The Works and Correspondance of David Ricardo*, Vol. 1. Cambridge University Press, 1953.

²⁸⁴ Peter H. Lindhert, & Charles P. Kindleberger, *International Economics*, Chapters 6 & 7, 7th Edition, 1982.

²⁸⁵ Richard E Caves Ronald E Jones, *World Trade Payments: an Introduction*, 3d ed., Little Brown, Boston, 1981όπως και Peter B. Kenen, *the International Economy*, Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, 1985.

μόνο στο συγκριτικό πλεονέκτημα αλλά και σε άλλα στοιχεία όπως την καινοτομία. Οι χώρες, εκείνη την δεκαετία, άρχισαν να εισάγουν και να εξάγουν με την ίδια αναλογία. Αυτό ονομάστηκε **intraindustry trade** και είχε μια δυναμική κατά την δεκαετία αυτή. Το αποτέλεσμα ήταν ότι οι βιομηχανίες άρχισαν να συγκεντρώνονται και να δημιουργείται η πολιτική του συγκριτικού πλεονεκτήματος στην παγκόσμια αγορά²⁸⁶.

Η θεωρία αργότερα εξελίχθηκε περαιτέρω από τον Wassily Leontief. Ο Leontief παρατήρησε ότι οι εξαγωγές του των ΗΠΑ ήταν λιγότερο εντάσεως κεφαλαίου από ότι ήταν οι εισαγωγές τους²⁸⁷ (παράδοξο του Leontief). Μέσα από αυτή την παρατήρηση άρχισε να εισάγεται η έννοια της εργασιακής εξειδίκευσης.

2. Νέες Θεωρίες

Κατά τις αρχές της δεκαετίας του '70 και ως το '80 άρχιζε να κάνει την εμφάνιση του παράλληλα, μια νέα μορφή εμπορικής πολιτικής, η πολιτική του προστατευτισμού. Οι οπαδοί της πίστευαν ότι με αυτή την μορφή θα μπορούσαν να προστατεύσουν το εθνικό εμπόριο και οικονομία, εφόσον το κράτος αναλάμβανε το ρόλο του ρυθμιστή σε θέματα εμπορικά και οικονομικά και ενδιαφερόταν περισσότερο για την εθνική ευημερία παρά για την εν γένει ευημερία παγκοσμίως. Αυτή η μορφή εμπορικής πολιτικής στηριζόταν πάνω στην λογική ότι το κράτος θα έπρεπε μέσω των δασμών και των φόρων να αποθαρρύνει τα ξένα συμφέροντα και παράλληλα να ενισχύσει ημεδαπά.

²⁸⁶ David B Yoffie, Benjamin Gomes- Casseres, Ο.π. σελ. 16.

Παρόλα αυτά ο προστατευτισμός κρίθηκε ακατάλληλος για τα αποτελέσματα που θα είχε στο μέλλον. Οι αρχές της GATT και του ΠΟΕ τον αποποιούνται σήμερα σαν μορφή εμπορικής πολιτικής. Μερικές από τις αντιρρήσεις είναι η άποψη ότι ο κρατικός προστατευτισμός δημιουργεί εμπλοκή ανάμεσα στις ξένες και εγχώριες αγορές και οδηγεί στην ανακατανομή του εισοδήματος με όχι ίσους όρους. Επίσης, τα οφέλη από τον προστατευτισμό είναι ελάχιστα εφόσον δίνεται στο κράτος η δυνατότητα να χειραγωγεί κατά τρόπο που επιθυμεί το παγκόσμιο σκηνικό.

Η δημιουργία εμπορικών ενώσεων κυρίως στην Ευρώπη και τον Καναδά είναι απόρροια του προστατευτισμού. Για παράδειγμα, οι ΗΠΑ και ο Καναδάς υπόγραψαν την συμφωνία μια κοινής τελωνειακής ένωσης και το 1985 υπογράφεται η Ευρωπαϊκή συμφωνία για την ανάπτυξη κοινής εμπορικής πολιτικής. Οι ώριμες βιομηχανίες άρχισαν να ενδιαφέρονται για την προστασία τους καθώς οι ελεύθεροι εμπορικοί κλάδοι όπως οι τηλεπικοινωνίες, *airframe firms*, ημιαγωγοί-*semiconductors* άρχισαν να αναζητούν την βοήθεια των κυβερνήσεων.

Μια νέα μορφή εμπορίου αρχίζει να διαμορφώνεται στα τέλη του '90. Η απαρχή αυτής της διαμόρφωσης αρχίζει από την διαπίστωση ότι ο ανταγωνισμός είναι ατελής και ότι πλέον οι κυβερνήσεις μπορούν να λειτουργήσουν στρατηγικά προκειμένου να επηρεάσουν το ρυθμό του εμπορίου και την εθνική ευημερία²⁸⁸. Το διεθνές οικονομικό περιβάλλον χαρακτηρίζεται σήμερα από ολιγοπωλιακό ανταγωνισμό και στρατηγική

²⁸⁷ Wassily W. Leontief, 'Domestic Production and Foreign Trade: The American Capital Position Reexamined', *Economia Internazionale*, 7(1954): 3-32.

²⁸⁸ David B Yoffie, Benjamin Gomes-Casseres, 'International Trade & Competition', 2nd Edition, page 15-16.

διάδραση²⁸⁹. Οι θεωρίες αυτές καταλήγουν και συμπληρώνονται με το σύγχρονο υπόδειγμα του Porter²⁹⁰. Βοήθημα στα παραπάνω αποτελούν τα σύγχρονα οικονομικά μοντέλα ανάπτυξης, τα οποία μπορούσαν να εξηγήσουν ανωμαλίες της διεθνούς πολιτικής²⁹¹. Γνωστά τέτοια μοντέλα είναι οι οικονομίες κλίμακος²⁹², οι οικονομίες σκοπού²⁹³, τα μαθησιακά αποτελέσματα²⁹⁴, R&D races²⁹⁵, technological spillovers²⁹⁶, εμπόδια εισόδου²⁹⁷. Με αυτά τα μοντέλα μπορούσαν να εξηγήσουν γιατί στον ατελή ανταγωνισμό, οι κυβερνήσεις υιοθετούν μια συγκεκριμένη πολιτική όπου διαφορετικά δεν θα ήταν εφικτή ή λογική²⁹⁸.

2. Θεωρητική Ανάλυση της Στρατηγικής των Παιγνίων

Για να μπορέσει να δημιουργηθεί το κατάλληλο κλίμα και να υπάρξει στρατηγική των παιγνίων, θα πρέπει να δημιουργηθεί στο παγκόσμιο σκηνικό μια δράση και μια αντίδραση. Με επιστημονικότερους όρους αυτό εξηγείται ως μια μορφή διένεξης ή κρίσης. Στην διεθνή πολιτική, διένεξη ορίζεται ένα

²⁸⁹ Kierzkowski, 1984.

²⁹⁰ Michael Porter, *The Competitive Advantage of Nations*.

²⁹¹ Τα περισσότερα από αυτά τα μοντέλα γνωστοποιήθηκαν από τον MIT's Paul Krugman.

²⁹² Το κόστος πλεονεκτήματος μειώνεται με τον βαθμό εκροής. Οι οικονομίες κλίμακος συνδέονται στενά με τις αυξανόμενες αποδόσεις κλίμακος, αλλά δεν είναι συνώνυμα. Οι αυξανόμενες αποδόσεις κλίμακος είναι η τεχνολογική βάση για τις οικονομίες κλίμακος. Σημειώνεται όμως ότι τα κατασκευασμένα χρηματοοικονομικά αποτελέσματα καθώς και οι τιμές μπορούν να δημιουργήσουν οικονομίες κλίμακος.

²⁹³ Αυτό δημιουργείται όταν υπάρχει λιγότερο κόστος στο να συνδυαστούν δύο ή περισσότερες γραμμές παραγωγής σε μια εταιρία από ότι να παραχθούν τα προϊόντα ξεχωριστά.

²⁹⁴ Παρατηρείται όταν η μονάδα κόστους μειώνεται σε μεγάλο βαθμό. Η προσωρινή διάσταση αυτού του αποτελέσματος την διαφοροποιεί από τις στατικές οικονομίες κλίμακος και εισαγάγει την πιθανότητα της στρατηγικής συμπεριφοράς μέσω της χρήσης της παραγωγής. Η θεωρία εξελίχθηκε από τον A. Michael Spence, "The Learning Curve and Competition," *Bell Journal of Economics*, 1981, p.p. 49-70.

²⁹⁵ Σκοπός των εταιριών είναι να δημιουργήσουν μεγαλύτερα κέρδη από την αντίπαλη εταιρία προκειμένου να καινοτομήσουν σε ένα προϊόν της αγοράς και να αυξήσουν τα έσοδά τους σε τομείς έρευνας και ανάπτυξης. Βλέπε, Jean Tirole, "The Theory of Industrial Organization", Κεφάλαιο 10, "Research & Development and the Adoption of New Technologies," MA:MIT Press, 1989. Καθώς και Gene Grossman & Carl Shapiro, "Optimal Dynamic R&D Programs," *Rand Journal of Economics*, 1986, Vol. 17, pp. 581-593.

²⁹⁶ Αυτό αναφέρεται στην δυνατότητα που δημιουργείται από μια μονάδα παραγωγής να ωφεληθεί από άλλες γραμμές παραγωγής. Αυτό παρατηρείται σε βιομηχανίες, εταιρίες και έθνη. The more a firm can contain spillovers for its exclusive advantage, the more appropriable the rents from the innovation are.

²⁹⁷ Έχει πολλές μορφές αλλά ο κύριος σκοπός τους να αυξήσουν την δυσκολία εισόδου σε νέους ανταγωνιστές σε μια επιχείρηση και επομένως να προστατεύσουν τα έσοδα που μπορούν να κερδίσουν. Πρώτα αναπτύχθηκε από τον Joe S. Bain, "Barriers to New Competition: Their Character and Consequences in Manufacturing Industries", Cambridge, MA: Harvard University Press: 1956.

δυναμικό σχήμα συσχετισμών που δημιουργείται σε ένα χρονικό διάστημα από την προσπάθεια διαφόρων συμφερόντων (κράτη) να επιβληθούν σε ένα εμφανιζόμενο συσχετισμό δυνάμεων. Ενώ ως κρίση ορίζεται η απειλή ζωτικών συμφερόντων των φορέων που εμπλέκονται σε αυτήν και αρχίζει από ένα συγκεκριμένο χρονικό σημείο που μπορεί να διαφέρει για τον κάθε ένα φορέα συμφερόντων. Οι διενέξεις ή οι κρίσεις μπορούν να έχουν οποιαδήποτε εμπορική, οικονομική, στρατιωτική ή άλλη μορφή.

Από την διαμόρφωση των παραπάνω συνθηκών αρχίζουν και διαφαίνονται οι παίκτες του παιγνίου. Ο αριθμός των παικτών σε ένα τέτοιο περιβάλλον είναι σχετικά μικρός αλλά το μέγεθος τους μεγάλο και ισχυρό. Παίκτες όπως οι ΗΠΑ, η Ευρώπη και η Ιαπωνία δημιουργούν μορφές συσπειρώσεων (NAFTA, COMMECON, NATO) και προσπαθούν να επιβάλουν την δική τους πολιτική. Κατά τη χάραξη της πολιτικής τους τα κράτη πρέπει να έχουν σαφή γνώση των συγκεκριμένων συνθηκών και να προσπαθήσουν να επηρεάσουν τους δρώντες και τις πιθανές αντιδράσεις των άλλων κυβερνήσεων ή χωρών. Προσπαθεί δηλαδή ο κάθε παίκτης να δημιουργήσει μια σφαίρα επιρροής ώστε να συμπεριλάβει και άλλους εταίρους στην πολιτική του και να εκτοπίσει την αντίπαλη ομάδα. Η δημιουργία των εμπορικών συσπειρώσεων έχει αυτή ακριβώς την διάθεση.

Μέσω των συσπειρώσεων δημιουργούνται και οι κατάλληλες συνθήκες καθώς και το νομοθετικό πλαίσιο δράσης. Για παράδειγμα, η Ευρωπαϊκή Ένωση ως παίκτης, έχει καταφέρει να λειτουργεί υπό καθεστώς ενότητας με τα κράτη μέλη της και να αποφασίζει ως μονάδα. Σ' αυτό έχουν συμβάλει και οι

²⁹⁸ David B Yoffie, Benjamin Gomes- Casseres, Ο.π. σελ. 17.

κατάλληλες συνθήκες που έχουν δημιουργηθεί προκειμένου να δέχονται εντολές από τα συμβουλευτικά όργανα της Κοινότητας (Συμβούλιο, Επιτροπή, Κοινοβούλιο κ.τ.λ.). Το κοινό νομοθετικό πλαίσιο της Κοινότητας, που αποδέχονται πλέον όλοι, αποτελεί και τον κανόνα συμμόρφωσης τους στις αρχές του παιχνιδιού. Από την άλλη μεριά ο ΠΟΕ αποτελεί τον ρυθμιστή για το σύνολο των παικτών.

Στην συνέχεια μέσα από αυτές τις διαδικασίες, δημιουργείται ταυτόχρονα κλίμα συνεργασίας και ανταγωνισμού. Με την νομισματική ενοποίηση για παράδειγμα όλα τα κράτη λειτουργούν υπό το πρίσμα της συνεργασίας. Σε αυτή την περίπτωση οι στόχοι είναι έτσι συνδεδεμένοι μεταξύ τους και υπάρχει η ανάγκη για κοινή επιβίωση ή κοινή εξαφάνιση. Παράλληλα, με το κλίμα συνεργασίας αυξάνεται η κατάσταση των κοινών συμφερόντων και ελαττώνεται η σημασία των διαφορών. Η δε επικοινωνία γίνεται μεταξύ των φορέων ειλικρινής, εμπιστευτική και συμβάλλει στην αύξηση ετοιμότητας για αλληλοβοήθεια.

Στην δεύτερη περίπτωση, τα κράτη ανταγωνίζονται μεταξύ τους. Τέτοια μορφή ανταγωνισμού υπάρχει μεταξύ ΗΠΑ και Ιαπωνίας ή ΗΠΑ και ΕΕ. Με τον διαρκή ανταγωνισμό τους αυξάνεται το εύρος των διαφορών και ελαττώνεται η κατανόησή τους, ενώ υπάρχει η τάση η μία ομάδα να επιβιώνει και η άλλη να εξαφανίζεται²⁹⁹. Η επικοινωνία πλέον στηρίζεται σε εσφαλμένες εντυπώσεις που προσπαθεί η μία πλευρά να περάσει στην αντιτιθέμενη. Η δυσπιστία και η εχθρότητα είναι χαρακτηριστικά που κυριαρχούν στον τρόπο συμπεριφοράς τους.

²⁹⁹ Deutsch M., *The Resolution of Conflict*, Yale University Press, 1973, σελ.26

Σύμφωνα με τον διεθνολόγο Thomas Schelling³⁰⁰, οι διενέξεις που δημιουργούνται στα κράτη σε περιπτώσεις ανταγωνισμού, συνοδεύονται από απειλές με βάση τον κίνδυνο. Η στρατηγική που αναπτύσσεται είναι αυτή των παιγνίων με μικτή στρατηγική. Αναλυτικά αυτό σημαίνει ότι, αυτός που απειλείται θα πρέπει να ενεργήσει έτσι ώστε να αποκρούσει τον κίνδυνο και ταυτόχρονα να διαφοροποιηθεί. Παράλληλα θα πρέπει να γίνει κατανοητό για όλες τις πλευρές ότι η ενδεχόμενη απειλή επιφέρει κόστος σε όλες τις πλευρές και όχι μόνο στην απειλούμενη. Έτσι θα πρέπει να καταστεί σαφές ότι κοινό συμφέρον είναι η αποτροπή της απειλής μέσω μίας κοινής πολιτικής. Τέλος, θα πρέπει να αναφέρουμε ότι η ενδεχόμενη απειλή εξαρτάται βασικά τόσο από την έκταση της όσο και από τον βαθμό αξιοπιστίας της.

Με την διαφοροποίηση και την μικτή στρατηγική που χρησιμοποιεί η χώρα προσπαθεί να στρέψει το ενδιαφέρον σε άλλο σημείο προκειμένου να ανταγωνιστεί σε αυτό τον χώρο. Η τακτική που θα χρησιμοποιηθεί και πάλι είναι η στρατηγική των παιγνίων ή η στρατηγική διάδραση.

Αξίζει να σημειωθεί ότι με την στρατηγική των παιγνίων παρουσιάζονται ορισμένες βασικές αδυναμίες και αυτό την καταστά όχι άξιας εμπιστοσύνης. Αυτό συμβαίνει διότι δεν λαμβάνει υπόψη της ορισμένους βασικούς κοινωνικούς και ψυχολογικούς παράγοντες και κυρίως διότι δεν λαμβάνει υπόψη της ιστορικά δεδομένα όπου είναι απαραίτητα για τις αποφάσεις. Όπου όμως οι πληροφορίες και τα δεδομένα δεν επαρκούν για την ερμηνεία των

³⁰⁰ Schelling T., Strategy of Conflict: Prospectus for the reorientation of game theory, σελ. 203-264

διαφορετικών διενέξεων, η θεωρία των παιγνίων με τον τρόπο της έρευνάς της δίνει θετικά αποτελέσματα.

Ταυτόχρονα θα πρέπει να αναφέρουμε ότι η στρατηγική των παιγνίων δεν αποτελεί μια μέθοδο αλλά μια μορφή πολιτικής δράσης.

Γενικότερα, η στρατηγική των παιγνίων δεν επιδιώκει να δώσει λύση σε ένα πρόβλημα, αλλά να δώσει απάντηση στο ερώτημα «τι πρέπει να γίνει και πως πρέπει να συμπεριφερθεί κανείς». Δημιουργείται ένα περιβάλλον δράσης με ορισμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Σήμερα αυτό το περιβάλλον χαρακτηρίζεται από ολιγοπωλιακό ανταγωνισμό και οι συνθήκες συσπειρώνονται γύρω από την μορφή της παγκοσμιοποίησης.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η στρατηγική των παιγνίων παρομοιάζεται ως μια παρτίδα σκάκι, θεωρώντας τους δύο παίκτες ως τους βασικούς εταίρους και την σκακιέρα ως το νομοθετικό και θεσμικό πλαίσιο του παιχνιδιού. Τα δελτία του ενός παίκτη μπορούν να αποτελέσουν τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τα υπόλοιπα πόνια τους προσκείμενους στη πολιτική του εταίρου.

Αντίστοιχα, ο Schelling παρομοιάζει την μικτή στρατηγική σαν μία κούρσα αυτοκινήτων όπου οι οδηγοί φιλονικούν ως προς την προτεραιότητα προσπέρασης μίας στροφής ενός αυτοκινητοδρόμου³⁰¹. Σύμφωνα με τον Schelling θα επιτύχει εκείνος ο οδηγός όπου θα επιταχύνει τόσο το αυτοκίνητό

³⁰¹ Ο Nigel Howard προσπάθησε να εξηγήσει το παίγνιο με την κρίση της Κούβας όπου η Σοβιετική Ένωση βρισκόταν μπροστά στην επιλογή να αποσύρει τις ρουκέτες από την Κούβα ή να συνεχίσει την εγκατάσταση ρουκετών στο έδαφος της Κούβας. Οι ΗΠΑ από την άλλη σκέφτονταν την εισβολή στην Κούβα ή την παραίτηση από την επιχείρηση. Άρα το ερώτημα που τίθεται είναι ποια είναι η καλύτερη πολιτική για την ΕΣΣΔ και ποια για τις ΗΠΑ.

του ώστε να μην είναι σε θέση ακόμα και μ' ένα δυνατό φρενάρισμα να αποφύγει την σύγκρουση. Αυτή η μη ορθολογική συμπεριφορά αναγκάζει τον άλλο οδηγό να ελαττώσει έγκαιρα την ταχύτητά του ώστε να δώσει την προτεραιότητα στον άλλο. Σε αντίθετη περίπτωση η επιτάχυνση θα μπορούσε να θεωρηθεί αξιόπιστη αν πίστευαν και οι δύο οδηγοί ότι η αύξηση της ταχύτητας δεν θα μπορούσε να αποτρέψει το ατύχημα. Όλες αυτές οι σκέψεις απορρέουν από την στρατηγική των παιγνίων.

Τέλος, θα πρέπει να γίνει μια αναφορά στο γεγονός ότι δημιουργούνται στο πολιτικό και κοινωνικό πεδίο διάφορες εντάσεις και προστριβές εξαιτίας των διαφορετικών συμφερόντων και προοπτικών που διαφαίνονται στον έναν παίκτη και στους προσκείμενους στην πολιτική του. Στην περίπτωση αυτή δεν υπάρχουν αντικειμενικά χαρακτηριστικά των δυνατών στρατηγικών, γιατί κάθε δυνατή επιλογή ερμηνεύεται υποκειμενικά. Παρακάτω αναπτύσσονται οι αντίστοιχες θεωρίες που χρησιμοποιούνται και είναι οι εξής τρεις.

Η πρώτη θεωρία είναι γνωστή ως κοινωνικοψυχολογική θεωρία. Η θεωρία αυτή βασίζεται στην ανάλυση και ερμηνεία της συμπεριφοράς των ανθρώπων στον διεθνή χώρο και κυρίως αυτών που παίρνουν μέρος στις αποφάσεις καθώς και στις αντιλήψεις τους στον διεθνή χώρο. Σύμφωνα με την άποψη των Boulding και Holsti, η συμπεριφορά εκείνων που μετέχουν στην λήψη αποφάσεων ενεργούν με βάση τις εικόνες και τις αντιλήψεις που έχουν για την κατάσταση παρά με βάση αντικειμενικούς παράγοντες, όπως αυτοί εμφανίζονται στην πραγματικότητα. Επίσης τα στερεότυπα και οι εικόνες που

έχουν οι πολίτες ενός κράτους για τον άλλο³⁰², επηρεάζουν αποφασιστικά την συμπεριφορά των υπευθύνων της πολιτικής πράξης και ιδιαίτερα στην διαδικασία λήψης των αποφάσεων.

Η δεύτερη θεωρία αφορά την θεωρία των αποφάσεων. Αυτή στηρίζεται κυρίως στην λήψη αποφάσεων παραδοσιακών δομών της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους και δεν μπορεί να δώσει ικανοποιητική απάντηση στις περιπτώσεις κρίσης και διένεξης. Εδώ ο αναλυτής και η απόφαση του πάνω σε θέματα εξωτερικής πολιτικής, είναι συνάρτηση μιας διαδικασίας που συνθέτει τόσο αντιλήψεις, επιθυμίες, στόχους και σκοπούς όσο και δυνατότητες πραγμάτωσής τους. Δεν είναι δηλαδή αποκομμένη από θέματα εσωτερικής πολιτικής, αλλά είναι ένας μηχανισμός που καλύπτει όλο το φάσμα της πολιτικής διαδικασίας.

Τέλος, έχουμε την συστηματική θεωρία, όπου ουσιαστικά είναι ένας συνδυασμός των παραπάνω θεωριών. Ουσιαστικά είναι μία σύνθεση απόψεων από ένα ευρύτερο γνωστικό χώρο που δεν αποτελεί αντικείμενο μίας μόνο γνωστικής διαδικασίας.

Οι παραπάνω θεωρίες που αναπτύχθηκαν και κυρίως η στρατηγική των παιγνίων στηρίζεται πάνω στην θεωρία του Porter³⁰³ όπου δέχεται ότι 1) η φύση του ανταγωνισμού ανάμεσα σε βιομηχανικές περιοχές διαφέρει αρκετά μεταξύ τους 2) Πολλές επιτυχημένες ανταγωνιστές εξελίσσονται πάνω στην αλυσίδα αξίας κυρίως σε ξένες περιοχές παρά στην δική τους 3) Η καινοτομία παίζει

³⁰² Το δημοψήφισμα που έγινε σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες για το αν επιθυμούν οι πολίτες να εισαχθεί η χώρα τους στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, στηρίζεται σε αυτή την θεωρία, προκειμένου οι πολιτικοί να σφυγμομετρήσουν την κοινή γνώμη αλλά και να γνωρίζουν το ενδεχόμενο πολιτικό κόστος.

³⁰³ Michael Porter, 'The Competitive Advantage of Nations'

πολύ σημαντικό ρόλο πάνω διεθνή ανταγωνισμό και 4) αυτοί που επιτυγχάνουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα είναι αυτοί που έχουν εκμεταλλευτεί την προοπτική της ανοικτής αγοράς και της τεχνολογίας.

Σύμφωνα με την θεωρία του Porter προκειμένου να επιτύχει το μοντέλο αυτό, σημαντικό ρόλο παίζουν η απουσία του κράτους από τους μηχανισμούς αγοράς όταν αυτοί έχουν φτάσει σε ώριμο κύκλο ανάπτυξης. Παραδέχεται επίσης και τον ρόλο των τυχαίων γεγονότων όπου ουσιαστικά αλλάζουν τα δεδομένα σε μία κατάσταση. Για παράδειγμα η απαγόρευση της ποτοαπαγόρευσης στις ΗΠΑ ώθησε την βιομηχανία liquors στον Καναδά³⁰⁴.

4. Συμπεράσματα

Η Ευρωπαϊκή Ένωση σαν μορφή τελωνειακής ένωσης έχει εξελιχθεί σημαντικά και διαμορφώνεται πλέον ως πολιτική οντότητα εν εξελίξει προς την κατεύθυνση του ομοσπονδιακού κράτους. Αυτό το φαινόμενο παρουσιάζεται εντονότερα μέσω της τάσης που έχουν ορισμένοι οργανισμοί να μετεξελίσσονται από οργανισμούς γενικού σκοπού σε οργανισμούς ειδικού σκοπού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το NATO, όπου από παγκόσμιο σώμα ασφαλείας εξελίσσεται σε ευρωπαϊκό πολιτικό σώμα, όπως έχει ήδη αναφερθεί και παραπάνω.

Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα χρησιμοποιεί την πολιτική του προστατευτισμού κυρίως σε ειδικούς κλάδους όπως αυτών των φυσικών

³⁰⁴ David B Yoffie, Benjamin Gomes- Casseres, Ο.π. σελ. 23.

πηγών ενέργειας, άνθρακα, χαλκού, χάλυβα καθώς και των κλάδων ζωτικής σημασίας για την προστασία των εγχώριων οικονομιών των κρατών μελών της. Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί ο κλάδος των φυσικών ινών όπου αποτελεί κλάδο ζωτικής σημασίας για την οικονομία της Γαλλίας. Στους υπόλοιπους κλάδους χρησιμοποιεί την πολιτική του ανταγωνισμού με τα υπόλοιπα κράτη.

Σημαντικό σημείο αναφοράς όμως αποτελεί το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα χρησιμοποιεί και αναπτύσσει την οικονομική θεωρία του Smith η οποία επικεντρώνεται στην έννοια του απόλυτου πλεονεκτήματος. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα αυτό που επιδιώκει να επιτύχει είναι να δημιουργήσει μια οικονομική κοινότητα αυτόνομη και αυτάρκη σε σημαντικό βαθμό. Αυτό όμως έρχεται σε αντιδιαστολή με άλλα κράτη ή οργανισμούς. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι περισσότεροι οργανισμοί σήμερα, όπως ο ΠΟΕ, αναπτύσσονται έχοντας ως βάση την οικονομική θεωρία του Ricardo για την δημιουργία του συγκριτικού πλεονεκτήματος. Πολλές ξένες οικονομίες φοβούνται την δημιουργία μιας Ευρώπης οχυρού –Fortress Europe- και της ενδεχόμενης δύναμης που θα αποκτήσει εκτοπίζοντας οικονομικούς κολοσσούς από την αρένα της παγκόσμιας οικονομίας.

Με όλα τα παραπάνω πολλοί είναι αυτοί που πιστεύουν ότι ένας παγκόσμιος πόλεμος βρίσκεται προ των πυλών δεδομένου ότι οι αντιμαχίες των χωρών και των οργανισμών μεταξύ τους στα παραπάνω σημεία είναι σημαντικές. Πολλοί είναι δε αυτοί που επικεντρώνουν αυτόν τον κίνδυνο ανάμεσα στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ.

Κάτι τέτοιο όμως δεν είναι εφικτό δεδομένου ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση με την πολιτική των παιγνίων που ακολουθεί προσπαθεί να ενσωματώσει και άλλα κράτη με το μέρος της και να διευρυνθεί όχι μόνο χωρικά και οικονομικά αλλά και ιδεολογικά. Οι οικονομίες που τώρα ενσωματώνει μπορεί να προέρχονται από τον ανατολικό χώρο με σημαντικές σήμερα αδυναμίες, παρόλα αυτά έχουν μια σημαντική ιστορία οργανωμένης οικονομίας, με πολιτική ιδεολογία σταθερή για αρκετά χρόνια και σημαντική διάρθρωση σε ανθρώπινο επιστημονικό υλικό και σε τομείς βιομηχανίας.

Από την άλλη μεριά, οι ΗΠΑ ακολουθούν την πολιτική του προστατευτισμού στο εσωτερικό της οικονομίας τους και την πολιτική του διαίρει και βασίλευε με τα υπόλοιπα κράτη που συνεργάζεται. Η δεύτερη μορφή πολιτικής που ακολουθεί, έχει ως σκοπό να αναμιχθεί σε οικονομικές πολιτικές άλλων χωρών και να δημιουργήσει πολιτικές κρίσεις ώστε να ληφθούν αποφάσεις υπέρ των Ηνωμένων Πολιτειών. Αυτός ο κίνδυνος διασκεδάζεται δεδομένου ότι οι ΗΠΑ δεν έχουν την δυνατότητα διεύρυνσης με άλλα γειτονικά κράτη αφού αυτά είναι σημαντικά κατώτερα οικονομικά και ιδεολογικά διαφοροποιημένα.

Το ενδεχόμενο μιας παγκόσμιας κρίσης ή πολέμου αποφεύγεται στην εποχή μας δεδομένου ότι οι δυο μεγάλοι οικονομικοί γίγαντες δεν ανταγωνίζονται πλέον για το ποιος θα επιβληθεί στην παγκόσμια οικονομία, αλλά για το ποιος θα ηγηθεί τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, ώστε να έχει την δυνατότητα να επηρεάζει και να ελέγχει τον θεσμό που άπτεται σε θέματα εμπορικής πολιτικής. Με τις διαστάσεις που έχει πάρει σήμερα η παγκοσμιοποίηση το ενδεχόμενο πολέμου αποφεύγεται σημαντικά. Σκοπός ενός πολέμου είναι να

αλλάξουν τα οικονομικά καθεστώτα και οι πολιτικές δομές κάποιων κρατών άμεσου ενδιαφέροντος. Αυτό, κατά έναν βαθμό έχει επιτευχθεί σημαντικά μέσω της λειτουργίας της παγκόσμιας οικονομίας, αλλά και μέσω των υπάρχοντων οργανισμών εμπορίου που έχουν συσταθεί.

Δυστυχώς όμως η παγκόσμια οικονομία και εμπόριο σήμερα κινδυνεύουν όχι από έναν παγκόσμιο πόλεμο αλλά από μορφές τρομοκρατίας όπου στοχεύουν στην κατάρρευση των θεσμών και των αρχών που έχουν συσταθεί. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα καθώς και πολλές οργανωμένες οικονομίες κινδυνεύουν από τρομοκρατικά χτυπήματα όπως αυτό της 11^{ης} Σεπτεμβρίου στις ΗΠΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. David B Yoffie, Benjamin Gomes- Casseres, 'International Trade & Competition', McGraw Hill 2nd Edition, 1994, pp. 11-13.
2. Anne Kruegel, "Political Economy of Policy Reform in Developing Countries," MIT Press, 2000, pp. 136-140.
3. Evans H. D., "Comparative Advantage & Growth," Harvester Wheatsheaf, 1989, pp. 265-266.
4. Robert Gilpin, 'Η Πολιτική Οικονομία των Διεθνώς Σχέσεων', εκδ. Gutenberg, 1995, σελ. 211-233.
5. David B Yoffie, ό.π., pp. 3-8.
6. David D. Hale, "Global Finance and the Retreat to Managed Trade," "The Evolving Global Economy" Edited by Kenichi Ohmae, A Harvard Business Review Book, pp. 184-188.
7. Robert Gilpin, ό.π. pp. 262-268.
8. Βαρβαρούσης Πάρις, «Η Ανάλυση των Διεθνών Διενέξεων-θεωρία και στρατηγική των παιγνίων», εκδόσεις Σάκκουλα, 1985, σελ.
9. McDonald Brian, "The World Trading System-The Uruguay Round and Beyond", McMillan Press, 1998 pp. 18-20.
10. David B. Yoffie, ό.π., pp. 15, 20-23.
11. Alan Winters "The European Community: a case of successful integration?", New Dimensions in Regional Integration, edited by Jaime de Melo & Arvind Panagariya, Cambridge University Press pp. 202-232.
12. Gary Hamel & C.K. Prahalad, "Do You Really Have a Global Strategy?", "The Evolving Global Economy" Edited by Kenichi Ohmae, A Harvard Business Review Book, pp. 202-209.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Βαρβαρούσης Πάρις, ‘Η Ανάλυση των Διεθνών Διενέξεων’ – Θεωρία και Στρατηγική των Παιγνίων, εκδόσεις Σάκκουλα, 1985.
2. Βούτση Ι. Κωνσταντίνου, ‘Γενικόν Εμπορικόν Δίκαιον’ Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 1989.
3. Γεωργακόπουλου Ν. Λεωνίδα, ‘Εγχειρίδιο Εμπορικού Δικαίου’, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 1996.
4. Δαγτόλου Δ. Π., ‘Η Ελευθερία Ανταγωνισμού στο Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο’, εκδόσεις Σάκκουλα, 1996.
5. Δαγτόλου Δ. Π., ‘Η Ελευθερία Κυκλοφορίας Εμπορευμάτων στο Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο’ εκδόσεις Σάκκουλα, 1996.
6. Δαγτόλου Δ. Π., ‘Η Ελευθερία Κυκλοφορίας Προσώπων, Υπηρεσιών & Κεφαλαίων στο Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο’. εκδόσεις Σάκκουλα, 1996.
7. Δελής Κωνσταντίνος, ‘Εμπόριο στην Ενιαία Εσωτερική Αγορά’, εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα 1997.
8. Εφημερίδα Καθημερινή, «Η Ρωσία Εντάσσεται στο ΝΑΤΟ,» 16 Μαΐου 2002.
9. Εφημερίδα Καθημερινή, «Η Ρωσία Εντάσσεται στο ΝΑΤΟ,» 17,18 Μαΐου 2002.
10. Κανελλόπουλος Ι. Παν., ‘Εισαγωγή στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης & της Ευρωπαϊκής Κοινότητας’, εκδ. Σάκκουλα, Κομοτηνή 1993.
11. Καρύδης Σπ. Γεώργιος, ‘Ευρωπαϊκό Δίκαιο Επιχειρήσεων και Ανταγωνισμού’, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 2001.
12. Κατράνης Κ. Αλέξανδρος, ‘Η Θεσμική Διάσταση του ΠΟΕ, Η Εξέλιξη της GATT από Προσωρινή Συμφωνία σε Διεθνή Οργανισμό’, Ελληνική Εταιρία Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 1995.
13. Κοτσίρης Ε. Λάμπρος, Εμπορικό Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκδ Σάκκουλα, Κομοτηνή 2001.
14. Μανωλάτος Α. Γαβριήλ «Προστατευτισμός & Ελεύθερο Εμπόριο» εκδ. Το Οικονομικό, 1994.
15. Σινανιώτη Αριστέα- Μαρούδη, ‘Εμπορικό Δίκαιο’, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 2000.

15. Στεφάνου Κωνσταντίνος, ‘Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και οι Συμφωνίες του Γύρου της Ουρουγουάης’, Ελληνική Εταιρία Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 1995.
16. Τάχος Ι. Α., ‘Διοικητικό Οικονομικό Δίκαιο’, 7^η έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1992.
17. Χολέβας Κ. Γιάννης, ‘Διεθνείς Εμπορικές Σχέσεις–Διεθνές Εμπόριο’, εκδόσεις Interbooks, Αθήνα 1997.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Bhagwati Jagdish, “ A stream of Windows,” MIT Press, 1998.
2. Evans H. David, “Comparative Advantage and Growth,” Harvester Wheatsheaf, 1989.
3. Embassy of Uruguay, <http://www.embassy.org/uruguay/econ/mercosur>
4. Faber Gerrit, “The EC and the WTO: Different Fields to Level?”, pp. 95-111, Hugo Paem, “The EC & the WTO Agenda” pp. 117-124, “Challenges to the New World Trade Organization”, Pitou van Dijck & Gerrit Faber, Kluwer Law International, 1996.
5. Gilpin Robert, « Η Πολιτική Οικονομία των Διεθνών Σχέσεων», εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1995.
6. Gray John, “False Dawn”, Granta Publications, 1998.
7. Hale D. David, “Global Finance and the Retreat to Managed Trade,” “The Evolving Global Economy” Edited by Kenichi Ohmae, A Harvard Business Review Book.
8. Hamel Gary & C.K. Prahalad, “Do You Really Have a Global Strategy?,” “The Evolving Global Economy” Edited by Kenichi Ohmae, A Harvard Business Review Book.
9. Jackson H. John, “The Jurisprudence of GATT & the WTO,” Cambridge University Press, 2000.
10. Kruegel Anne, “Political Economy of Policy Reform in Developing Countries,” MIT Press, 1995.
11. Mercosur desk, <http://www.mac.doc.gov/ola/mercosur/mgi/history.htm>
12. United Nations Conference on Trade & Development, 2001
<http://www.unctad.org>

13. Report of the Council of Europe, Committee of Economics Affairs and Development, Rapporteur: Mr Bonet Casas, Andora, Liberal Democratic and Reformers' Group, Doc. 8752, 6 June 2000.
14. McDonald Brian, "The World Trading System-The Uruguay Round and Beyond," MacMillan Press, 1998.
15. Winters Alan "The European Community: a case of successful integration?", New Dimensions in Regional Integration, edited by Jaime de Melo & Arvind Panagariya, Cambridge University Press.
16. Yoffie B. David., Benjamin Gomes- Casseres, 'International Trade & Competition', McGraw Hill 2nd Edition, 1994.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α.Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ & Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ

1. Εισαγωγή	
2. Αρχές που Διέπουν την Ευρωπαϊκή Ένωση	
2.1 Αρχή της Αναλογικότητας	7
2.2 Αρχή της Νομικής Βεβαιότητας	7
2.3 Αρχή της Ισότητας- Απαγόρευση των Διακρίσεων.....	9
2.4 Αρχή της Επικουρικότητας.....	10
2.5 Αρχή της Ελεύθερης Οικονομικής Δραστηριότητας.....	10
2.6 Αρχή της Διαφάνειας.....	11
2.7 Αρχή της Αγαστής Συνεργασίας.....	11
2.8 Αρχή της Οικονομικής & Κοινωνικής Συνοχής.....	11
2.9 Αρχή της Ισοδυναμίας.....	12
3. Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο	
3.1 Πρωτογενές Κοινοτικό Δίκαιο.....	12
3.1.1 Ιδρυτικές Συνθήκες.....	12
3.1.2 Δευτερεύουσες Συμβάσεις	14
3.1.3 Πράξεις των Μονίμων Αντιπροσώπων των Κρατών Μελών.....	15
3.2 Δευτερογενές Κοινοτικό Δίκαιο.....	16
3.2.1 Κανονισμοί.....	16
3.2.2 Οδηγίες.....	18
3.2.3 Αποφάσεις	19
3.2.4 Συστάσεις-Γνώμες	20
4. Τα Όργανα της Κοινότητας	
4.1 Εισαγωγή	20
4.2 Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.....	21
4.3 Το Συμβούλιο.....	22
4.3.α Επιτροπή Μονίμων Αντιπροσώπων (Coreper).....	23
4.4 Η Επιτροπή	24
4.5 Το Δικαστήριο.....	25
4.6 Το Ελεγκτικό Συνέδριο.....	26
4.7 Τα Επικουρικά Όργανα της Κοινότητας.....	26
4.7.1 Η Οικονομική & Κοινωνική Επιτροπή	24

4.7.2 Η Επιτροπή των Περιφερειών.....	27
4.7.3 Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων	28
5. Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Εμπορικό Δίκαιο	
5.1 Εισαγωγή.....	29
5.2 Ελεύθερη Κυκλοφορία Εμπορευμάτων.....	31
5.2.1. Τελωνειακή Ένωση.....	33
5.2.1.1. Εισαγωγή.....	33
5.2.1.2. Ενδοκοινοτικοί Δασμοί.....	37
5.2.1.3. Επιβαρύνσεις Ισοδύναμου Αποτελέσματος	38
5.2.1.4. Το Κοινό Δασμολόγιο.....	40
5.2.2. Ποσοτικοί Περιορισμοί.....	41
5.3.2.1. Εισαγωγή.....	41
5.3.2.2. Ποσοτικοί Περιορισμοί.....	42
5.3.2.3. Μέτρα Ισοδύναμου Αποτελέσματος.....	42
5.3.2.4. Εξαιρέσεις	45
5.2.3. Κρατικά Εμπορικά Μονοπώλια.....	46
5.2.4. Φορολογικές Διακρίσεις	51
5.3. Ελευθερία Ανταγωνισμού.....	53
5.3.1. Απαγόρευση Αντί-ανταγωνιστικών Συμπράξεων.....	55
5.3.2. Απαγόρευση Καταχρήσεως Δεσπόζουσας Θέσης	58
5.3.3. Διοίκηση & Δικαστική Προστασία Ελεύθερου Ανταγωνισμού.....	60
5.3.4. Κοινοτικοί Έλεγχοι Συγκεντρώσεως Επιχειρήσεων.....	63
5.3.5. Δημόσιες & Προνομιούχες Επιχειρήσεις και Ελεύθερος Ανταγωνισμός	64
5.3.6. Κρατικές Ενισχύσεις	68
5.3.7. Απαγόρευση του Ντάμπινγκ.....	70
5.3.8. Ειδικές Περιπτώσεις Ανταγωνισμού.....	71
Βιβλιογραφικές Παραπομπές.....	73

Β. ΔΟΜΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

1. Εισαγωγή.....	76
2. Όργανα της Διεθνούς Πολιτικής.....	76
2.1. GATT.....	76
2.1.1. GATT Στόχοι & Φιλοσοφία.....	77

2.1.2.Πηγές Δικαίου της GATT.....	79
2.1.3.Νομική Προσωπικότητα της GATT	80
2.1.4. Καταστατικές Αρχές της GATT.....	81
2.1.4.1. Η Αρχή της μη Διάκρισης.....	82
2.1.4.2. Η Απαγόρευση των Ποσοτικών Περιορισμών & η Δασμολογική Πολιτική.....	82
2.1.4.3. Η Απαγόρευση Αθέμιτων Πρακτικών.....	82
2.1.4.4.Η Αρχή της Αμοιβαιότητας.....	83
2.5.4.5. GATT & Κρατικός Παρεμβατισμός.....	84
2. 1.5. Γύροι Διαπραγματεύσεων.....	85
2.1.5.1. Γύρος Ντίλον.....	85
2.1.5.2. Γύρος του Κένεντυ.....	86
2.1.5.3. Γύρος του Τόκιο.....	86
2.1.5.4. Γύρος της Ουρουγουάης.....	88
2.2. Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου- ΠΟΕ.....	91
2.3. UNCTAD.....	93
2.4. NAFTA.....	96
2.5. MERCOSUR.....	97
2.6 NATO.....	99
3. Μορφές Διεθνούς Εμπορίου.....	100
3.1. Διμερείς Οικονομικές Συμβάσεις.....	100
3.1.1. Διμερείς Εμπορικές Συμβάσεις	100
3.1.1.1. Διμερείς Εμπορικοί Συμψηφισμοί (CLEARING).....	100
3.1.1.2. Διμερείς Ιδιωτικές Ανταλλαγές.....	101
3.1.1.3. Τριμερές ή Τριγωνικό Κλήρινγκ (με βάση διμερή σύμβαση).....	102
3.2. Διμερείς Δασμολογικές Διεθνείς Συμβάσεις	103
3.2.1. Διμερείς (αμοιβαία) Παραχώρηση της 'Ρήτρας του Μάλλον Ευνοούμενου Κράτους'.....	103
3.2.2. Διμερής Τελωνειακή Ένωση.....	103

3.3. Πολυμερείς Διεθνείς Συμβάσεις.....	104
3.3.1. Πολυμερείς Εμπορικές Διεθνείς Συμβάσεις.....	104
3.3.1.1 Διακρατικές Συμβάσεις Καθορισμού Ποσοστώσεων (QUOTAS).....	104
3.3.2. Πολυμερείς Δασμολογικές Διεθνείς Συμβάσεις.....	105
3.3.2.1. Δασμολογικές Προτιμήσεις.....	106
3.3.2.2. Πολυμερείς Τελωνειακές Ενώσεις	106
3.4. Συμμετοχή σε Μικτές Πολυμερείς Διεθνείς Συμβάσεις και Διακρατικοί Μηχανισμοί.....	107
4. Εμπορικές Σχέσεις ΕΕ με Άλλα Κράτη	
4.1. Εξωτερική Πολιτική & Συνεργασία της ΕΕ.....	108
4.1.1. Σχέσεις ΕΕ –ΗΠΑ.....	108
4.1.2. Σχέσεις Ευρώπης-Μεξικό.....	110
4.1.3. Σχέσεις Ευρώπης – Καναδά.....	115
4.1.4. Σχέσεις Ευρώπης -Λατινικής Αμερικής.....	116
4.1.5. Σχέσεις Ευρώπης – Ρωσίας.....	118
4.1.6. Σχέσεις ΕΕ-Ιαπωνίας.....	119
4.1.7. Σχέσεις ΕΕ- Ασιατικό Χώρο & NICs.....	124
5. Αδυναμίες Διεθνούς Εμπορικής Πολιτικής.....	128
6. Συμπεράσματα.....	137
Βιβλιογραφικές Παραπομπές	138

Γ. ΘΕΩΡΙΑ & ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΩΝ ΠΑΙΓΝΙΩΝ ΤΗΣ Ε.Ε.

1. Εισαγωγή Ιστορική Παρουσίαση.....	141
2. Νέες Θεωρίες	144
3. Θεωρητική Ανάλυση της Στρατηγικής των Παιγνίων.....	146
4. Συμπεράσματα.....	153
Βιβλιογραφικές Παραπομπές.....	157

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

ΧΑΛΥΒΑΣ

Κατά τον Γύρο της Ουρουγουάης υπήρχε έκδηλη προσπάθεια να ενσωματωθεί ο τομέας του χάλυβα στον γύρο των συζητήσεων, προκειμένου να βρεθεί μια κοινή λύση στα θέματα δασμών. Ο κλάδος αυτός είναι πολύ σημαντικός για τις περισσότερες χώρες κυρίως για την εμπορική τους ισορροπία. Παρόλα αυτά ο τομέας αυτός φαίνεται ότι έχει ταλαιπωρηθεί από καταστροφικές συμφωνίες. Παράλληλα η υπερπαραγωγή και υπέρ επένδυση στον κλάδο έχει δημιουργήσει ένταση στην βιομηχανία, καθώς υπήρξε έντονος ανταγωνισμός και πρακτικές ντάμπινγκ. Έγινε στην συνέχεια επιτακτική ανάγκη κάθε αναπτυσσόμενη χώρα να έχει την δική της βιομηχανία χάλυβα προκειμένου να καλύψει τις εσωτερική ζήτηση αλλά και την εξωτερική ζήτηση.

Η βιομηχανία του χάλυβα στις ΗΠΑ χτυπήθηκε σοβαρά από την εξέλιξη της τεχνολογίας. Βρισκόταν σε ανάπτυξη κατά την διάρκεια του πολέμου της Κορέας, αλλά με την τεχνολογική ανάπτυξη έγινε πολύ τρωτή στον εξωτερικό ανταγωνισμό. Το σύστημα της απαρχαιωμένης διοίκησης είχε σοβαρό αντίκτυπο στην βιομηχανία χάλυβα.

Στην Ευρώπη η κατάσταση ήταν πιο ποικιλόμορφη. Η βιομηχανία του χάλυβα ήταν αρκετά μοντέρνα και μπορούσε να ανταπεξέλθει στις απαιτήσεις. Το πρόβλημα που αντιμετώπιζε όμως ήταν ότι η βιομηχανία ήταν εθνικοποιημένη και συγκεντρωμένη με αποτέλεσμα όταν κάποια βιομηχανία έκλεινε ή άλλαζε

διοίκηση να αντιμετωπίζει η χώρα μεγάλο πολιτικό κόστος αλλά και οικονομική καταστροφή.

Αντίθετα στην Ιαπωνία η βιομηχανία του χάλυβα αναπτύχθηκε την κατάλληλη στιγμή και μάλιστα υπό το πρίσμα μιας συνεχούς οικονομικής παρακίνησης από την κυβέρνηση και την αναθεώρηση των καρτέλ. Η βιομηχανία του χάλυβα στηριζόταν πάνω στην πρακτική του χαμηλού ημερομισθίου προκειμένου να ανταγωνιστούν στην διεθνή αγορά. Παρόλα αυτά ο κλάδος αντιμετώπισε μεγάλη κρίση με την ανάπτυξη της τεχνολογίας και την χρησιμοποίηση νέων υλικών όπως το πλαστικό το οποίο ήταν φθηνό ελαφρύτερο και πιο γερό.

Προκειμένου να ανταπεξέλθουν στις δυσκολίες οι χώρες χρησιμοποίησαν δικές τους πρακτικές. Οι ΗΠΑ χρησιμοποίησαν την πρακτική της διαπραγμάτευσης σε εθελοντικές restrained cartels, ενώ η Ευρώπη χρησιμοποίησε την πρακτική καταμερισμού της παραγωγής και της αναδιαμόρφωσης των καρτέλ (Devignon Plan) έχοντας παράλληλα κατώτατο όριο στις τιμές των εισαγομένων προϊόντων. Η Ιαπωνία από την άλλη χρησιμοποίησε παρόμοιες πρακτικές.

Σήμερα η πολιτική των κρατών πάνω στον κλάδο του χάλυβα είναι περισσότερο ισορροπημένη και έχουν μετακινηθεί σε πιο εξειδικευμένες περιοχές (niche markets).

Με τον Γύρο της Ουρουγουάης έγινε μια προσπάθεια να δοθεί λύση στο πρόβλημα του ντάμπινγκ. Προβλέπεται δηλαδή μέχρι το 2005 η καθιέρωση μηδενικών δασμών παγκοσμίως στον συγκεκριμένο κλάδο. Προβλέπεται δε η από το 1995-2005 να γίνουν δέκα ισότιμες μειώσεις. Προβλέπεται επίσης από

το σχέδιο να ληφθούν μέτρα ώστε να μην διακοπεί η είσοδος σε ορισμένες χώρες, να κινήσουν τον μηχανισμό τιμών, να καθυστερήσουν την πολιτική και να εμποδίσουν την δημιουργία μηχανισμών που ενδεχομένως να ωφελήσουν κάποιους οικονομικούς πρωταγωνιστές.

ΙΝΕΣ

Ο κλάδος των ινών αποτελεί έναν κλάδο με μικρό περιθώριο κέρδους, και ιδιαίτερα ευάλωτο στις αλλαγές της μόδας. Θα έλεγε κανείς ότι μάλλον είναι ένας κλάδος αρκετά συγκεντρωμένος και είναι κυρίως εντάσεως εργασίας. Αυτό βεβαίως δεν ισχύει για όλο τον κλάδο αφού στις περιπτώσεις του βαμβακιού και του λινού, οι ίνες αυτές είναι εντάσεως κεφαλαίου. Αυτό δίνει συγκριτικό πλεονέκτημα στις χώρες όπου το κεφάλαιο τους βρίσκεται σε πλεονασματική διάθεση.

Ιστορικά ο κλάδος είχε δεχθεί τον προστατευτισμό προκειμένου να προφυλαχθούν ορισμένες εθνικές οικονομίες, κυρίως την δεκαετία του 1960. Τέτοιες μορφές προστατευτισμού είχαν μακροχρόνιες και βραχυχρόνιες επιδράσεις. Η ΗΠΑ χρησιμοποίησε τον προστατευτισμό προκειμένου να προφυλαχθεί από την Ιαπωνία. Στην συνέχεια οι παγκόσμιες συμφωνίες δημιούργησαν το MFA Multy Fabric Arrangements. Αργότερα με την GATT αναχαιτίστηκαν οι εισαγωγές, μια τακτική που κυρίως δημιουργήθηκε από τις αναπτυγμένες χώρες. Οι δασμοί παρέμειναν σε υψηλά επίπεδα και δεν ακολούθησαν πάραυτα τις επιδιώξεις τις GATT. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η Ιαπωνία να κινηθεί και να βρεθεί στο περιθώριο.

Φαίνεται λοιπόν ότι η GATT λειτούργησε αντίθετα από την βασική αρχή της MFA στο θέμα της προώθησης του ανταγωνισμού. Βασική αρχή της GATT είναι ότι θα πρέπει να λαμβάνονται πάντοτε τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να προστατευθεί ο κλάδος, όταν μια απότομη αλλαγή προκαλεί σοβαρή ζημιά. Γίνεται δηλαδή το αντίθετο του ανταγωνισμού αφού λαμβάνει μέτρα ενάντια στις εισαγωγές και γίνονται περικοπές στον κλάδο. Οι συμφωνίες του MFA ήταν διαπέρατες παρόλα αυτά δεν προστάτευαν κάθε προϊόν ή κάθε χώρα. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα οι παραγωγοί στις εξαγουσες χώρες να αυξάνουν τις εξαγωγές τους με το μετακινούνται σε άλλα προϊόντα ή μετακινώντας την παραγωγική διαδικασία σε άλλες χώρες. Επίσης, οι συμφωνίες επέτρεπαν εξαγωγές σε ένα ποσοστό γύρω στα 6% κάθε χρόνο. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα οι εξαγωγείς να χρεώνουν περισσότερο για τα προϊόντα τους.

Με το πέρασμα των ετών οι συμφωνίες MFA γινόντουσαν περισσότερο αυστηρές ώστε να προστατευθούν οι αγορές από τις αναπτυσσόμενες χώρες. Την δεκαετία του 1980 οι πιέσεις στις αναπτυγμένες χώρες έγιναν περισσότερο έντονες. Στην Ευρώπη και στην Ιαπωνία, οι χώρες αναγκάστηκαν να συμμορφωθούν. Οι ΗΠΑ ήταν δύσκολο να χτυπηθούν, διότι το δολάριο βρισκόταν σε υψηλά επίπεδα. Οι πιέσεις όμως που δέχονταν οι ΗΠΑ είχαν σαν αποτέλεσμα μια αυξανόμενη πίεση για προστατευτισμό. Από την μεριά των ΗΠΑ πίεζαν για την δημιουργία ενός ποσοστού, παγκοσμίως δεκτό, προκειμένου να καλυφθούν οι εισαγωγές. Αυτό όμως δεν έγινε δεκτό από τις άλλες χώρες όπου οι οποίες υπόκεινται σε κατάσταση ποσοτώσεων εξ' αρχής.

Οι αναπτυσσόμενες χώρες ήταν διατεθειμένες να δεχθούν κάποιο φιλελεύθερο καθεστώς στον κλάδο. Η μόνη ουσιαστική διαφορά τους βρισκόταν στο να απογυμνώσουν τις αρχές του MFA και να γυρίσουν στις αρχές της GATT. Η Ευρώπη από την μεριά της ήταν πρόθυμη να προχωρήσει σε μία τέτοια πολιτική.

Το θέμα των πολυινών ουσιαστικά λύθηκε με τον Γύρο της Ουρουγουάης, στην οποία έγινε μία συμφωνία πάνω στις ίνες και την ένδυση ATC. Αποφασίστηκε δηλαδή ότι όλες οι ίνες σταδιακά να εναρμονιστούν σε αυτό το καθεστώς. Η περίοδος εναρμόνισης προβλέπεται η 1 Ιανουαρίου 2005. Παράλληλα απαγορεύονται οι ποσοτώσεις και το καθεστώς γίνεται πιο αυστηρό σε περιπτώσεις προφύλαξης.

Οι ΗΠΑ από την μεριά τους επιδιώκουν να εναρμονιστούν στις αρχές του WTO μόνο τα ελάχιστα προστατευμένα προϊόντα τα οποία βρίσκονται στο αρχικό στάδιο αφήνοντας τα πιο ευαίσθητα ή τα πιο δύσκολα για το τελευταίο στάδιο. Από την μεριά της η Ευρώπη έχει συμπεριλάβει 18 προϊόντα τα οποία βρίσκονται στον ευαίσθητο τομέα προστασίας των ποσοτώσεων από το σύνολο των 24.

Η προσέγγιση των ΗΠΑ δείχνει ουσιαστικά ένα ξέσπασμα των αναπτυσσόμενων χωρών οι οποίες αισθάνονται εξαπατημένες, ότι όταν το τελικό στάδιο ολοκληρωθεί οι ΗΠΑ δεν θα είναι πρόθυμες να φτάσουν στην πολιτική θέση να υιοθετήσουν το πρόγραμμα, διότι θα έχουν αφήσει πολλά προϊόντα στο τελευταίο στάδιο.

Μια άλλη σημαντική αδυναμία βρίσκεται στην μεριά των δασμών. Μικρότερες περικοπές έχουν γίνει στις εξαγωγές των αναπτυσσόμενων χωρών και οι δασμοί εν γένει έχουν μείνει σε υψηλά επίπεδα για τις εισαγωγές από τις αναπτυσσόμενες χώρες, παρά από άλλες πηγές.

Ένα άλλος παράγοντας δυσκολίας είναι το γεγονός ότι πλέον οι αγορές είναι αρκετά απαιτητικές και απαιτούν νέες αγορές πολύ πιο συχνές και ταχύτερες. Αυτό θα επηρεάσει τους παραγωγούς που είναι γεωγραφικά κοντύτερα στις ΗΠΑ όπως το Μεξικό και στην Ευρώπη όπως η Κεντρική Ευρώπη και η Τουρκία.

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ

Οι συμφωνίες για την τεχνολογία της πληροφορίας ολοκληρώθηκαν στις 26 Μαρτίου 1997 και καλύπτει τα περισσότερα από τα προϊόντα εκτός από ηλεκτρονικά ευρείας κατανάλωσης.

Μερικές από τις δυσκολίες ήταν η απροθυμία των ΗΠΑ να συμπεριλάβουν ορισμένα βιομηχανικά προϊόντα όπως πυκνωτές και οπτικές ίνες. Ο Καναδάς δεν επιθυμούσε να συμπεριλάβει τα ATM μηχανήματα, πάραυτα μόνο οι μαγνητικές ταινίες δεν συμπεριελήφθησαν. Αυτές οι διαφωνίες οδήγησαν σε κάποιες επιπρόσθετες συζητήσεις. Οι ΗΠΑ επιθυμούσαν άμεση πρόσβαση στους ημιαγωγούς ως αντάλλαγμα για την πρόσβαση της Ευρώπης στο Συμβούλιο των Παγκόσμιο Ημιαγωγών world semiconductor council. Έτσι η Ευρώπη δέχθηκε μια πιο γρήγορη απαλοιφή στους δασμούς και οι ΗΠΑ

αποδέχθηκαν μια επίσπευση της απαλοιφής των δασμών σε ορισμένα προϊόντα . Σε αυτή την φάση μερικές χώρες επιθυμούσαν μια μακρύτερη περίοδο εναρμόνισης για ορισμένα προϊόντα και ένας λογικός συμβιβασμός τελικώς επετεύχθηκε. Η συμφωνία ήταν περισσότερο επιτυχής για χώρες όπως το Χονγκ Κόνγκ η Σιγκαπούρη και η Ιαπωνία, δεδομένου ότι δεν είχαν δασμούς. Ήταν επίσης εύκολο για τις ΗΠΑ και τον Καναδά των οποίων οι δασμοί ήταν αρκετά χαμηλοί. Για την Ευρώπη από την άλλη μεριά οι δασμοί σε ορισμένες περιπτώσεις έφτανε και στο 14 %. Αντιθέσεις υπήρχαν από την πλευρά της Ασίας. Το γεγονός ότι δεν επιτεύχθηκε από την πλευρά του WTO να οριστεί μια τελική συμφωνία με μηδενικούς δασμούς ήταν σχετικά απογοητευτικό. Παρ' όλα αυτά δεν εκτρέπεται από την όλη λογική της μείωσης των δασμών.